



**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A

S. D. U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935:64
SOCIALDEPARTEMENTET



BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

VERKSAMHETEN VID SKYDDSHEMMEN M. M.

AVGIVET AV

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

SENARE DELEN:

**FOSTRINGSÅTGÄRDER UTÖVER DEN EGENTLIGA
SKYDDSHEMSVÅRDEN M. M.**

S T O C K H O L M

1 9 3 5

Statens offentliga utredningar 1935

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag angående åtgärder för spannmålsodlingens stödning. Marcus. 134 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. Beckman. 86*, 265 s. **S.**
3. Kortfattad framställning av organisationsakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhälleliga hjälpverksamhetens organisation m. m. Beckman. 23 s. **S.**
4. Promemoria angående tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. Marcus. 70 s. **Ju.**
5. Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. Norstedt. 79 s. **Ju.**
6. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. Norstedt. x, 338, 32* s. **S.**
7. Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2. Broar. Heggström. 130 s. **K.**
8. Betänkande med förslag angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Idun. 406 s. **Ju.**
9. Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. Percus. 163 s. **Jo.**
10. Utredning och förslag angående rundradion i Sverige. Norstedt. 202 s. 13 kartor. **K.**
11. Betänkande med utredning och förslag angående inrättande av en statsvetenskaplig examen. Marcus. 80 s. **E.**
12. Betänkande med förslag till förordning angående allmän automobiltrafik. Heggström. 227 s. **K.**
13. Yttranden över preliminärt förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. Marcus. (4), 131, 68 s. **Ju.**
14. Lagberedningens förslag till lag om skuldebrev m. m. Norstedt. vj, 211 s. **Ju.**
15. Betänkande med förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. Marcus. 192 s. **Ju.**
16. Konjunkturuppsvingets förlopp och orsaker 1932—1934. Heggström. 106 s. **Fi.**
17. Yttrande och förslag rörande formulär för tjänstgöringsbetyg som av länsstyrelserna utfärdas. Beckman. 16 s. **S.**
18. Betänkande med förslag till lag om arbetsavtal. Idun. 220 s. **S.**
19. Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag angående förebyggande mödra- och barnavård. Heggström. 100 s. **S.**
20. Grunder för kollektivt och individuell pensionsförsäkring. Beckman. (2), 24 s. **H.**
21. Utredning angående införande av ett dagordningsinstitut m. m. Av H. Tingsten. Norstedt. 98 s. **Ju.**
22. Utredning och förslag rörande frågan om avgift för hemlån av böcker från bibliotek. Heggström. 59 s. **E.**
23. Betänkande med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga m. m. Idun. 202 s. **K.**
24. Betänkande med förslag till ändrad organisation av den statliga verksamheten för bekämpande av oövelig införsel av spritdrycker m. m. Marcus. 193 s. **Fi.**
25. Förslag till nya avlösningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen. Marcus. 42 s. **Fi.**
26. Betänkande med förslag rörande det svenska naturskyddets organisation och statliga förvaltning. Av R. Sernander. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 200 s. **E.**
27. Betänkande med förslag till ändring i vissa delar av upphandlingsförordningen. Marcus. 55 s. **Fi.**
28. Utredning med förslag om egnaehemskonsulenter hos hushållningssällskapen. Lindström. 88 s. **Jo.**
29. Betänkande angående hushållningsförsöksverksamhetens organisation. Marcus. 75 s. **Jo.**
30. Berättelse över statens spannmålsnämnds verksamhet m. m. under år 1934. Marcus. 62 s. **Jo.**
31. Betänkande med förslag till lag om domkapitel m. m. Heggström. 151 s. **E.**
32. Jordbrukskreditutredningen. Betänkande med förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor m. m. Marcus. 132 s. **Jo.**
33. Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag angående statsunderstödd dispensärverksamhet. Marcus. 54 s. **S.**
34. Betänkande med vissa synpunkter och förslag i fråga om den primära fastighetskrediten. Marcus. 92 s. **Jo.**
35. Betänkande och förslag rörande verksamheten vid skyddshemmen m. m. Förra delen. Skyddshemmens organisation m. m. Norstedt. 93 s. **S.**
36. Betänkande angående råvaruförsörjning, produktion och arbetarantal m. m. vid skogsindustrierna. Idun. 276 s. **S.**
37. 1934 års nämnd för städning utredning. Förslag rörande allmänna grunder för ordnandet av städningens och rengöringsarbetet inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm samt beräkning av ersättning för nämnda arbete. Marcus. 39 s. **Fi.**
38. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 1. Inledande avdelning m. m. Beckman. vj, 301 s. **Fö.**
39. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 2. Arméorganisationen. Beckman. vj, 651 s. **Fö.**
40. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 3. Marinorganisationen. Beckman. iv, 203 s. **Fö.**
41. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 4. Flygvapnets organisation. Beckman. iv, 229 s. **Fö.**
42. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 5. Värnplikten m. m. Bilagor. Beckman. iv, 262 s. **Fö.**
43. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 6. Särskilda yttranden. Beckman. (3), 426 s. **Fö.**
44. Betänkande med utredning och förslag angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. Marcus. 405 s. **E.**
45. Utredning och förslag rörande läroböcker vid allmänna läroverk och folkskolor m. fl. undervisningsanstalter. Marcus. 162 s. 1 karta. **E.**
46. Betänkande angående folktandvård. Idun. 195 s. **S.**
47. Sociala jordutredningens betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. Marcus. 113 s. **Jo.**
48. Betänkande med förslag till lag om arbetstiden i jordbruk och trädgårdsskötsel (lantarbetstidslag) m. m. Idun. 140 s. **S.**
49. Betänkande med förslag rörande ändringar i vissa delar av hälsovårdstidagen samt anordnande av förbättrad bostadsinspektion i städer och stadsliknande samhällen m. m. jämte därtill hörande utredningar. Beckman. 109*, 132 s. **S.**
50. Promemoria angående avveckling av bestående fideikommiss. Marcus. iv, 60 s. **Ju.**
51. Den ekonomiska och sociala utvecklingen under år 1934. Av H. Butler. Beckman. 46 s. **S.**
52. Betänkande med undersökningar och förslag i anledning av tillströmningen till de intellektuella yrkena. Lund, Ohlsson. xij, 415 s. **E.**
53. Betänkande angående behörighet att utföra elektriskt installationsarbete m. m. Heggström. 188 s. **H.**
54. Bostadsproduktionsakkunnigas betänkande med förslag till lag om sparförningar m. m. Beckman. 218 s. **S.**
55. Betänkande med förslag till mejeristadga samt vissa andra åtgärder till mejerihanterings befämjande. Marcus. 88 s. **Jo.**
56. Promemoria angående ändrade bestämmelser rörande verkställighet och förvandling av bötesstraff. Marcus. 86 s. **Ju.**
57. Promemoria angående omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna. Norstedt. 65 s. **Ju.**
58. Betänkande och förslag angående obligatorisk sjuårig folkskola. Heggström. 134 s. **E.**
59. Betänkande med förslag till lag om förenings- och förbändlingsrätt. Idun. 168 s. **S.**
60. Promemoria angående avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen jämte vissa andra straffpåföljder. Marcus. 69 s. **Ju.**
61. Betänkande angående import- och partihandelsmonopol å brännoljor. Marcus. 62 s. **Fi.**
62. Utredning med förslag rörande dyrtrotsgraderade folkpensioner. Norstedt. 61 s. 1 karta. **S.**
63. De svenska enhetspöretagen. Marcus 201 s. **H.**
64. Betänkande och förslag rörande verksamheten vid skyddshemmen m. m. Senare delen. Fostningsåtgärder utöver den egentliga skyddshemsvården m. m. Norstedt. 79 s. **S.**

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = eklelesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivna utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935 : 64

SOCIALDEPARTEMENTET



BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

VERKSAMHETEN VID SKYDDSHEMMEN M. M.

AVGIVET AV

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

SENARE DELEN:

FOSTRINGSÅTGÄRDER UTÖVER DEN EGENTLIGA
SKYDDSHEMSVÅRDEN M. M.

STOCKHOLM 1935

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

354098



STATENS OFFENTLIGA TRYCKERI ÅR 1885: 44
SÖDERSTRÅKETS TRYCKERI



BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

BESÄNDE

ÅRERSAMMETS ÅRSBERÄTTNING

HÄRIN

ÅR 1885

ÅRERSAMMETS ÅRSBERÄTTNING

HÄRIN

ÅRERSAMMETS ÅRSBERÄTTNING

ÅRERSAMMETS ÅRSBERÄTTNING

ÅRERSAMMETS ÅRSBERÄTTNING

ÅRERSAMMETS ÅRSBERÄTTNING



INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Skrivelse till statsrådet och chefen för Kungl. socialdepartementet</i>	5
Kap. I. Återstående organisationsfrågor m. m.	7
Yrkeshemmen samt de kombinerade skol- och yrkeshemmen	7
Ytterligare lärarkraft vid skolhemmen för gossar	9
Hem för psykiskt abnorma	9
Jordbrukshem för efterblivna	11
Fröbergiska stiftelsen och dess skyddshem å Norrgård	13
Förhöjt statsbidrag till Hornö skyddshem	14
Vissa vårdkostnadsfrågor	15
» II. Skyddshemspersonalens utbildning	17
» III. Förfaringssättet vid intagning i skyddshem	23
» IV. Reglementariska bestämmelser beträffande verksamheten vid skyddshemmen	29
» V. Fostringsåtgärder utöver den egentliga skyddshemsvården	37
Barnavårdsnämnds förebyggande åtgärder	38
Utackordering genom barnavårdsnämnd av för skyddsuppfostran omhändertagna vanartade barn	39
Hem för s. k. svårfostrade barn	41
Utackordering av skyddshemselever	43
Eftervården	45
» VI. Övergången till den nya skyddshemsorganisationen	50
» VII. Kostnader	54
Engångskostnader	54
Jämförelse mellan nuvarande driftkostnader och driftkostnader enligt de sakkunnigas förslag	55
Bidrag till vissa icke statliga hem och till särskilda ändamål	60
Mera tillfälliga kostnader för omorganisationen	61
Kostnader för fostringsåtgärder utanför skyddshem	61
Sammanställning av statens kostnader m. m.	65
Bil. 1. Förslag till lag angående ändring i vissa delar av barnavårdslagen	68
Bil. 2. Program för totala lokalbehovet för yrkeshem i Sundbo, Forsane och Ljungaskog m. m.	71

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet.

Skyddshemssakkunniga få härmed värdsamt överlämna senare delen av sitt betänkande, innehållande förslag beträffande dels vissa återstående organisationsfrågor å skyddshemsvårdens område, dels användning av andra möjliga vårdformer, dels ock övergång till den nya skyddshemsorganisationen ävensom författningsbestämmelser.

De sakkunniga återupptogo sitt arbete den 1 september 1935.

Med vederbörligt tillstånd hava förnyade besök avlagts av samtliga sakkunniga vid de till yrkeshem föreslagna skyddshemmen i Forsane och Sundbo samt vid det för psykiskt abnormalt manliga elever avsedda skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall, av undertecknade Ehrnberg och Pehrling vid det likaledes till yrkeshem föreslagna skyddshemmet i Ljungaskog ävensom av undertecknad Pehrling vid de för psykiskt abnormalt kvinnliga elever avsedda skyddshemmen Skarvik och Tallåsen samt vid de till kombinerade skol- och yrkeshem föreslagna skyddshemmen Boda och Johannisberg i och för utarbetande av närmare förslag till dessa hems utbyggande och organisation för deras nya ändamål samt verkställande av kostnadsberäkningar.

De sakkunniga hava i detta arbete biträtts av arkitekten i Kungl. järnvägsstyrelsen Birger Jonson, som utfört erforderliga ritningar och kostnadsberäkningar, samt, beträffande de för psykiskt abnormalt avsedda hemmen, av professorn Olof Kinberg, till vilkas tillkallande de sakkunniga erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd. Professor Kinberg har dessutom stått såsom de sakkunnigas rådgivare vid utarbetandet av olika delar av betänkandet.

Genom cirkulär dels till styrelserna för samtliga skyddshem, dels till samtliga barnavårdsförbund, dels ock till barnavårdsnämnderna i ett antal av 330 på förslag av statens barnavårdskonsulenter utvalda kommuner hava de sakkunniga införskaffat uppgifter i olika hänseenden rörande behandlingen av vanartade och svåruppföstrade barn.

Stockholm den 10 december 1935.

GUSTAF EHRNBERG.

MARTIN PEHRLING.

JOSEF WEIJNE.

/ Arvid Söderbaum.

1871 Herr Statens kansli i Uppsala, den 10 Mars 1871.

Styrelsen för Svenska kyrkans församling i Uppsala har till denna församling utvaldt till medlemmar i kyrkans styrelse Herr Carl Fredrik Åberg och Herr Carl Fredrik Åberg.

De nämnda styrelsemedlemmarna ha till denna församling utvaldt till medlemmar i kyrkans styrelse Herr Carl Fredrik Åberg och Herr Carl Fredrik Åberg.

De nämnda styrelsemedlemmarna ha till denna församling utvaldt till medlemmar i kyrkans styrelse Herr Carl Fredrik Åberg och Herr Carl Fredrik Åberg.

Stockholm den 10 Mars 1871.

GUSTAF PERSSON

ROBERT WILHELM

MARTIN JÄRLENG

Åberg & Åberg

Kap. I. Återstående organisationsfrågor m. m.

Yrkeshemmen samt de kombinerade skol- och yrkeshemmen.

Enligt de sakkunnigas förslag till skyddshemmens organisation skola till yrkeshem förändras det av städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund gemensamt ägda skolhemmet i Ljungaskog, Älvsborgs läns landstings skyddshem i Forsane och Västmanlands läns landstings skyddshem i Sundbo samt till kombinerade skol- och yrkeshem Västernorrlands läns landstings skyddshem i Boda och Norrbottens läns landstings skyddshem i Johannisberg.

Vid nämnda skyddshems övertagande av staten skola enligt förslaget utan kostnad för staten följa ett jordområde av omkring 15—20 tunnland ävensom till skyddshemmen hörande och vid överlåtelsen där nyttjade inventarier, vilka erfordras för det nya ändamålet, dock icke döda eller levande inventarier för jordbruket. Däremot skall för jordbruket och trädgården vid yrkeshemmen ytterligare erforderlig jord med tillhörande byggnader av staten inlösas eller också arrenderas på de för orten gällande vanliga villkoren. Därtill komma kostnader för övertagande av döda och levande inventarier för jordbruket samt för inredning av verkstäder ävensom för nyanskaffning av inventarier till de genom om- och nybyggnaderna tillkomna nya lokalerna.

Vid närmare övervägande av frågan, huruvida yrkeshemmens jordbruk bör av staten inlösas eller arrenderas, hava de sakkunniga bestämt sig för att föreslå ett inlösningsförfarande. Eftersom ett yrkeshem alltid måste hava ett jordbruk och det nuvarande jordbruket vid varje hem befunnits vara av godtagbar storlek är det mest ändamålsenligt, att staten helt blir ägare till detsamma. Därför talar även den omständigheten, att staten lägger ner så betydande kostnader på dessa hems utbyggande.

Förslag till de om- och nybyggnader vid ifrågavarande fem hem, som bliva erforderliga för deras förändring till yrkeshem eller kombinerade skol- och yrkeshem, har i samråd med de sakkunniga upprättats av arkitekten i Kungl. järnvägsstyrelsen Birger Jonson. Förslaget, som finnes bifogat detta betänkande som bilaga (Bil. 2), innehåller *dels* en översikt av behovet av olika byggnader och lokaler, *dels* en redogörelse för nu befintliga byggnader vid varje hem, *dels* program för om- och nybyggnader, *dels* ock kostnadsberäkningar. Till förslaget höra även av arkitekten upprättade och såsom bilagor till detsamma fogade ritningar, vilka dock icke avtryckts i betänkandet.

Härtill anse sig de sakkunniga endast behöva såsom förklaring tillägga, att i förslaget under Sundbo skyddshem omförmälda Westerbergska egendomen utgör en intill skyddshemmets ägor liggande fastighet, som ansetts lämplig till inköp för åstadkommande av de nya lokaliteter, som skyddshemmets förändring göra erforderliga. Preliminärt kontrakt om inköp av denna egendom till ett pris av 18 000 kronor har också för statens räkning avslutats av skyddshemmets ledning.

Då nämnda fastighet på grund av sin belägenhet synes önskvärd att förvärva åt skyddshemmet, vilket därigenom skulle bliva i tillfälle att på ett praktiskt och ekonomiskt sätt tillgodose behovet av nya lokaler, samt det överenskomna priset synes skäligt, vilja de sakkunniga tillstyrka, att den inköpes av staten.

Mot förslaget till om- och nybyggnader samt kostnadsberäkningarna hava de sakkunniga intet att erinra.

Såsom av utbyggnadsförslaget framgår, är det avsett, att de tre yrkeshemmen skola vart och ett erhålla en mekanisk verkstad, en snickareverkstad och en verkstad för något annat yrke, såsom sadelmakeri, skrädleri eller skomakeri. Härav finnes redan vid Ljungaskog en mekanisk verkstad. Vid utbyggnad till kombinerade skol- och yrkeshem skola Boda skyddshem, som redan har en skrädderiverkstad, ytterligare erhålla en smedja med mindre slöjdverkstad och Johannisbergs skyddshem, där redan finnes en möbelsnickareverkstad, likaledes ytterligare en smedja med mindre slöjdverkstad. Vid Boda och Johannisberg finnas tillräckliga reservutrymmen för inrättande av flera verkstäder, men därmed torde tills vidare böra få anstå i avvaktan på närmare erfarenhet rörande verksamheten vid hemmen. Smedjan och slöjdverkstaden vid nämnda hem skola betjäna undervisning i grovsmide och slöjd för jordbrukets behov och således stå till jordbruks elevernas förfogande.

I detta sammanhang bör anmärkas, att de sakkunniga räknat med, att vid kombinerade skol- och yrkeshem de för yrkeshem föreslagna lönerna till befattningshavare i stort sett skola tillämpas. Det är dock svårt att på förhand beräkna behovet av personal vid de kombinerade skol- och yrkeshemmen. Nyanställning bör vid dessa hem liksom i övrigt ske med stor försiktighet och först sedan erforderlig erfarenhet vunnits rörande verksamhetens omfattning. I saknad av säkra hållpunkter hava de sakkunniga beräknat lönekostnaderna vid ett kombinerat skol- och yrkeshem till ungefärliga medeltalet mellan de föreslagna lönestaterna för ett yrkeshem och ett skolhem för gossar eller till 34 000 kronor.

Beträffande de föreslagna lönestaterna vid yrkeshemmen vilja de sakkunniga framhålla följande. Det är vid yrkeshemmen synnerligen viktigt, att arbetet i de olika yrkena, jordbruk, trädgård och verkstäder, organiseras så ändamålsenligt som möjligt med hänsyn till såväl elevernas utbildning och arbetsförmåga som det ekonomiska resultatet av verksamheten. När längre fram i annat sammanhang framhålles angelägenheten av, att livet och arbetsförhållandena på ett skyddshem så mycket som möjligt komma att likna förhållandena utanför hemmet, hava de sakkunniga närmast syftat på yrkes-

hemmen och i viss mån även hemskolorna. Vad eleverna vid dessa hem framför allt behöva är att vänja sig vid och inse nyttan av ett ordnat och strävsamt arbete. Anledning till deras intagning i skyddshem är ofta arbetsvilja eller bristande uthållighet och pliktkänsla i arbetet. Yrkesutbildningen bör därför så mycket som möjligt ordnas i form av produktivt arbete. Därigenom förvärva eleverna, utöver en viss yrkeskunskap, även den arbetsintensitet, som är rådande på arbetsplatser ute i livet, och bliva därmed bättre skickade för sitt kommande förvärvsarbete. Sålunda tillgodoses även i fråga om yrkesarbetet på ett skyddshem det krav, som måste ställas på varje yrkesutövning, nämligen att den skall lämna gott ekonomiskt resultat. De sakkunniga förutsetta, att, om verksamheten på ett skyddshem ordnas på sådant sätt, lönerna till den personal, som handhar utbildningen i jordbruk, trädgårdsskötsel och andra yrken, komma att helt eller till största delen täckas av inkomsterna från dessa verksamhetsgrenar. Därmed komma också de till synes höga lönestater, som föreslagits för yrkeshemmen, att te sig i en naturligare dager.

Ytterligare lärarkraft vid skolhemmen för gossar.

I förra delen av sitt betänkande hava de sakkunniga vid behandlingen av skyddshemmens personalfråga förutsatt, att vid de något större skolhemmen för gossar skulle, utöver i förslaget till lönestat upptagna befattningshavare, ytterligare en manlig eller kvinnlig lärarkraft bliva behöfelig. I den mån behov av sådan lärare endast tidvis förekommer, bör, enligt de sakkunnigas mening, avlöning till honom utgå enligt 15:e lönegraden av avdelning B i den för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, gällande löneplanen (B 15). Skulle vid något skolhem ett mera permanent behov av ytterligare arbetskraft för undervisningen uppstå, som kunde motivera, att ny ordinarie befattning upptoges i lönestaten, torde denna böra placeras i 17:e lönegraden av avdelning B i nämnda löneplan (B 17).

Hem för psykiskt abnorma.

De sakkunniga hava i förra delen av sitt betänkande föreslagit, att skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall samt Stockholms stadmissions skyddshem Skarvik och Tallåsen skola i den nya organisationen uteslutande användas för vård av psykiskt abnorma. Så är redan förhållandet med Skarvik och Tallåsen, medan Hall för närvarande dessutom har att taga hand om äldre och svårare vanartade skyddshemselever. Av sistnämnda elever böra, enligt de sakkunnigas förslag, de, som icke kunna fostras på yrkeshem, i stället överlämnas till allmänna uppfostringsanstalten å Bona.

Frågan om den närmare organisationen av dessa hem för vård av psykiskt abnorma har av de sakkunniga för utredning överlämnats till professorn Olof Kinberg, vilken tillkallats såsom expert beträffande sådan vård. Denne, som

ännu icke hunnit slutföra detta arbete, har under hand meddelat de sakkunniga grunddragen av den av honom tilltänkta organisationen för Hall. Enligt hans mening måste Hall för att rätt kunna fylla sin uppgift bliva ett verkligt sjukhem och hava en läkare såsom chef. Av de olika avdelningarna å Hall borde en inrättas till särskild observations- och sjukavdelning. Hall borde dock icke uteslutande avses att mottaga av barnavårdsnämnd för vanart omhändertagna, utan även andra kategorier av psykiskt abnorma ynglingar för vilkas vård och fostran samhället av ena eller andra anledningen måste sörja borde kunna överföras dit. Närmast skulle då komma i fråga minderåriga eller ungdomliga förbrytare, vilka, om de varit själsligt friska, skulle hava intagits på allmänna uppfostringsanstalten å Bona eller i ungdomsfängelse. Beträffande de närmare detaljerna få de sakkunniga hänvisa till professor Kinbergs blivande förslag, vilket inom kort torde föreligga i tryck.

De sakkunniga finna starka skäl tala för en utvidgning av Halls verksamhet, på sätt som av professor Kinberg skisserats. De sakkunniga vilja dock framhålla nödvändigheten av, att huru än denna fråga löses, det blir på ett ur differentieringssynpunkt betryggande sätt ordnat för vård av gossar under sexton år. Detta skulle lämpligen kunna ske, genom att den så kallade Hågakolonien med dess tjugufem platser inrättades för de yngre gossarna. För övrigt anse de sakkunniga, att frågan om Halls organisation bör göras till föremål för ytterligare omprövning i ett större sammanhang.

Att beräkna platsbehovet å Hall är förenat med stora svårigheter, även om man endast tager hänsyn till av barnavårdsnämnd för skyddsuppfostran omhändertagna psykiskt abnorma. Uppenbarligen behöver ytterligare erfarenhet inhämtas, innan storleken av detta behov kan med någon grad av säkerhet angivas. De sakkunniga vilja därför föreslå, att, i avvaktan på den slutliga organisationen av Hall, anstalten tills vidare beräknas för 100 elever samt att för dessa platser utgår ett fast statsbidrag av 900 kronor per plats och år. Dessutom vilja de sakkunniga utan att taga ställning till personalbehovet tillstyrka, att även avlöningsbidrag skall utgå av statsmedel med samma belopp som för närvarande eller tillhopa 41,100 kronor för år.

Vad Skarvik och Tallåsen beträffar, föreligger en till de sakkunniga ställd skrivelse från styrelsen för dessa hem med framställning, bland annat, dels om inrättande av en särskild sjukavdelning med plats för tio elever, dels om uppförande av en mindre byggnad för erhållande av behövliga skollokaler, i vilken även skulle inredas ytterligare elevrum, dels ock om förhöjt statsbidrag till hemmens verksamhet.

I vad denna framställning avser inrättande av en sjukavdelning och uppförande av ny byggnad för elever, kommer den att behandlas i det förslag, som professor Kinberg håller på att utarbета. De sakkunniga vilja dock för sin del föreslå, att en observations- och sjukavdelning inrättas även vid dessa hem, men sätta i fråga, om icke med hänsyn till det föreslagna intagningsförfarandet ett större platsantal än det av hemmens styrelse angivna blir erforderligt. På grund av det påvisade stora behovet av en dylik avdelning vilja de sakkunniga samtidigt framhålla angelägenheten av, att denna fråga så

snart som möjligt vinner sin lösning. Tills vidare, i avvaktan på professor Kinbergs förslag, föreslås de sakkunniga, att statsbidrag till driften av ifrågavarande avdelning beräknas efter tio platser.

Vad framställningen om förhöjt statsbidrag beträffar, utgår redan nu enligt med Stockholms stadsmission träffad överenskommelse till Skarvik och Tallåsen av statsmedel en tilläggsavgift av 10 % å eljest fastställd skyddshemsavgift och statsbidrag eller 120 kronor per år för elev, som vårdas i skyddshemmen. Denna tilläggsavgift har motiverats med elevernas vid nämnda hem större sjuklighet samt behov av läkare och annan vård.

Förevarande framställning avser, att statsbidraget till hemmens drift måtte ökas till 1 200 kronor för plats och år, oavsett om platsen är upptagen eller icke. Dock skulle staten för var och en av de platser, som komme att inrymmas i den till inrättande föreslagna observations- och sjukavdelningen, erlægga bidrag med 1 500 kronor för år. Utöver nämnda belopp skulle i varje fall för intagen elev av vederbörande barnavårdsnämnd erläggas en avgift av 300 kronor för år.

De sakkunniga anse denna framställning vara befogad och tillstyrka därför, att statsbidraget till ifrågavarande hems drift måtte med hänsyn till det synnerligen besvärliga elevmaterialet bestämmas till nämnda högre belopp.

Det torde här böra framhållas, att, ehuru någon motsvarande förhöjning icke ifrågasatts av det till Hall utgående statsbidraget, Hall dock erhållit kompensation härför och till och med högre statsbidrag per plats beräknat än Skarvik och Tallåsen, därigenom att det nu utgående statsbidraget till personalens avlöning föreslagits bibehållet till oförändrat belopp.

Jordbrukshem för efterblivna.

Sedan, på sätt i det föregående angivits, på ett tillfredsställande sätt blivit sörjt för beredande av vård åt sådana skyddshemselever, som på grund av psykisk abnormitet icke kunna tillgodogöra sig undervisningen och utbildningen i de för själsligt friska avsedda hemmen, återstår emellertid en kategori, som, trots att de icke kunna räknas till de normala, dock icke synas böra överföras till eller behållas å Hall eller Skarvik och Tallåsen. De sakkunniga syfta här på sådana barn, som icke kräva någon som helst sjukvårdande behandling men som äro så psykiskt efterblivna, att de helst icke böra fostras i de vanliga skyddshemmen.

De sakkunniga hava under sina resor till olika skyddshem erfarit, att vid så gott som varje hem finnes någon eller några sådana elever. Att någon överflyttning av dessa elever till Hall eller Skarvik och Tallåsen icke kommit till stånd hade, enligt vad som uppgavs, oftast berott därpå, att de icke förorsakade några större svårigheter i uppfostringshänseende, även om de icke tillfredsställande kunde tillgodogöra sig den vid respektive hem förekommande undervisningen och utbildningen. Vad gossarna beträffar, hade en annan bidragande orsak till att de fått kvarstanna på de hem, där de intagits,

varit, att man där hyst en viss medkänsla med dem och därför icke velat utsätta dem för de obehag och slitningar, som en överflyttning till Hall med dess nuvarande organisation skulle hava medfört för dem. Den allmänna uppfattningen på skyddshemmen var dock, att dessa elever rätteligen icke borde vistas där.

Vad dessa efterblivna behöva är, enligt de sakkunnigas mening, endast att få en fristad, där under uppväxttiden deras arbetsförmåga kan uppövas och deras möjligheter tillvaratagas, så att de, så långt det låter sig göra, för framtiden kunna försörja sig genom eget arbete. För en sådan uppgift hade de sakkunniga tänkt sig, att skyddshemmen Margretelund i Lidköping och Håkanstorp, Vita bandets småbrukshem för flickor, vilka, enligt vad de sakkunniga föreslagit i förra delen av sitt betänkande, skulle upphöra med sin nuvarande verksamhet, synnerligen väl skulle lämpa sig. Båda dessa hem ligga bra till för mottagande från södra och mellersta Sverige av elever utav ifrågavarande kategori och båda hava tillräckliga arbetstillfällen av lämplig beskaffenhet att bjuda på för dessa efterblivna. För ett förverkligande av denna tanke torde näppeligen vid någotdera hemmet krävas några förändringar av större betydelse. I den mån platsutrymmet å dessa hem räckte till och avståndet dit från hemorten icke bleve allt för stort, skulle där även kunna mottagas barn från norra Sverige. Med hänsyn till den särskilda organisation, som föreslagits för de nordligaste skyddshemmen Boda och Johannisberg samt Gälegården, torde det emellertid icke bereda dessa hem några större olägenheter att hysa även elever av nu ifrågavarande kategori, så att de icke skulle behöva sändas den långa vägen genom större delen av Sverige ner till Margretelund och Håkanstorp.

Men de sakkunniga anse, att icke heller från övriga Sverige alla efterblivna skulle behöva sändas till sistnämnda båda hem. Så länge de icke avslutat sin skolgång, böra de enligt de sakkunnigas mening kunna få intagas och kvarstanna i närmaste skolhem. Först efter avslutad skolgång skulle de från skolhemmet överflyttas till det för dem särskilt avsedda hemmet. Efterblivna barn, som omhändertagas i högre ålder, skulle kunna överföras dit efter observation.

Såsom lämplig benämning på detta nya slags skyddshem skulle de sakkunniga vilja föreslå jordbrukshem.

De sakkunniga hava ansett sig böra efterhöra, huru styrelserna för Margretelund och Håkanstorp ställa sig till förevarande förslag. Av vad som förekommit anse sig de sakkunniga kunna räkna med, att förslaget kommer att antagas av styrelsen för Margretelund, ehuru denna av naturliga skäl förklarar sig vilja avvakta och se den slutliga utformningen av förslaget, innan den fattade sitt beslut. De sakkunniga hava också medtagit Margretelund vid beräklandet av den nya organisationens omfattning samt kostnaderna för densamma genomförande. Styrelsen för Håkanstorp har däremot ställt sig bestämt avvisande mot förslaget. Därest detsamma av sådan anledning beträffande ettdera eller båda hemmen icke skulle kunna genomföras, återstår endast att söka utfinna andra förläggningsmöjligheter för ifrågavarande

vanartade. För flickornas del skulle i så fall kunna tänkas, att ännu en ny avdelning upprättades vid Skarvik-Tallåsen.

Kostnaderna för ifrågavarande vård torde i varje fall icke behöva överstiga den för vård i skolhem beräknade eller 1 200 kronor per elev och år.

Fröbergiska stiftelsen och dess skyddshem å Norrgård.

Bland de skyddshem, som enligt de sakkunnigas förslag till ny organisation av skyddshemmen för gossar icke vidare skulle komma till användning för detta ändamål, förekommer även Fröbergiska stiftelsens skyddshem å Norrgård i Kalmar. När de av sakkunniga verkställda beräkningarna gävo vid handen, att icke alla nuvarande skyddshem skulle bli erforderliga efter ett genomförande av de sakkunnigas förslag, ansågs Norrgård närmast till att nedläggas på grund av sin belägenhet dels inne i en stad, dels avlägset i förhållande till större delen av det område, som eljest skulle hava utgjort dess upptagningsområde.

Norrgård äges, såsom redan anförts, av en stiftelse, tillkommen genom en testamentarisk disposition på 1840-talet. Enligt testamentets bestämmelser skulle av den behållna kvarlåtenskapen bildas en fond till stiftelse och underhållande i Kalmar av en inrättning för evärdeliga tider till vanvårdade och vanartiga barns försörjning och uppfostran till sedliga, nyttiga och arbetsamma människor, ungefär liknande Prins Carls uppfostringsinrättning å Gålö. I inrättningen skulle intagas barn icke endast från Kalmar utan även och till och med upp till hälften av det antal, som kunde intagas där, från sju kringliggande socknar.

Ehuru således stiftelsen ursprungligen avsetts att omhändertaga såväl gossar som flickor, inrättades Norrgård för mottagande endast av gossar, medan för flickornas vidkommande ordnades sålunda, att en del av stiftelsens inkomster avsattes till en fond, varav avkastningen skulle användas till flickors uppfostran. Denna fond uppgick enligt stiftelsens räkenskaper för år 1934 vid samma års slut till ett belopp av kronor 84 741:36. För närvarande understödes av denna fond barnavårdsnämndens i Kalmar barnhem för flickor med ett belopp av 1 000 kronor för år, så fördelat att barnhemmet kontant erhåller 550 kronor samt åt detsamma hyresfritt upplåtes en stiftelsens fastighet i Kalmar, vilken förmån värderats till 450 kronor.

Skyddshemmets fastighet är bokförd till 320 000 kronor men uppgives äga ett saluvärde av 600 000 kronor. I övrigt utgöras stiftelsens tillgångar huvudsakligen av obligationer samt i bank insatta eller mot inteckningar och borgen utlånade medel. Ränteinkomsterna av dessa medel uppingo år 1934 till kronor 37 303:44.

Från början mottogos å Norrgård enligt testamentets föreskrift såväl vanvårdade som vanartade gossar, men sedan Norrgård den 15 mars 1929 godkänts såsom skyddshem, har där, jämlikt barnavårdslagens bestämmelser, endast fått mottagas vanartade. Därmed har således de vanvårdade gossarna uteslutits från den dem i testamentet tillförsäkrade rätten att få vård och

uppfostran i stiftelsens inrättning. Genom tillvaron av såväl denna bestämmelse i testamentet som av rätten för vissa kommuner att för sina barn erhålla kostnadsfri vård å Norrgård har emellertid även efter Norrgårds förändring till skyddshem kommit att där intagas gossar, som under andra förhållanden säkerligen icke skulle hava intagits på skyddshem.

De sakkunniga hava i förra delen av sitt betänkande såsom en möjlig ny uppgift för skyddshemmet å Norrgård pekat på den i direktionens över allmänna barnhuset i samma betänkande omförmälda skrivelse ifrågasatta vårdformen. Till denna skrivelse återkomma de sakkunniga längre fram. Av vad de sakkunniga där komma att anföra framgår, att de anse den av direktionen över allmänna barnhuset omskrivna vårdfrågan helst böra lösas genom ett utbyggande av barnavårdsförbundens upptagningshem. Det kunde naturligtvis dock tänkas, att Norrgård toges i anspråk såsom hem för ifrågavarande svårfostrade barn från ett större område. På grund av att logementsbyggnadens storlek och beskaffenhet i övrigt omöjliggöra den hemkaraktär, som enligt de sakkunnigas mening ett hem för svårfostrade barn bör äga, kunna emellertid de sakkunniga icke förorda Norrgårds användande för nämnda ändamål.

De sakkunniga skulle i stället vilja föreslå en annan uppgift för stiftelsen såsom mera naturlig och lämplig, nämligen att, efter försäljning av egendomen Norrgård, av stiftelsens hela förmögenhet bildades en fond, av vilken avkastningen skulle användas till understödjande av verksamhet för vård och uppfostran av såväl vanvårdade som vanartade gossar från länet och främst de i testamentet angivna kommunerna. Det skulle i så fall även kunna tänkas, att denna fond sammansloges med den för flickors uppfostran bildade fonden samt att avkastningen av den sammanslagna fonden finge användas för såväl flickors som gossars uppfostran alltefter föreliggande behov. Denna verksamhet kunde anknytas till upptagningshem för gossar och flickor. Fondens medel skulle dock icke enbart användas till driften av dessa hem, utan därav skulle även bestridas kostnaderna för utackordering i enskilda hem av och yrkesutbildning åt hemmens skyddslingar. Även den kommunala avgiften för vård å skyddshem samt för eftervård skulle betalas av fonden.

De sakkunniga kunna icke föreställa sig, att testamentets bestämmelser skulle lägga hinder i vägen för en sådan omläggning av stiftelsens verksamhet, eftersom en liknande anordning redan finnes för flickornas vidkommande, trots att testamentet icke gör någon skillnad mellan gossar och flickor. Testamentets syfte skulle tvärtom bättre tillgodoses på detta sätt, eftersom därigenom hjälp ur fonden även skulle utgå till vård och uppfostran av vanvårdade gossar, vilka för närvarande stå helt utanför.

Förhöjt statsbidrag till Hornö skyddshem.

Även från styrelsen för Hornö skyddshem har framkommit önskemål om förhöjt statsbidrag för den avdelning, som mottager blivande mödrar eller unga mödrar och deras späda barn. Detta motiveras därmed, att de å hemmet intagna unga mödrarna och blivande mödrarna draga högre kostnad än

övriga elever. Dels kunna eleverna i Hornö av nämnda kategori på grund av nedsatt arbetsförmåga såväl före som efter förlösningen icke på samma sätt deltaga i det i hemmet förekommande arbetet. Dels kräves för deras och deras barns skull större personal och större sjukvårdskostnader, än som eljest varit erforderliga. Dels äro merendels tänderna på dessa unga mödrar och blivande mödrar svårt angripna, varför tandvården för deras del blir särskilt dyrbar. Slutligen medför vården av detta klientel en del särskilda kostnader.

De sakkunniga hava funnit de sålunda anförda skälen värda beaktande och anse sig därför böra tillstyrka, att statens bidrag till ifrågavarande elever vid Hornö skyddshem, oavsett var de förläggas inom hemmet, ökas med 300 kronor för år, ett belopp varmed hemmets styrelse förklarar sig vara nöjd. Härigenom skulle möjligen även den ersättning, vilken vederbörande barnavårdsnämnd för närvarande erlägger till hemmet för de späda barnens vård och som av olika barnavårdsnämnder kritiserats såsom alltför hög, kunna något minskas.

Vissa vårdkostnadsfrågor.

Vad den höga kostnaden för tandvård beträffar, är Hornö icke ensamt därom, även om den där är särskilt hög. Även från andra av enskilda institutioner drivna hem hava klagomål försports över de kostnader, tandvården orsakat, och svårigheterna att komma till rätta därmed. Sedan numera statens sjukvårdskommitté framlagt sitt betänkande angående folktandvårdens ordnande, innefattande förslag till ordnande av tandvården även för skyddshemmets elever, torde något uttalande i denna fråga från skyddshemssakkunnigas sida icke erfordras.

Även en annan vårdkostnadsfråga har förorsakat de för större områden inrättade skyddshemmen vissa svårigheter. När någon av dessa skyddshems elever insjuknat och måst intagas på närmaste sjukvårdsanstalt, har i regel av denna debiterats avgift såsom för vård av s. k. utomlänspatient, eftersom skyddshemmets elever i allmänhet varit hemmahörande inom annat landstingsområde än det, inom vilket skyddshemmet varit beläget, och därför icke berättigade till vård för den för s. k. inomlänspatienter bestämda lägre vårdavgiften. Härigenom har för skyddshemmet uppstått en merkostnad, som icke täckts av den inbetalade skyddshemsavgiften. Ibland har vederbörande barnavårdsnämnd kunnat förmås att ersätta skyddshemmet denna merkostnad. Mången gång har emellertid skyddshemmet självt fått svara för denna kostnad, enär barnavårdsnämnden vägrat att ersätta densamma och någon skyldighet för barnavårdsnämnden att utbetala ersättning icke kunnat påvisas. I de fall barnavårdsnämnden betalat torde den icke hava utfått ersättning därför av hemortskommuns barnavårdsnämnd eller landstinget. Huru än ersättningsfrågan i det särskilda fallet ordnats, har således antingen skyddshemmet eller vederbörande barnavårdsnämnd blivit lidande därpå.

De sakkunniga anse, att ifrågavarande kostnad uppenbart är av den natur, att den bör ersättas av landsting i likhet med annan sjukvårdskostnad, för

Kap. II. Skyddshemspersonalens utbildning.

För en framgångsrik skyddshemsverksamhet kräves, såsom av de sakkunniga redan i förra betänkandet framhållits, framför allt att få de rätta personerna på såväl ledande poster som mera underordnade befattningar. Det torde vara få arbetsuppgifter, där det rent personliga betyder så mycket som vid fostran och utbildning av brottslig och vanartad ungdom. Erfarenheten visar, att, där en person lyckas utomordentligt väl, kan en annan nästan helt misslyckas, utan att den senare varken som människa eller yrkesman direkt behöver vara den förre underlägsen. Men han saknar det mänskliga kännande och den förmåga att förstå och komma till tals med de unga, som är en absolut nödvändig förutsättning för framgång i skyddshemsarbetet. Valet av innehavare till skyddshemmens olika befattningar är därför av oerhörd vikt och kräver den största uppmärksamhet och omsikt.

Möjligheten att genom direkta organisationsåtgärder vinna de rätta människors och kvinnornas intresse för den vanartade ungdomen är naturligtvis i hög grad begränsad. I förra delen av sitt betänkande hava de sakkunniga framhållit angelägenheten av att vid skyddshemmen upprätthålla en skälig lönestandard. De sakkunniga hava också i sina förslag till lönestater sökt få fram belopp, som utan att vara särskilt höga dock torde möjliggöra ett tillfredsställande urval vid personalens rekrytering. Men de sakkunniga hava även erinrat om nödvändigheten av att utbilda personal särskilt för skyddshemsarbetet. Hittills har ingen sådan utbildning förekommit. När det gällt att tillsätta olika befattningar, har man fått nöja sig med att välja mellan sökande, vilka varit kvalificerade och utbildade för andra tjänster i samhället, utan att de direkt gjort sig kompetenta för skyddshemsarbete. Detsamma har även varit fallet med de allmänna uppfostringsanstalterna för brottslig ungdom i åldern mellan 15 och 21 år.

När de sakkunniga nu gå att föreslå vissa åtgärder i syfte att åt skyddshemsverksamheten utbilda lämpliga personer, vilja de sakkunniga göra en åtskillnad mellan personal i ledande ställning, för vilken bör krävas en långvarigare och mera djupgående utbildning, samt annan personal, för vilkens lämpliggörande man torde få nöja sig med mindre omfattande åtgärder. Till det förra slaget hänföras föreståndare och föreståndarinna vid samtliga slag av skyddshem, assistenter vid yrkeshem, husmoder och biträdande lärarinna vid skolhem, folkskollärlarinna samt andra i lönegraden B 14

placerade lärarinnor vid skolhem för flickor och hemskolor samt slutligen utöver föreståndare eventuellt behövlige folkskollärare vid skolhem för gossar.

När det gäller att ordna utbildningen för skyddshemmens personal, torde viss vägledning kunna erhållas av den utbildning av befattningshavare för blindundervisningen, som äger rum vid Tomtebodas blindinstitut. För att kunna antagas till ämneslärare vid blindundervisningen kräves förutom folkskolläraryxamen att hava genomgått provår vid institutet. Under nämnda provår meddelas kandidaten undervisning i alla för blindskolorna speciella ämnen samt får dessutom visa sin praktiska duglighet och lämplighet som handledare av blind ungdom. De sakkunniga anse det ligga nära till hands, att även för skyddshemsverksamheten specialutbildningen av *den ledande personalen* får denna läggning. Den bör således omfatta förutom teoretiska studier praktiskt arbete vid skyddshem av olika karaktär.

Elever vid skyddshemskursen för ledande personal torde, enligt de sakkunnigas mening, åtminstone tills vidare, intill dess ifrågavarande angelägenhet kan ordnas gemensamt för flera kategorier av befattningshavare med likartade arbetsuppgifter, efter skyddshemsinspektörens hörande, antagas av skolöverstyrelsen, vilken synes vara den för nämnda uppgift mest kompetenta myndigheten.

För att antagas som elev i skyddshemskurs torde böra stadgas, att vederbörande sökande innehar teoretiska kunskaper av det omfång, som kräves för den befattning, för vilken han vill göra sig kompetent. I detta avseende hava de sakkunniga framlagt förslag i sitt första betänkande. De sakkunniga vilja emellertid i detta sammanhang framhålla, att skolöverstyrelsen bör äga rätt stor frihet vid urvalet bland de sökande. Formella meriter böra enligt de sakkunnigas mening icke tillmätas avgörande betydelse. Vid av stiftelser och sammanslutningar drivna skyddshem för flickor utgöres personalen för närvarande i stor utsträckning av diakonissor samt i några fall av sjuksköterskor. De sakkunniga förutsätta, att jämväl personer med denna utbildning skola äga tillträde till ifrågavarande kurser. Dock vilja de sakkunniga påpeka vikten av att deltagare i skyddshemskurs redan på förhand äger god kunskap i allmän psykologi och pedagogik. Uppenbarligen är detta nödvändigt, om vederbörande på den korta tid, som står till buds, skall kunna med framgång bedriva studier i de speciella uppfostringsfrågor, det här gäller. Där sökande icke tidigare förvärvat kunskap i dessa ämnen, bör det alltså krävas, att han genom självstudier eller på annat sätt skaffar sig det nödiga underlaget för att kunna tillgodogöra sig utbildningen.

För att kunna bliva elev vid ifrågavarande utbildningskurs torde böra ytterligare fordras viss tids tjänstgöring vid skyddshem, i regel icke understigande sex månader. De sakkunniga vilja nämligen erinra om det av alla på området erfarna kända förhållandet, att vissa personer nästan omedelbart visa sin lämplighet eller olämplighet för skyddshemsarbetet. Under en viss tids förberedande tjänstgöring, t. ex. vikariat vid semester och annan tjänstledighet, finnes tillfälle för vederbörande aspirant att göra klart för sig själv, om han överhuvud taget har lust och krafter för det ansträngande arbetet bland van-

artad ungdom. Han bör dessutom kunna erhålla värdefulla råd i fråga om sin lämplighet av föreståndaren vid det skyddshem, där han tillfälligt tjänstgör.

Beträffande den tid, som själva skyddshemskursen bör omfatta, hava de sakkunniga stannat för ett och ett halvt år. Därav bör det sista halvåret ägnas enbart åt de teoretiska studierna, under det att det första året får anses erforderligt för auskultering på olika slag av skyddshem. De sakkunniga förmena emellertid, att vederbörande elev även under den praktiska tjänstgöringen i viss mån bör ägna sig åt teoretiskt studium av skyddshemmens fostringsfrågor. En fortlöpande anstaltstjänstgöring jämsides med studier i hithörande ämnen torde vara ägnad att på ett effektivt sätt fördjupa kunskaperna i såväl psykologi som pedagogik. Om en sådan anordning skall kunna genomföras, är det önskvärt att den praktiska utbildningen under viss tid förlägges till stockholmstrakten. Anmärkas bör i detta sammanhang, att auskulteringen på skyddshem bör avse anstalter för såväl äldre och yngre som för psykiskt abnorma elever samt observationsavdelningar. Även verksamheten vid rådgivningsbyråer för uppfostringsfrågor torde under någon tid böra följas.

De teoretiska studierna böra enligt de sakkunnigas mening förläggas till Stockholms högskola eller socialpolitiska institutet i Stockholm, vilket senare redan utbildar personal för en mångfald arbetsuppgifter av social karaktär. Även svenska kyrkans lekmannaskola i Sigtuna, vars medverkan vid anordnande av ifrågavarande kurser ställts i utsikt, torde under vissa förutsättningar kunna komma i fråga. Studierna skola hava till uppgift att giva insikter i de psykologiska och pedagogiska spörsmål, som särskilt höra skyddshemsverksamheten till, ävensom att meddela kännedom om barnavårds- och ungdomsskyddslagstiftningen i Sverige. Plan för den ifrågasatta teoretiska utbildningen torde böra fastställas av Kungl. Maj:t, som även torde böra bestämman, vilka institutioner som skola handhava densamma.

Det synes de sakkunniga nödvändigt, att man genom ekonomiskt stöd söker möjliggöra ett tillfredsställande urval vid skyddshemmens specialutbildningskurser. Vid blindundervisningen åtnjuter provkandidaten ett stipendium av 1 000 kronor för år samt fritt husrum på institutet, där han dessutom får intaga sina måltider efter för lärarpersonalen fastställda priser. De sakkunniga föreslå, att även elev vid skyddshemskursen kommer i åtnjutande av stipendium samt att detta utgår med samma belopp för år, d. v. s. för hela utbildningstiden 1 500 kronor. Dessutom torde eleven under anstaltstjänstgöringen böra komma i åtnjutande av vissa naturaförmåner.

Tidpunkten för de olika kurserna samt antalet elever i varje kurs torde böra bestämmas av Kungl. Maj:t. Betyg över fulljord praktisk tjänstgöring synes kunna utfärdas av skyddshemsinspektören med ledning av de utav vederbörande anstaltsföreståndare avgivna vitsorden.

Naturligtvis kan icke betyg över genomgången kurs innebära någon garanti för att vederbörande i framtiden skall erhålla anställning vid skyddshem, då detta blir helt beroende av dels tillgången på tjänster, dels medsökandes

kvalifikationer. Utbildningen blir dock ingalunda så speciell, att den kommer att sakna värde för andra arbetsområden. En folkskollärare exempelvis, som genomgått provårskurs för skyddshemsverksamhet, har härigenom erhållit värdefulla förutsättningar för undervisning i hjälp- och psykopatklaser, för arbete i städernas barnavårdsnämnder, på rådfrågningsbyråer i uppfostringsfrågor etc. Tiden och kostnaden äro därför ingalunda bortkastade, även om vederbörande aldrig erhåller fast anställning vid skyddshem.

Utan att det ingår i de sakkunnigas uppdrag vilja de dock framhålla, att en utbildning efter ovan antydda linjer även torde vara av stort värde såväl för blivande personal vid allmänna uppfostringsanstalter för brottslig ungdom som för aspiranter på ledande befattningar vid ungdomsfängelser och dylika anstalter.

När de sakkunniga därefter till behandling upptaga frågan om specialutbildning av *den övriga fostringspersonalen* vid skyddshemmen, få de till att börja med erinra om att till de sakkunniga, för att tagas i övervägande vid fullgörandet av deras uppdrag, överlämnats en skrivelse från skyddshemsinspektören med hemställan om statsbidrag till en fortbildningskurs för skyddshemspersonal.

I nämnda skrivelse påpekas inledningsvis vikten av, att personalen vid skyddshemmen får del av nya rön och erfarenheter, som under senare tid gjorts på barnpsykologiens och uppfostrans område. Därefter framlägges följande plan för den ifrågasatta kursen:

»Den fortbildningskurs, som jag nu anser det vara synnerligen önskvärt att få till stånd, skulle i första hand vara avsedd för förmän och med dem likställda vid skyddshem och allmänna uppfostringsanstalter. Då ifrågavarande befattningshavare, hur varmt intresserade de än äro för att få bevista en utbildningskurs, i regel icke torde äga möjlighet att göra större ekonomiska uppoffringar för sin fortsatta utbildning, bör ifrågasatt utbildningskurs göras avgiftsfri samt deltagarna därjämte för kursens bevistande erhålla bidrag av statsmedel till dagtraktamenten och resekostnader. Kursen bör anordnas vid lämplig tidpunkt under sommaren 1935. För att nedbringa kostnaderna för kursdeltagarna har jag tänkt mig, att kursen skulle eventuellt förläggas till någon folkhögskola, där kost och bostad kunde erhållas på lämpliga villkor.

Antalet kursdeltagare, till vilka statsbidrag skulle utgå, torde böra sättas till 80. Härvidlag skulle i regel två befattningshavare från skyddshem kunna mottagas vid kursen, men från Hall och statens uppfostringsanstalter skulle större antal kunna erhålla tillträde. Dagtraktamente bör utan inskränkning utgå helt av statsmedel med 6 kr. per kursdag. Resekostnader fram och åter från kursdeltagarens hemort till kursorten skulle även täckas av statsmedel. Ersättning bör beräknas för III klass å järnväg och för salongsplats å ångbåt. Möjlighet bör dock hållas öppen för styrelseledamöter vid skyddshem och allmänna uppfostringsanstalter ävensom för andra, som delta i ovan berörda uppfostringsarbete, att på egen bekostnad eller genom särskilda anslag delta i kursen.

Arvode till föreläsare torde kunna beräknas i enlighet med den avgift, som

i allmänhet har utgått för föreläsning vid sociala fortbildningskurser. Antalet föreläsningar bör sättas till cirka fyra per dag. Därtill skulle komma överläggningar och diskussioner. Kursen torde böra anordnas av Statens fattigvårds- och barnavårdsinspektion och stå under dess uppsikt. Programmet för kursen, som huvudsakligen skulle omfatta föreläsningar i psykologiska och pedagogiska frågor angående fostran av barn och ungdom, torde även böra inrymma några föredrag om lagstiftningen rörande barnavård och ungdomsvård samt även frågor om elevernas fostran och arbetet i övrigt inom skyddshem och uppfostringsanstalter, bl. a. även elevernas praktiska utbildning, idrott och förströelse m. m. Även några studieresor borde lämpligen kunna anordnas. Statens fattigvårds- och barnavårdsinspektion och skolöverstyrelsen torde lämpligen i samråd böra närmare utforma de frågor, som skola behandlas.

Statsbidrag till ifrågavarande kurs, som bör omfatta fjorton dagar, beräknas förslagsvis komma att uppgå till följande belopp:

80 kursdeltagare under 14 dagar med dagtraktamente à 6 kronor	kronor	6 720: —
Avgift för 50 föreläsningar à 35 kr.	»	1 750: —
Reseersättning till föreläsare och kursdeltagare	»	3.800: —
Biljettavgifter vid studieresor, hyra för kurslokal samt oförutsedda utgifter	»	1 730: —
	Summa kronor	14 000: —»

Vid ordnande av specialutbildning för den lägre skyddshemspersonalen torde i stort sett, enligt de sakkunnigas mening, den av skyddshemsinspektören föreslagna kursen kunna tjäna som förebild. De sakkunniga vilja alltså föreslå, att för fostringspersonal i icke ledande ställning vid skyddshemmen vid lämpliga tillfällen anordnas dylika kortare kurser med föreläsningar såväl i barnpsykologiska och pedagogiska spörsmål som i skyddshemmens rent praktiska angelägenheter.

Då det måste dröja avsevärd tid, innan flertalet skyddshem erhållit på sätt de sakkunniga i det föregående angivit utbildad ledande personal, framstår behovet av kortare kurser så mycket starkare. De sakkunniga vilja därför tillstyrka, att medel ställas till förfogande för en kurs redan sommaren 1936 i huvudsaklig överensstämmelse med vad skyddshemsinspektören i sin förenämnda skrivelse föreslagit. Kursen bör emellertid då läggas så, att även personal i ledande ställning med gott utbyte kan deltaga i densamma. Bland annat bör kursen även omfatta sådana ämnen, vilkas studium kan bidraga till att göra kursdeltagarna bättre skickade att bedöma klientelet vid intagning. Dessutom vilja de sakkunniga framhålla lämpligheten av att, för den händelse 1936 års riksdag beslutar en reform på skyddshemsverksamhetens område, viss tid vid den ifrågasatta kursen ägnas åt den nya organisationen samt de riktlinjer, efter vilka arbetet i det kommande skall bedrivas.

De sakkunniga tillstyrka även skyddshemsinspektörens förslag beträffande rese- och traktamentsersättning till kursdeltagare samt arvode och reseersätt-

ning till föreläsare och hava intet att erinra mot den verkställda kostnadsberäkningen.

I likhet med vad som enligt stadgan för statens uppfostringsanstalt å Bona åligger denna anstalts direktör, synes även av föreståndaren för ett större skyddshem kunna ordnas regelbundet återkommande sammanträden med personalen för meddelande av råd och anvisningar rörande verksamheten vid skyddshemmet. Vid mindre skyddshem torde sådan handledning lämpligen meddelas under det dagliga arbetet. För den lägre personalen skulle även kunna ordnas med utbildning på skyddshemmen genom föreläsningar av föreståndaren eller läkaren. Sådan utbildning skulle också kunna göras gemensam för flera skyddshem.

Slutligen vilja de sakkunniga understryka vikten av, att resestipendier bliva tillgängliga för skyddshemmens personal. Knappast någon grupp av befattningshavare på det pedagogiska området för en så isolerad tillvaro som tjänstemännen vid ett skyddshem på grund av arbetets natur samt de stora avstånden mellan olika anstalter måste göra. Onekligen skulle det vara av stort värde för såväl föreståndare som andra vid skyddshem anställda att få taga del av, hur man vid andra anstalter inom eller utom landet sökt lösa de problem, som varje skyddshem har att brottas med.

Kap. III. Förfaringssättet vid intagning i skyddshem.

På förekommen anledning ansågo sig de sakkunniga vid besöken å skyddshemmen även böra undersöka, huruvida där vistades elever, som, såvitt man kunde bedöma, strängt taget icke behövt komma till skyddshem utan sannolikt skulle hava kunnat tillrättas på annat sätt. För detta ändamål hava de sakkunniga tagit del av de vid varje skyddshem förda anteckningarna om eleverna ävensom fått dessa uppgifter kompletterade och belysta genom samtal med styrelseledamöter och skyddshemmens ledning. Därvid har — om man bortser från Fröbergiska stiftelsens skyddshem Norrgård i Kalmar, som genom förekomsten i det till grund för stiftelsen liggande testamentet av en föreskrift om avgiftsfri vård av barn från vissa kommuner kommit att intaga en viss undantagsställning i förevarande hänseende — endast påträffats ett fåtal elever, beträffande vilka med fog kunnat sägas, att de icke krävt uppfostran i skyddshem. Däremot var det en samstämmig uppfattning hos såväl styrelseledamöter som skyddshemmens personal, att en märkbar tendens gjorde sig gällande hos barnavårdsnämnderna att alltför länge vänta med att översända vanartade barn till skyddshem, vilket haft till följd, att, när barnen sent omsider kommo dit, de på grund av sin ålder och mera utvecklad vanart vore svårare att påverka och tillrättas. Ett önskemål vore, att barnavårdsnämndernas förtroende för skyddshemmens verksamhet kunde ökas, så att de tidigare än vad nu mången gång är fallet överlämnade vanartade barn till skyddshem, när sådant av allt att döma förr eller senare ändå måste ske.

För detta måls vinnande och för att dessutom i görligaste mån förhindra, att i skolhem, yrkeshem eller hemskolor intagas barn, som icke böra vistas där, antingen därför att deras vanart är av lindrigare beskaffenhet, eller därför, att de på grund av psykisk abnormitet eller efterblivenhet böra intagas i särskilda för sådana barn avsedda hem, torde erfordras en mera sträng kontroll i fråga om placeringen av vanartade barn och särskilt när fråga är om sådana barns intagning i skyddshem.

De sakkunniga hava haft under övertvägande följande olika möjligheter att ordna förfaringssättet vid intagning i skyddshem: 1) att därför anlätades för hela landet upprättade observationsavdelningar, en för gossar och en för flickor, där samtliga för intagning i skyddshem anmälda barn alltså skulle intagas för observation; 2) att genom samarbete med de i länen bildade barnavårdsförbunden dessas upptagningshem skulle efter erforderliga utbyggnader kunna för respektive läns behov användas för detta ändamål; 3) att vid ett

mindre antal skyddshem av olika beskaffenhet i olika delar av landet inrättades särskilda observationsavdelningar med fackutbildad läkare och för uppgiften lämpad personal, varje avdelning med sitt särskilda upptagningsområde; samt 4) att varje skolhem, yrkeshem och hemskola skulle tjäna även såsom observationsanstalt för sitt upptagningsområde, genom att av barnavårdsnämnd omhändertagna vanartade barn skulle kunna vistas där en tid för observation.

Vid den ingående prövning, som de sakkunniga underkastat dessa olika möjligheter, har det visat sig, att beträffande var och en av dem kunnat anföras skäl både för och emot. De sakkunniga upptaga dem nu till behandling i samma ordning, vari de ovan uppräknats.

Alternativ 1. Därest för ifrågavarande ändamål skulle anlitas för hela landet inrättade observationsavdelningar skulle de i det föregående omfördälda avdelningarna å Hall samt Skarvik och Tallåsen icke räcka till utan behöva avsevärt utbyggas. Klart är emellertid, att, om frågan ordnas på detta sätt, dessa avdelningar genom sin belägenhet och den omfattande verksamhet de givetvis skulle erhålla, utan större ekonomiska svårigheter skulle kunna förses med förstklassiga medicinska och pedagogiska ledarekrafter och den bästa utrustning i fråga om lokaler och andra anordningar. I dessa hänseenden torde detta alternativ vara de övriga mycket överlägset. När de sakkunniga likväl ansett sig icke kunna förorda detta alternativ, beror det på flera olika omständigheter. Dels skulle genom de i vårt land så långa avstånden resekostnaderna för flertalet elever ställa sig alltför höga, i synnerhet som varje elev måste åtföljas av någon befattningshavare. Dels skulle ifrågavarande förfaringssätt komma att inverka ofördelaktigt på såväl elever som föräldrar, för vilka det mången gång torde bliva svårt att förstå nödvändigheten av en så omständlig procedur. Dels slutligen torde det vara att befara, att detta förfaringssätt av samma anledning skulle mötas av misstro från barnavårdsnämndernas sida och därmed verka återhållande på deras arbete. En stor del av de i observationsavdelningen intagna eleverna skulle nämligen måhända redan efter några dagar vara färdiga att återsändas till hemtraktens skyddshem, enär vid en första undersökning kunnat konstateras, att de voro förhållandevis normala, och detta jämte vad som av intagningshandlingarna kunnat inhämtas rörande deras föregående skulle vara tillräckligt för bestämmande av vårdformen.

Alternativ 2. Barnavårdsförbunden hava tillkommit såsom ett led i den decentralisering av allmänna barnhusets verksamhet, som under de senare åren genomförts. I barnavårdsförbunden, som med ett enda undantag (Skåne) hava ett län till verksamhetsområde, äga i främsta rummet barnavårdsnämnderna inom området ingå såsom medlemmar, men även bolag och enskilda personer kunna, om de önska stödja verksamheten, förvärva sådant medlemskap. För verksamhetens bedrivande är hos varje barnavårdsförbund anställt ett barnavårdsombud med uppgift närmast att vara en förmedlande länk mellan barnavårdsnämnderna å ena sidan samt enskilda hem och barnhem å andra sidan vid placering av barn, som behöva omhändertagas utom det egna

hemmet eller som sakna eget hem. De av förbunden inrättade upptagningshemmen tjäna därvid såsom en anhalt för sådana barn, för vilka icke omedelbart kunnat erhållas lämpliga hem eller beträffande vilka det är oklart, vilken vårdform som bör komma till användning. Dessa barn äro under sin vistelse i upptagningshemmet underkastade observation av hemmets personal. De s. k. organisationssakkunniga hava i sitt den 11 december 1934 avlämnade betänkande föreslagit ett legaliserande av barnavårdsförbunden med dess nuvarande uppgifter. Enligt förslaget skola alla barnavårdsnämnder inom ett verksamhetsområde obligatoriskt vara medlemmar av barnavårdsförbundet för området i fråga.

Barnavårdsförbundets upptagningshem äro väl i första hand avsedda för mottagande av icke vanartade barn i avvaktan på att lämplig vård skall kunna beredas dem på annat sätt, och av direktionen över allmänna barnhuset har också framhållits olämpligheten av att hemmen tagas i anspråk för barn, som genom sitt uppträdande kunna inverka störande på hemmets egentliga verksamhet. Men enligt vad de sakkunniga inhämtat användas de dock på sina håll för observation även av vanartade barn. Sålunda anlitas exempelvis upptagningshemmet Fridhem i Jönköpings län i sådant syfte. I Wachenfeldtska barnhemmet i Karlskrona, som tjänstgör som upptagningshem för Blekinge län, mottagas vanartade gossar upp till femton år. Även andra upptagningshem fylla en uppgift på skyddsuppfostrans område.

De sakkunniga hava fullt klart för sig, att ett utnyttjande av upptagningshemmen för observation av vanartade barn är förenat med både risker och olägenheter. Skola hemmen kunna tagas i anspråk i den utsträckning, som i förevarande alternativ förutsättes, torde med nödvändighet krävas, att de utbyggas med särskilda paviljonger för mottagande av vanartade upp till aderton år av båda könen. Genom en sådan anordning skulle man komma ifrån de ovan påtalade olägenheterna av alltför långa resor och dessutom kunna hoppas på större förtroende från föräldrar och barnavårdsnämnder.

De sakkunniga anse således, att rätt stora fördelar vore att vinna, om ökade möjligheter för observation av för skyddsuppfostran omhändertagna vanartade barn kunde komma till stånd vid barnavårdsförbundens upptagningshem. Det torde emellertid ankomma på barnavårdsförbunden själva att bedöma, hurvida några större insatser i detta avseende böra göras från deras sida. Det lokala intresset torde härvidlag i rätt stor utsträckning bliva bestämmande. Där man exempelvis har lång väg till skyddshem, dit enligt de sakkunnigas mening observationen av de barn, vilka ifrågasatts till intagande i sådant hem, i sista hand bör förläggas, torde man bliva intresserad av att skapa möjligheter på närmare håll. Beträffande dels äldre barn, dels svårare vanartade torde dock barnavårdsförbundens upptagningshem knappast kunna påtaga sig denna uppgift.

Vad nu sagts om barnavårdsförbundens upptagningshem gäller även av enskilda kommuner inrättade sådana hem.

Alternativ 3. De sakkunniga hava vid övervägande av detta alternativ tänkt sig, att observationsavdelningar skulle inrättas vid sju till nio skydds-

hem, såväl skolhem som yrkeshem och hemskolor, lämpligt förlagda i olika delar av landet. Varje sådan avdelning, som skulle hava sitt särskilda upptagningsområde, skulle stå under pedagogisk ledning och hava fackutbildad läkare anställd. Kostnaderna för anordnande av sådana observationsavdelningar skulle kunna hållas rätt låga genom att skyddshemmets resurser i byggnader, personal etc. finge utnyttjas även för verksamheten vid avdelningen. Den högre skyddshemspersonalen skulle sålunda, tack vare den särskilda utbildning den enligt sakkunnigas ovan framförda förslag skulle erhålla, kunna sakkunnigt medverka även vid observationen av de å avdelningen intagna. En anordning sådan som denna skulle icke heller medföra så långa resor för de barn, som skulle intagas för observation, och deras följeslagare och således icke draga så höga resekostnader.

De sakkunniga anse emellertid icke heller detta alternativ fullt tillfredsställande. Även om de med intagning å de ifrågasatta observationsavdelningarna förenade resekostnaderna icke skulle ställa sig fullt så höga som med centrala för hela landet gemensamma observationsavdelningar skulle bliva fallet, skulle dock i stor utsträckning dyrbara resor äga rum och överflyttningar från ett skyddshem till ett annat komma att företagas utan verkligt tvingande skäl. Eftersom endast ett förhållandevis litet antal barn varje år skulle komma i fråga till undersökning å varje sådan observationsavdelning, skulle dessutom den vid avdelningen anställda personalen icke kunna fullt utnyttjas.

Alternativ 4. De sakkunniga hava alltså icke kunnat förorda, att observation av vanartade barn i och för intagning i skyddshem anordnas vid särskilda observationsavdelningar, vare sig centralt för hela landet eller för mera begränsade lokala områden. De sakkunniga hava icke heller ansett sig böra ifrågasätta, att genom statens medverkan barnavårdsförbundens upptagningshem skulle göras skickade att *helt* fylla nämnda uppgift, utan funnit utvecklingen av dessa hems verksamhet böra ske efter de linjer, som barnavårdsförbunden ansåge lämpliga med hänsyn till barnavårdsnämndernas behov. Återstår alltså endast alternativ 4, enligt vilket den första tiden av ett barns vistelse på skyddshem, exempelvis högst tre månader, betraktas såsom en försökstid, under vilken barnet skulle vara föremål för särskild observation. Detta skulle möjliggöras därigenom, att skyddshemspersonalen med den utbildning, den enligt de sakkunnigas förslag skulle erhålla, förvärvat kompetens att gemensamt med fackutbildad läkare avgöra lämplig vårdform för flertalet av de till skyddshemmet insända fallen. Såsom redan i förra delen av betänkandet förklarats, förutsätta de sakkunniga, att varje skyddshem skall äga tillgång till psykiatriskt särskilt skolad läkare. Beträffande kroppsjukvården vid skyddshemmen torde läkarfrågan redan vara tillfredsställande ordnad. Psykiatrisk sakkunskap torde skyddshemmen kunna tillförsäkra sig genom överenskommelser med läkare å närmaste sinnessjukhus eller andra tillgängliga och för uppgiften lämpliga läkare. För detta uppdrag, vilket skulle innefatta skyldighet att inom viss tid företaga undersökning av varje till skyddshemmet nykommet barn, skulle läkaren äga att av statsmedel upp-

bära ett årligt arvode av förslagsvis 900 kronor vid statliga yrkeshem och Stockholms kombinerade skol- och yrkeshem, 600 kronor vid övriga kombinerade skol- och yrkeshem samt 400 kronor vid återstående hem.

Alla barnavårdsnämnder inom ett skyddshems upptagningsområde skulle alltså äga att hos hemmets styrelse begära observation av och råd beträffande behandlingen av vanartade barn. För detta ändamål skulle barnavårdsnämnderna till skyddshemmets styrelse insända handlingarna angående omhändertagande av ett sådant barn, varefter styrelsen med ledning av handlingarna skulle hava att bedöma, huruvida observation på skyddshemmet borde ifrågakomma. I något fall kunde dock inträffa, att i skyddshem för observation mottoges barn, som rätteligen bort av barnavårdsnämnden direkt utackorderas. Sådant barn torde efter observation återsändas till barnavårdsnämnden. Under tiden för observationen och intill dess lämplig vårdform fastställts, skulle barnet icke betraktas såsom å hemmet intagen skyddshemselev. Kostnaden för vistelsen under denna tid vid skyddshemmet skulle dock bestridas enligt samma grunder som för skyddshemselev, medan resan dit och eventuell återresa, i likhet med vad som nu är fallet, skulle bekostas av barnavårdsnämnden. Den till hemmets förfogande stående fackutbildade läkaren torde lämpligen bära lämna skriftligt utlåtande beträffande för observation intaget barn, varefter föreståndaren i samråd med läkaren skulle till styrelsen avgiva förslag om lämplig vårdform. De mera svarbedömda fallen torde dock bära överlämnas till någon av de i det föregående omnämnda centrala observationsavdelningarna. För övriga fall skulle i regel antingen utackordering genom skyddshemmets försorg — varom se närmare i kap. V — eller vård å skyddshem kunna ifrågakomma.

De barn, för vilka skyddshemsvård ansetts erforderlig, kunna ytterligare uppdelas på olika anstalter. Sålunda kan förflyttning tänkas ske

- till annat skyddshem för normala barn,
- till jordbrukshem för efterblivna,
- till hem för psykiskt abnorma eller
- till allmän uppfostringsanstalt.

Sedan ett barn för observation mottagits i ett skyddshem, bära kostnader för varje annan förflyttning av barnet än dess återställande till barnavårdsnämnden bestridas av staten. När skyddshemmets styrelse fattat beslut i fråga om vårdformen, skola handlingarna i ärendet för eftergranskning tillställas chefsläkaren vid den centrala observationsavdelningen. Beslutet skall dock utan hinder därav omedelbart gå i verkställighet. Nämnde läkare har därefter att i samråd med skyddshemsinspektören vidtaga de omflyttningar av eleverna, som kunna anses vara av behovet påkallade. För detta ändamål bör han äga företaga resor till skyddshemmen. Han bör likaledes kunna av skyddshemmen anlitas såsom rådgivare i förekommande fall och även av sådan anledning besöka hemmen. Härigenom skulle nämnde läkare få viss del i ansvaret för det nu ifrågasatta intagningsförfarandets tillämpning och därjämte erhålla en auktoritetsställning på detta område, vilket uteslutande bör vara till fördel för verksamheten.

Ett motsvarande förfaringssätt skulle tillämpas även i fråga om dem, som omhändertagas för skyddsuppfostran efter fyllda aderton år.

Genom att ordna förfaringssättet vid intagning i skyddshem enligt detta sista alternativ torde flertalet för observation intagna barn komma att få kvarstanna på det skyddshem, där observationen försiggått, eller också att genom skyddshemmets försorg utackorderas, vilket måste anses vara till fördel för dessa barns fostran. Därmed skulle även kunna åstadkommas ett gott samarbete mellan skyddshemmet och barnvårdsnämnderna inom dess upptagningsområde, så att dessa i större utsträckning komme att vända sig till skyddshemmet för erhållande av råd i tveksamma fall. Då dessutom detta sista alternativ torde medföra de minsta kostnaderna, anse sig de sakkunniga böra förorda, att detsamma följes vid ordnandet av förfaringssättet för intagning i skyddshem.

Av praktiska skäl kan emellertid vid tillämpningen tänkas ett samarbete mellan vissa varandra närliggande, likartade skyddshem, så att ett hem tjänstgör såsom observationsplats även för det klientel, som egentligen tillhör ett annat hem.

Kap. IV. Reglementariska bestämmelser beträffande verksamheten vid skyddshemmen.

Jämlikt stadganden i 44 § 1 mom. i barnavårdslagen skall varje skyddshem vara försett med ett av Konungen fastställt reglemente, varjämte skyddshem, som upprättats av annan än staten, skall vara godkänt av Konungen.

Med anledning härav har efter barnavårdslagens ikraftträdande den 1 januari 1926 varje skyddshem, som redan då var i verksamhet, erhållit nytt reglemente ävensom senare upprättade skyddshem blivit försedda med reglementen och, i förekommande fall, godkända av Konungen.

Beträffande de senast upprättade skyddshemmen Höreda och Drottning Sophias skyddshem, vilka varit i verksamhet endast sedan den 1 januari 1935, hava reglementena fastställts att gälla tills vidare med skyldighet för vartdera hemmets styrelse att senast den 1 november 1936 inkomma med förslag till de ändringar i reglementet, vartill tillämpningen under den gångna tiden kan hava givit anledning.

Samtliga nu gällande skyddshemreglementen äro utfärdade med ett av fattigvårdslagstiftningskommittén på sin tid utarbetat normalreglemente såsom mönster, därvid dock i olika hänseenden gjorts avvikelser från detta. Med undantag för vissa av lokala förhållanden och varje hems ändamål betingade olikheter äro därför alla reglementen så gott som likalydande.

De sakkunniga hava ansett det även ingå i deras uppdrag att undersöka, i vad mån ändringar av gällande reglementen kunna anses påkallade utöver dem, som bliva en given följd av den av sakkunniga föreslagna nyorganisationen av skyddshemsverksamheten.

För detta ändamål hava de sakkunniga i det cirkulär, som utsänts till skyddshemmens styrelser, framställt förfrågan, huruvida styrelsen hade några önskemål i fråga om ändringar av reglementet.

Med anledning av de anmärkningar, som den senaste tiden framkommit mot vissa skyddshem och lett till omfattande undersökningar av de vid samma hem tillämpade bestraffningsmetoderna, hava de sakkunniga i nämnda cirkulär även anhållit om upplysning, huru reglementets bestämmelser angående tillrättavising av eleverna tillämpades, ävensom om styrelsernas yttranden, huruvida det kunde tänkas, att kroppsaga helt kunde undvaras i skyddshemsverksamheten eller, om detta icke ansåges vara möjligt, någon inskränkning i kroppsagans användande kunde ifrågasättas samt i övrigt rörande användning av kroppsaga i uppfostringsarbetet.

Om till en början bortses från de bestämmelser i reglementena, som avse formerna för tillrättavising av eleverna, hava icke från något håll framkommit önskemål om reglementsändringar av beskaffenhet att böra upptagas till behandling i detta sammanhang. Till de framkomna önskemålen, torde hänsyn kunna tagas vid den revision av gällande reglementen, som ett genomförande av de sakkunnigas förslag torde göra ofrånkomlig. De sakkunniga anse sig icke heller hava anledning att själva framlägga förslag om sådana ändringar.

Vad därefter angår frågan om de bestraffningsformer, som böra komma till användning vid ett skyddshem, torde först redogörelse få lämnas för de bestämmelser, gällande reglementen i detta hänseende innehålla.

Den paragraf i reglementena, som behandlar denna fråga, är med smärre, mera oväsentliga avvikelser i några reglementen i regel av följande lydelse:

»1. Elev, som åsidosätter eller överträder meddelade föreskrifter eller gör sig skyldig till lättja, olydnad eller osedlighet, må, där han ej på annat sätt låter sig rätta, allt efter förseelsens beskaffenhet samt den felandes sinnesart och kroppstillstånd, därför tillrättavisas medelst

- a) förlust till större eller mindre del av förut vunna företräden;
- b) inskränkning för kortare eller längre tid av de friheter och förmåner, som i allmänhet äro eleverna i hemmet medgivna;
- c) aga, given med ris eller rotting av föreståndaren själv eller i hans närvaro; eller
- d) avskiljande från kamrater.

Aga må komma till användning allenast då övriga i detta moment omfördälda uppfostringsåtgärder icke kunna antagas hava åsyftad verkan.

Fullständigt avskiljande från kamrater må endast beträffande elev, som fyllt femton år, äga rum för längre tid än högst fem dagar åt gången och må i intet fall utsträckas utöver tio dagar åt gången.

2. Tillrättavising enligt mom. 1 beslutas av föreståndaren, vilken dock i fråga om tillrättavising enligt c) och d) bör, där så utan olägenhet kan ske, samråda med vederbörande lärare. Fullständigt avskiljande från kamrater för längre tid än två dagar åt gången må icke äga rum, med mindre verkställande ledamoten samtyckt därtill.

3. Över tillrättavisingar enligt mom. 1 c) och d) skall särskild journal föras, vilken skall granskas och påtecknas av verkställande ledamoten.»

Från denna normal lydelse av ifrågavarande paragraf förekomma följande mera väsentliga avvikelser.

I reglementena för Ljungaskog och Sonestorp saknas den under a) angivna formen för tillrättavising. Aga finnes icke medtagen bland bestraffningsformerna i reglementena för Höreda och Drottning Sophias skyddshem samt Hornö och Härsjögården. I reglementet för Håkanstorp har medgivits »lämplig kroppssaga i utomordentliga fall». Tiden för fullständigt avskiljande från kamrater har i reglementet för Klockarsvedja angivits till högst tre dagar för elever, som icke fyllt femton år, och högst fem dagar för äldre elever samt i reglementena för Hornö, Håkanstorp och Gälegården till högst fem dagar,

oavsett åldern. Reglementet för Lingatan medgiver »avskiljande från de övriga eleverna under måltider och fritid samt vid grövre förseelser fullständigt avskiljande, dock i båda fallen högst tre dagar varje gång». I reglementena för Höreda och Drottning Sophias skyddshem föreskrives, att vid isole-ring, som bestraffningsformen där kallas, »skall tillses, att den tillrättavisa-des psykiska hälsa icke därigenom blir lidande». Reglementena för Hornö, Morängen, Mossebo och Härsjögården föreskriva om alla former av tillrätta-visning, att den icke får medföra men för elevens hälsa. I reglementena för sistnämnda fyra hem samt för Klockarsvedja finnes ingen bestämmelse om, att samråd skall äga rum med vederbörande lärare eller lärarinna. Sådant sam-råd skall å Engesberg äga rum med styrelsens ordförande och å Margretelund med verkställande direktören och vederbörande lärare. Vid Höreda skall för fullständig isolering för längre tid än fem dagar inhämtas samtycke av hem-mets pedagogiske rådgivare. Vid Drottning Sophias skyddshem skall före-ståndarinnan i sådana fall höra den kvinnliga rådgivande ledamoten i styrel-sen samt, om någon av dem anser nödigt, hemmets biträdande läkare. Vid Håkanstorp fordras för fullständigt avskiljande över tre dagar medgivande av styrelsens ordförande. Medgivande till längre tids fullständigt avskiljan-de än två dagar skall vid Skarvik och Tallåsen lämnas av verkställande leda-moten och läkaren, vid Sjötorp och Gälegården av vederbörande diakoniss-anstalts föreståndare samt vid Ljungaskog och Sonestorp av pedagogiske in-spektorn, som även granskar straffjournalen. Sådan granskning verkställles vid Höreda av pedagogiske rådgivaren, vid Drottning Sophias skyddshem av den styrelseledamot, som närmast efter besöker hemmet, samt vid Skarvik och Tallåsen av verkställande ledamoten och läkaren.

Anledningen till de nu anförda olikheterna i gällande reglementen torde, förutom hemmens olika ändamål, vara den, att varje hems ledning icke an-setts böra påtvingas bestämmelser om strängare straffformer, än den själv fun-nit behövliga och lämpliga för hemmets verksamhet.

Såväl av de inkomna svaren å förenämnda rundskrivelse som vid besöken å skyddshemmen hava de sakkunniga inhämtat, att kroppsaga numera före-kommer relativt sällan vid flertalet skyddshem. I stället brukar man i be-straffningssyfte låta den felande eleven under längre eller kortare tid gå för-lustig vissa förmåner. I allmänhet sätter man också sin lit mera till positiva uppfostringsmedel. Man söker anknyta till elevens intressen, uppmuntra ho-nom i hans ansträngningar och på så sätt hjälpa honom till rätta. Beträf-fande kroppsagan har man dock allmänt inom skyddshemsvärlden den upp-fattningen, att sådan icke helt kan undvaras. I varje fall anses det nöd-vändigt att bibehålla rätten att utdela aga, enär medvetandet, att denna rätt finnes, kan hava ett välgörande inflytande på vissa elever och borttagan-det av samma rätt sannolikt skulle komma att inverka oförmånligt på disci-plinen. Endast från ledningen för hem för äldre flickor — dock icke heller alla sådana hem — har framförts den meningen, att för deras vidkommande kroppsaga icke blott kunde undvaras utan vore helt olämplig.

Såsom jämförelsematerial till belysande av frågan om kroppsagens berätti-

gande såsom bestraffningsmedel vid skyddshemmen, torde något böra nämnas om dess förekomst annorstädes.

Barnavårdslagen ger beträffande omhändertagen, som ej fyllt tjuuguett år och icke är skyddshemselev, i 37 § 2 mom. barnavårdsnämnden eller den, åt vilken nämnden sådant överlåtitt, den rätt att tukta honom, vilken eljest tillkommer föräldrarna. Härom stadgar 4 § i lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap, att, om det för barnets uppfostran är nödigt, föräldrarna äga tukta barnet på sätt med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter må anses lämpligt. Beträffande vanartade barn, som icke omhändertagits för skyddsuppfostran, kan barnavårdsnämnden enligt 23 § c) såsom en förebyggande åtgärd föreskriva, att, då fråga är om gosse under femton år eller flicka under tolv år och övriga i samma paragraf omförmälda åtgärder icke kunna antagas hava åsyftad verkan samt det anses gagneligt med hänsyn till vad om barnet blivit upplyst, barnet skall genom någon av nämndens ledamöter eller annan av nämnden utsedd lämplig person tilldelas aga. Gossar och flickor i nämnda ålder, som intagits å fattigvårdsanstalt och där göra sig skyldiga till grövre förseelse mot ordningen, kunna av fattigvårds- eller anstaltsstyrelsen tillrättavisas bland annat genom tilldelande av aga.

För folkskolelever, vilka normalt äro i åldern 7—14 år, gäller 42 § 3 mom. i folkskolestadgan, där det heter: »Lärjunge, som felar i sina åligganden, vare i mån av förseelsens beskaffenhet underkastad lärarens bestraffning, vid ringare felaktighet medelst varning eller annat lindrigt tuktomedel samt vid fortsatt eller svårare förseelse medelst lämplig aga i enlighet med de närmare bestämmelser, som i detta avseende meddelas i det för skoldistriktet gällande reglemente».

I fortsättningsskolan, som besökes av elever i åldern 13—15 år, i vissa fall äldre, är kroppsaga helt förbjuden.

I norra Sverige finnas av kommuner eller stiftelser och sammanslutningar upprättade skolhem och arbetsstugor, där eleverna inackorderas under sin skoltid. I stadgan för dessa hem finnas samma bestämmelser angående kroppsaga som i folkskolestadgan med det tillägget, att aga må tilldelas barn endast av föreståndarinna eller, efter medgivande av henne, av biträdande föreståndarinna.

Spörsmålet om agans vara eller icke vara hör till de problem, som redan genom sin natur äro ägnade att sätta lidelserna i svallning. De mest oförenliga ståndpunkter stå emot varandra. Å ena sidan finnas alltjämt personer som förmena, att kroppsagan är ett radikalmedel, när det gäller att »göra folk» av besvärliga barn och ungdomar. Å andra sidan framhålles, att kroppsaga väl i vissa fall kan tänkas vara till nytta, men att risken för agans olämpliga användande är så stor, att det vore förståndigare att helt förbjuda kroppsstraff såväl i offentliga skolor som uppfostringsanstalter. I allmänhet brukar som skäl mot aga framhållas, att bestraffningen ofta kommer långt efter förseelsen, varigenom den, som skall undergå bestraffning, hålles i onödigt lång spänning. Vidare anses risken för att överkänsliga elever bliva föremål för aga vara överhängande, och att alltså icke tillräcklig individualisering förekommer vid bestraffningen.

Ett avskaffande av rätten att använda kroppsaga vid skyddshemmen beträffande de yngre åldersgrupperna torde näppeligen på allvar böra diskuteras, så länge folkskolan med sitt i genomsnitt mera lättbehandlade elevmaterial har agan upptagen bland tillåtna bestraffningsformer. De sakkunniga vilja dock giva uttryck åt den förhoppningen, att utvecklingen alltjämt skall fortgå i riktning mot ett allt mindre användande av aga som uppfostringsmedel vid skyddshemmen.

Av den lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser framgår bland annat, att i vissa fall femtonårsåldern för gossar och tolvårsåldern för flickor är gräns i fråga om kroppsagas användande. De sakkunniga anse, att så också i viss mån bör vara förhållandet vid skyddshemmen. Sålunda bör även i fortsättningen aga kunna tilldelas vid skyddshem intagen elev, som ännu icke uppnått nämnda ålder, då andra bestraffningsformer visat sig icke vara tillfyllest.

Då fråga är om gossar över femton år och flickor över tolv år, skulle de sakkunniga närmast vara benägna att föreslå ett fullständigt förbud mot kroppsaga. Oavsett att detta skulle möta starkt motstånd bland det stora flertalet av dem, som i ansvarig ställning och många gånger under rätt svåra förhållanden arbeta vid skyddshemmen, hava de sakkunniga av andra bärande skäl ansett sig nödsakade att moderera sin ståndpunkt. En mycket sannolik följd av ett direkt förbud mot aga för högre åldersgrupper kunde nämligen tänkas bliva, att man i långt större utsträckning än vad nu är fallet överförde elever till anstalter för mera svårbehandlade. Uppenbart skulle detta innebära, att ett av humana skäl ifrågasatt förbud mot aga medförde åtgärder, vilka för eleverna bleve långt strängare och dessutom vållade eljest icke motiverade ombyten av fostrare. Därtill kommer, att redan möjligheten till kroppsaga i vissa fall kan vara en hjälp för skyddshemmen mot mera svår-disciplinerade elever. På grund av nu angivna skäl vilja de sakkunniga icke vara med om att helt förbjuda kroppsaga för gossar mellan 15 och 18 år samt flickor mellan 12 och 15 år. Beträffande gossar över 18 år och flickor över 15 år bör dock aga icke vara tillåten. Dessutom vilja de sakkunniga föreslå vissa bestämmelser, som äro ägnade att skapa ökad kontroll över agans användande, särskilt i fråga om de högre åldersgrupperna.

Beträffande manliga skyddshemselever i åldern 15—18 år samt kvinnliga mellan 12 och 15 år anse de sakkunniga, att i hemmens reglementen skola närmare angivas de fall, då kroppsaga som en yttersta åtgärd må vara tillåten. De sakkunniga hysa den uppfattningen, att så bör vara förhållandet förnämligast vid grova råhetsbrott. Dit räkna de sakkunniga övertvång mot befattningshavare samt misshandel av kamrater eller djur. Däremot anse de sakkunniga, att enbart en rymning eller försök till rymning icke bör föranleda tillgripande av aga.

Aga bör tilldelas av föreståndare eller, i dennes frånvaro, av hans närmaste medhjälpare. Beträffande ovan nämnda högre åldersgrupper bör dessutom medgivande inhämtas av ordföranden i styrelsen för skyddshemmet eller särskilt förordnad verkställande ledamot. Sådant medgivande kan lämnas

antingen särskilt för varje tillfälle eller för viss tid eller tills vidare. Därest medgivande lämnas för viss tid eller tills vidare, bör av ordföranden eller verkställande ledamoten meddelas närmare föreskrifter, under vilka förutsättningar tillrättavisningar, varom nu är fråga, må förekomma. Aga skall alltid antecknas i härför avsedd journal, som bör innehålla redogörelse för såväl agans beskaffenhet som skälet för dess användande.

Slutligen anse de sakkunniga, att skyddshemsinspektören bör med särskild uppmärksamhet övervaka, att kroppsaga endast användes i de fall, där alldeles särskilt starka skäl för denna åtgärd föreligga. När aga förekommit, skall inspektören alltid vid sitt nästkommande besök på skyddshemmet göra bestraffningen till föremål för närmare undersökning samt giva de råd beträffande elevens behandling, som förhållandena kunna motivera.

Gällande skyddshemsreglementen medgiva, såsom av det föregående framgår, även en annan form av allvarligare bestraffning, nämligen fullständigt avskiljande från kamrater, vilken åtgärd torde kunna jämföras med vad man å andra anstalter benämner arreststraff.

De sakkunniga hava den principiella uppfattningen, att ett längre isoleringsstraff kan medföra betydande risker och i vissa fall verka direkt nedbrytande på individen. Dessutom torde det mången gång vara ett för unga människor betydligt onaturligare bestraffningssätt än en i rätt tid utdelad aga. På grund härav böra isoleringsstraffen användas med allra största urskillning och ej oftare än när andra åtgärder ej äro verksamma. Att helt undvara isoleringsstraff torde dock ej låta sig göra. Vid enstaka tillfällen kan det vara välgörande för en elev att under någon kortare tid ostörd av kamraternas inflytande beredas tillfälle att övertänka sitt olämpliga handlingsätt och dess följder. (Vid flera skyddshem kallas därför isoleringsrummet besinningsrum.)

Då emellertid även en sådan isolering medför visst psykiskt lidande och därför måste betraktas såsom ett straff, torde en reglering av den nu medgivna isoleringstiden vara nödvändig. De sakkunniga anse, att isoleringsstraff för barn under 15 år ej må förekomma. Däremot bör elev, som fyllt 15 år, av föreståndaren kunna tilldelas isoleringsstraff under högst tre dygn. Anses skäl föreligga att utsträcka isoleringstiden ytterligare, bör detta ske i samråd med skyddshemsstyrelsens ordförande eller verkställande ledamoten. I intet fall bör en sammanhängande isoleringstid få överstiga sex dygn.

Vid längre isolering bör elev efter två till tre dygn beredas tillfälle att dagligen vistas ute eller i annan lokal under sammanlagt minst två timmar. Under isolering bör tillfälle finnas till sysselsättning genom läsning, skrivning eller arbete. Elev bör under dagen vara iklädd sina gångkläder. Isoleringsrummet skall i hygieniskt avseende vara tillfredsställande samt hava full tillgång till dagsljus. Alla isoleringsstraff skola antecknas och i övrigt behandlas lika med vad som förut föreskrivits rörande aga.

En lindrigare och enligt de sakkunnigas mening även mera lämplig form av isoleringsstraff tillämpas på vissa skyddshem. När en elev sålunda upprepade gånger missbrukat sin fritid genom att göra sig skyldig till stölder, rymningsförsök eller andra grövre förseelser och därmed visat sig ej vara

mogen det förtroende, som visats honom, kan det vara en naturlig påföljd, att hans frihet indrages under viss tid. Sålunda kan en elev efter slutat arbete för dagen eller under söndagar och helgdagar anvisas viss plats eller visst rum att vara på. I svårare fall torde det även kunna vara lämpligt, att isoleringsrummet härvid användes. En sådan bestraffning är en naturlig följd av begångna förseelser och torde även av eleven kunna så uppfattas. Ur humanitär synpunkt är denna bestraffningsform att föredraga framför aga och vad man i egentlig mening menar med isoleringsstraff.

Även en annan form av isolering förekommer på skyddshemmen. Om en elev på grund av nervositet eller annan psykisk ohälsa är i behov av lugn, brukar han kunna undanhållas kamraternas störande inflytande genom att under kortare eller längre tid få vistas i sitt sovrum eller i sjukrummet. Detta är emellertid en rent sjukvårdande åtgärd, vilken bör vidtagas i samråd med läkare, och har ingen som helst karaktär av straff. Separering vore här en lämpligare benämning än isolering.

Av det anförda framgår, att isolering såsom straff icke alltid är lämpligt att tillgripa. Fall finnas, då denna straffform på grund av den felandes psyke måste anses fullständigt olämplig och då ett överförande till en sluten avdelning därför vore mera på sin plats. Om behov av en dylik avdelning framdeles skulle visa sig, bör därför inrättandet av en sådan tagas under övervägande.

Det är ytterligare endast en form av bestraffning, som de sakkunniga anse sig böra beröra i detta sammanhang. Det framgår av de från skyddshemmens styrelser inkomna svaren, att man vid vissa skyddshem som bestraffning under längre eller kortare tid för elev indrager kaffe eller viss del av måltid. De sakkunniga ifrågasätta, om ett sådant bestraffningsförfarande kan anses vara lämpligt, då eleven härigenom undanhålles en viss del av sin dagliga föda.

De sakkunniga anse sig böra särskilt framhålla, att de med vad nu föreslagits naturligtvis icke avse att beröva skyddshemspersonalen de hjälpmedel, som vid enstaka tillfällen kunna anses vara oundgängliga för upprätthållande av dispicinen vid hemmet, i all synnerhet som de sakkunniga hava den uppfattningen, att en skyddshemsuppfostran för att giva goda resultat bör vara fast och ej tillåta självsvåld och andra oarter från elevernas sida. Man måste här betänka, att dessa elever måhända tidigare under årtal och med olika medel påverkats men utan resultat. Avsikten är endast att, i den mån detta genom reglementariska bestämmelser är möjligt, förebygga missbruk.

Till slut vilja emellertid de sakkunniga framhålla, att ett reglemente givetvis bör motsvara tidens krav på de uppfostringsmetoder, vilka böra komma till användning på ett skyddshem, men att, hur detaljerat och väl avfattat ett reglemente än är, det ej kan tillmätas någon avgörande betydelse för fostringsarbetet, när resultatet av detta så gott som uteslutande beror på, vilka personer som tillämpa reglementet och som kontrollera dess tillämpning. De sakkunniga vilja i detta sammanhang angiva vissa riktlinjer för fostringsarbetet vid skyddshemmen.

Ett livsvillkor för verksamheten är, att den kan ingiva förtroende hos elever, anhöriga och myndigheter; utan sådant förtroende blir verksamheten nära nog gagnlös. För detta måls vinnande torde vid verksamhetens bedrivande böra iakttagas:

1) att befattningshavarna genom sin *personlighet* hava förmåga att ingiva eleverna respekt och tillgivenhet och såmedelst fostrande påverka dem;

2) att organisationen möjliggör, att elevernas intresse kan inriktas på fostrande och gagnande verksamhetsområden, där deras bättre egenskaper kunna frammanas samt deras duglighet och flit skänka arbetskunskaper till fördel för deras framtida livsföring och höjande av deras självkänsla och ambition;

3) att eleverna under sin fritid hava möjlighet att sysselsätta sig med sådana förströelser, som på dem kunna verka tilldragande och väcka deras verksamhetslust samtidigt som de äro karaktärsdanande och skapa intresse för enklare och sundare nöjen;

4) att, i den mån det är möjligt, negativ uppfostran, bestående i förbud och restriktioner, undvikas och i stället sådana uppfostringsåtgärder vidtagas, som äro ägnade att förmedelst visat förtroende och uppmuntran väcka ambition och ansvarskänsla;

5) att de sämre elevernas inflytande över och undertryckande av de bättre särskilt uppmärksammas och beivras; samt

6) att i övrigt livet och arbetsförhållandena på ett skyddshem komma att så mycket som möjligt likna förhållandena utanför hemmet, så att övergången från anstaltslivet till det fria livet därutanför ej blir för svår.

Kap. V. Fostringsåtgärder utöver den egentliga skyddshemsvården.

I de sakkunnigas direktiv ingår såsom en mycket väsentlig punkt utredning av frågan, »i vad mån personer, vilka omhändertagits för skyddsuppfostran, men vilkas vanart är av lindrigare beskaffenhet, kunna tillrättaföras utan intagande i skyddshem». I detta sammanhang hava de sakkunniga också fått i uppdrag att undersöka, »i vad mån förebyggande åtgärder för närvarande vidtagas eller lämpligen kunna vidtagas, innan en person omhändertages för skyddsuppfostran».

De sakkunniga hava fullt klart för sig, att vård i skyddshem icke bör anlitas i andra fall, än då så är oundgängligen nödvändigt. En anstalt kan icke ens under bästa förhållanden bliva annat än ett surrogat för fostran i ett gott enskilt hem. Anstaltslivet med dess noga reglerade förhållanden avtrubbar lätt ansvarskänslan. Eftersom den, som växer upp på en anstalt, har allting så att säga till skänks och icke behöver tänka på, att han själv behöver medverka till sin försörjning, får han icke någon erfarenhet av den möda och det bekymmer, som arbetet för det dagliga brödet mången gång medför för den enskilde. Han slipper vidare att tänka på en mångfald detaljer i tillvaron, åt vilka hans jämnåriga i det enskilda hemmet måste ägna uppmärksamhet. Därigenom blir icke heller viljeträningen densamma som för den, som vistas ute i livet. Skyddshemseleven kommer att stå mer eller mindre främmande för ekonomiska värden och får ingen vana att handskas med penningar. Över huvud möta honom mången gång stora svårigheter, när han från anstalten går ut i livet därutanför, som för honom blivit i åtskilliga hänseenden obekant och främmande. Det är icke heller lätt på en anstalt att i yrkesarbetet och eljest få in det fria livets egen rytm. Därtill kommer, att, hur välorganiserad en anstalt än är och hur välkvalificerad personal den än äger, risken för ogynn- sam påverkan från de sämre elementen icke helt kan undanröjas.

Vård å skyddshem torde därför endast böra anlitas, då andra möjligheter redan prövats men befunnits otillräckliga eller sådana möjligheter icke stå till buds eller det på förhand är uppenbart, att det skulle vara gagnlöst att försöka därmed. Hänsynen till andra ungdomars bästa kräver också, att vanartade gossar och flickor, som äro en fara i moraliskt hänseende för sin omgivning, bliva omhändertagna på skyddshem, där i allt fall de största möjligheterna finnas att tillfälligt isolera dem och, i bästa fall, göra dem samhällsdugliga.

För att komma till rätta med förevarande angelägenhet hava de sakkun-

niga i det föregående föreslaget, att visst förfaringssätt iakttages vid barns intagning i skyddshem.

Men är det av vikt att tillse, att icke barn skickas till skyddshem, som lika bra eller bättre skulle kunna omhändertagas på annat sätt, är det naturligtvis minst lika viktigt att icke vidtaga den ingripande åtgärd i ett barns liv, som ett omhändertagande för skyddsuppfostran i form av utackordering eller intagande i barnhem innebär, förrän det står fullt klart att icke rättelse ändå kan vinnas genom anlitande av något eller några av de medel, som barnavårdslagen i förebyggande syfte ställt till barnavårdsnämndernas förfogande.

Barnavårdsnämnds förebyggande åtgärder.

De förebyggande åtgärder, som barnavårdslagen i 23 § giver anvisning på, äro olika, allteftersom fråga är om barn, som är i fara att bliva vanartat eller befinnes så vanartat, att särskilda uppfostringsåtgärder krävas för dess tillrättaförande, eller om person i åldern mellan aderton och tjuguet år, som befinnes vara hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättaförande.

I förra fallet kan barnavårdsnämnden vidtaga en eller flera av följande åtgärder, nämligen

a) tilldela föräldrarna, antingen inför nämnden eller genom särskilt utsett ombud, en allvarlig förmaning att bättre uppfylla sina plikter mot barnet samt erinra dem om de påföljder, vilka, där rättelse ej vinnes, kunna inträda enligt nämnda lag;

b) giva vanartat barn en allvarlig varning och, där så anses lämpligt, erinra det om de påföljder, vilka nyss nämnts;

c) då fråga är om vanartad gosse under femton år eller vanartad flicka under tolv år och övriga i paragrafen omförmälda åtgärder icke kunna antagas hava åsyftad verkan samt det anses gagneligt med hänsyn till vad om barnet blivit upplyst, föreskriva, att barnet skall genom någon av nämndens ledamöter eller annan av nämnden utsedd lämplig person tilldelas aga; och

d) föreskriva anlitande av lämplig, till stöd för hemuppfostran inrättad anstalt eller ock barnets hållande till av nämnden bestämd, lämplig sysselsättning.

Har barnavårdsnämnd beslutat vidtaga en eller flera av nu nämnda åtgärder, bör nämnden förordna om övervakning av den, mot vilken åtgärd skall vidtagas. Övervakningen kan av nämnden uppdragas åt lämplig person, förening eller stiftelse. Övervakning kan också vidtagas utan samband med någon annan åtgärd. Angående övervakares befogenheter och den övervakades skyldigheter hava närmare föreskrifter meddelats i kungörelsen den 30 november 1934 med vissa föreskrifter i anledning av barnavårdslagen. Redogörelse för det huvudsakliga innehållet av dessa föreskrifter lämnas längre fram i detta kapitel vid behandling av frågan om eftervårdande åtgärder.

Är fråga om person i åldern mellan aderton och tjuguet år, skall nämnden tillhålla honom att föra ett ordentligt liv samt allvarligt erinra honom om de påföljder, som i annat fall kunna inträda för honom. Nämnden bör vidare, där så befinnes vara till gagn för hans tillrättaförande, vara honom behjälplig med anskaffande av arbete eller vidtaga annan tjänlig åtgärd.

För att undersöka, i vad mån barnavårdsnämnderna för närvarande vidtaga förebyggande åtgärder, samt vilken uppfattning de hava om deras värde i sådant hänseende, hava de sakkunniga, såsom redan omförmälts, vänt sig till ett stort antal barnavårdsnämnder i olika delar av landet med förfrågan därom. Svaren äro nära nog samstämmiga. Av desamma framgår, att barnavårdsnämnderna, i varje fall i större kommuner, i stor utsträckning vidtaga förebyggande åtgärder. Likaså uppgives från praktiskt taget alla håll, att resultatet av vidtagna åtgärder i regel kan betecknas såsom gott. Någon anvisning på ytterligare erforderliga och lämpliga anordningar i förebyggande syfte av större betydelse hava barnavårdsnämnderna icke lämnat.

De sakkunniga dela barnavårdsnämndernas uppfattning, att nuvarande bestämmelser på ifrågavarande område äro tillfyllest. Det viktigaste är uppenbarligen att få en så god och förnuftig tillämpning av gällande lag som möjligt.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga fästa uppmärksamheten på, att under senare tid i de största städerna öppnats särskilda byråer för att lämna barnavårdsmyndigheter eller föräldrar och andra uppfostrare råd beträffande behandlingen av mera svårhanterliga barn. Dylika rådfrågningsbyråer fylla enligt de sakkunnigas mening en viktig uppgift, och säkerligen skulle det vara till stort gagn, om man även i andra delar av landet kunde genom kommunala initiativ eller det enskilda intresset få till stånd upplysningsverksamhet angående s. k. problembarns lämpliga vård och behandling. De sakkunniga hysa den uppfattningen, att ett råd i rättan tid, grundat på psykologisk kunskap och erfarenhet, i många fall skulle vara tillräckligt och onödiggöra mera genomgripande och kostbara åtgärder från samhällets sida.

Utackordering genom barnavårdsnämnd av för skyddsuppfostran omhändertagna vanartade barn.

Jämlikt 35 § i barnavårdslagen kan för skyddsuppfostran omhändertaget vanartat barn i stället för att intagas på skyddshem överlämnas till enskilt hem eller barnhem, om sådant anses lämpligare för barnet och våda för andra barns sedliga utveckling icke kan befaras uppkomma däri genom.

Beträffande placeringen av vanartat barn anfördes av den år 1896 för utredning av frågan om åtgärder för beredande av lämplig uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn tillsatta kommittén bl. a. följande synpunkter:

Kommittén ansåg kraftigare tvångsmedel vanligen erfordras, än som stode det enskilda hemmet till buds. Den tilltrorde sig därför icke att såsom regel

förorda vanartade barns överlämnande till uppfostran hos enskilda personer. Men kommittén ansåg tillika, att de fördelar, som det enskilda hemmet erbjöde framför uppfostringsanstalten, icke borde helt och hållet förvägras de vanartade barnen, utan att barnavårdsnämnderna borde äga frihet att efter omständigheterna i varje särskilt fall avgöra, huruvida ett sådant barn borde insättas i enskilt hem eller i ett skyddshem. Om till exempel barnet ännu icke uppnått tio års ålder och dess vanart icke vore av svårare beskaffenhet än att den syntes kunna efter barnets förflyttande från dess gamla omgivning med framgång bekämpas utan anlitan av de särskilda tvångsmedel, som endast stode uppfostringsanstalten till buds, måste det tvivelsutan anses önskvärt, att barnavårdsnämnden ägde frihet att bereda barnet plats i ett för ändamålet lämpligt enskilt hem. Likaså kunde det förekomma, att tillgång funnes till en familj, vars hufvader visat sig äga en mindre vanlig förmåga såsom uppfostrare, så att även ett äldre och i högre grad vanartat barn kunde med trygghet överlämnas till honom. Av väsentlig betydelse vid avgörandet av uppkommen fråga om ett vanartat barns anbringande i enskilt hem måste den omständigheten anses vara, huruvida genom en sådan anordning våda för andra barns sedliga utveckling kunde uppkomma. Att ett hem, där egna barn ej funnes och där på grund av isolerad belägenhet eller andra omständigheter ett dit överlämnat barn icke kunde väntas komma i närmare beröring med andra barn, i detta avseende erbjöde den allra största tryggheten, vore enligt kommitténs mening uppenbart. Men det syntes jämväl böra beaktas, att under det, enligt vad erfarenheten visat, vissa yttringar av vanart, till exempel de, som hänförde sig till könslivet, vore i hög grad ägnade att såsom en sedlig smitta överföras från ett barn till ett annat, andra slag av vanart kunde förekomma, vilka endast i ringa mån vore att anse såsom smittosamma. Det förhållandet, att ett vanartat barn, om det anbringades i enskilt hem, kunde komma att umgås med andra barn, borde sålunda icke under alla omständigheter anses i och för sig utgöra hinder för dess överlämnande till detta hem. Där något lämpligt enskilt hem icke funnes att tillgå, syntes det också böra vara barnavårdsnämnd medgivet att, om så utan fara för andra barn kunde ske, anbringa ett vanartat barn i något barnhem. Utom detta jämväl i lagförslaget upptagna villkor för vanartat barns placering i enskilt hem eller barnhem hade kommittén icke velat genom några ytterligare förhållningsregler inskränka barnavårdsnämndernas frihet att efter omständigheterna i varje särskilt fall avgöra, om barnet borde överlämnas åt ett skyddshem eller åt något enskilt hem eller barnhem. Emellertid torde det för ett vanartat barns tillrättaförande och för undvikande därav, att det på andra barn övade en i sedligt avseende skadlig inverkan, i allmänhet visa sig mest ändamålsenligt att bereda detsamma plats i ett skyddshem.

I sin förut nämnda rundfråga till barnavårdsnämnderna hava de sakkunniga även begärt att få del av deras uppfattning om lämpligheten av att placera vanartade barn i enskilda hem. Av svaren framgår otvetydigt, att barnavårdsnämnderna i ett stort antal fall utackordera även barn, som omhändertagits på grund av vanart. I vissa svar understrykes starkt de enskilda hem-

mens överlägsenhet ur fostringssynpunkt. Från andra håll framhålles, att man har uteslutande goda erfarenheter av skyddshemmens arbete, och att det dessutom erbjuder stora svårigheter att anskaffa lämpliga fosterhem för vanartade gossar och flickor. I flera svar uttalas den meningen, att fosterlegan för vanartade barn borde vara något högre, än vad nu i regel är fallet. Ville man blott betala mera, heter det i ett uttalande, skulle man också lättare kunna intressera lämpliga personer för att taga hand om även vanartade barn. Allmänt anses i likhet med vad 1896 års kommitté på sin tid anförde och som ovan återgivits, att omständigheterna i det särskilda fallet skola vara avgörande vid frågan om placering i skyddshem eller enskilt hem. Svår vanart, särskilt sexuella förvillelser böra således föranleda vederbörandes intagande i skyddshem.

De sakkunniga vilja kraftigt understryka vikten av individuell, noggrann prövning. Först efter en sådan bör en vanartad gosse eller flicka utackorderas, och detta får aldrig ske på ett sådant sätt, att fara för andra barns sedliga hälsa kan befaras uppstå.

Den största svårigheten härvidlag är att få till stånd erforderlig observation av barnet för att med ledning av denna träffa lämpliga åtgärder. Önskvärt vore, att överallt i landet anordningar funnes, som möjliggjorde en ingående och individuell prövning av varje fall av vanart. Åtskilligt torde i detta avseende kunna vinnas, om tillgången till ovan omförmälda rådfrågningsbyråer i fostringsfrågor bleve mera allmän. De sakkunniga hava i det föregående vid behandlingen av frågan om förfaringssättet vid intagning i skyddshem fäst uppmärksamheten på olika möjligheter att för detta ändamål få omhändertagna vanartade barn ställda under observation, bland annat genom att, i den mån det kan anses lämpligt, därför anlita barnavårdsförbundens upptagningshem. Även om en sådan anordning icke kan anses tillfyllest, när det gäller att avgöra, huruvida ett vanartat barn bör intagas i skyddshem eller icke, måste dock ifrågavarande upptagningshem bliva till stor vägledning och hjälp för barnavårdsnämnderna vid sådant barns placering annorstädes än i skyddshem. De hos barnavårdsförbunden anställda barnavårdsombuden torde med sin stora kännedom om tillgängliga enskilda hem därvid hava en stor uppgift att fylla.

Hem för s. k. svårfostrade barn.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang till närmare behandling upptaga den i förra delen av betänkandet omförmälda skrivelsen från direktionen över allmänna barnhuset.

I nämnda skrivelse framhålles behovet av hem för stadigvarande vård, avsedda för olika speciella ändamål. Det förekomme sålunda allt som oftast, att barn visade sig så svårfostrade, att man icke kunde utlämna dem i fosterhem, icke ens efter ett års vistelse å ett upptagningshem. De kunde förete symtom, som gjorde det nödvändigt, att de under en längre tids vistelse i ostört lugn bleve undersökta av skolade psykiatrici eller eljest föremål för en

mera ingående undersökning och behandling. Uppenbart torde vara, att det icke vore vare sig möjligt eller ens lämpligt att låta en dylik undersökning ske på ett vanligt upptagningshem. — — I avsaknad av särskilda hem för de mera besvärliga barnen hade emellertid följden blivit, att barnavårdsförbunden sökt att längre än som varit önskvärt kvarhålla dylika barn å vanliga upptagningshem. Detta hade varit olämpligt såväl för hemmets skötande som för de svårfostrade eller egenartade barnens undersökning. — — Behovet av specialhem, avsedda för olika arter av egenheter hos barn, vore ingalunda så stort, att sådana behövde upprättas inom varje län. Om barnhusets medel därtill räckt, skulle barnhuset därför hava genom erbjudande av bidrag till driften säkerligen kunnat åstadkomma några sådana hem i olika delar av landet och därigenom bidragit till ett bättre ordnande av sin ifrågavarande verksamhet. Härtill såge emellertid barnhuset icke numera någon möjlighet och denna fråga torde ej heller lösas genom att barnavårdsförbunden bleve obligatoriska. Det fordrades nämligen här ett samarbete *mellan* de olika förbunden.

Direktionen har nu tänkt sig, att ett antal för mera stadigvarande vård avsedda hem, som för närvarande mottaga sådana barn, vilka enligt direktionens mening helst borde uppfostras i fosterhem, i stället kunde intresseras för att inrikta sig på någon viss specialvård, varigenom de på ett synnerligen lyckligt sätt skulle komplettera den av barnhuset organiserade verksamheten. Direktionen förmenar, att skyddshemssakkunniga även hade att utreda spörsmålet om vården av sådana barn, vilka icke vore så vanartade, att de borde intagas å skyddshem, men likväl så svårfostrade, att de icke kunde utackorderas i fosterhem, och har för den skull hemställt, att de sakkunniga måtte erhålla del av direktionens synpunkter.

De sakkunniga, som till fullo dela direktionens uppfattning om behovet av åtgärder för anskaffande av specialhem med ovan nämnda uppgift, hava till att börja med övertäckt möjligheten, att de av sakkunniga till nedläggande föreslagna skyddshemmen skulle kunna finna en lämplig användning som hem för svårfostrade barn, vilka icke anses vara i behov av skyddshemsvård. Av svaren på de till barnavårdsförbunden och barnavårdsnämnderna utsända cirkulärskrivelserna har emellertid framgått, att behovet av platser för ifrågavarande ändamål anses vara så stort, att man skulle behöva en ganska vidlyftig organisation. De sakkunniga hava därför kommit till den uppfattningen, att specialhem för svårfostrade barn böra ordnas för ganska begränsade lokala områden. I åtskilliga län torde behovet av platser vara så stort, att ett hem skulle erfordras enbart för länets del. Barnhusdirektionen har själv givit anvisning på möjligheten att för ifrågavarande vårdform intressera redan befintliga, för stadigvarande vård av barn inrättade hem. En annan tänkbar lösning synes de sakkunniga vara, att i anslutning till upptagningshemmen men med betryggande anordningar för differentiering ordna detta mera långvariga vårdbehov. Härigenom vunnas större möjligheter för observation av de för skyddsuppfostran omhändertagna vanartade, där tvekan råder om den lämpliga vårdformen, såsom de sakkunniga redan framhållit.

De sakkunniga, som anse det ligga utanför deras uppdrag att angiva, på vad sätt verksamheten vid de ovan nämnda specialhemmen bör finansieras, finna alltså den lämpligaste lösningen vara ett visst utbyggande av upptagningshemmen.

Utackordering av skyddshemselever.

Vid den observation, som enligt de sakkunnigas förslag skulle äga rum å skyddshemmen av dit överlämnade barn, torde det komma att inträffa, att av de barn, vilka icke anses kunna återsändas till barnavårdsnämnden för utackordering genom dess försorg, några dock visa sig så lättbehandlade, att de under särskilt betryggande kontroll borde kunna vårdas i enskilda hem.

De sakkunniga anse därför, att man bör söka finna en utväg för fostran utanför anstalt av det mera godartade skyddshemsklientelet. I detta sammanhang vilja de sakkunniga erinra om den familjevård av sinnessjuka, vilken sedan ganska lång tid och med gott resultat bedrivits i vårt land. Ehuru stor skillnad råder i fråga om klientelet, torde dock i viss mån likartade anordningar kunna tänkas vidtagna även beträffande den brottsliga och vanartade ungdomen. Emellertid är detta en synnerligen vanskligh sak, enligt vad erfarenheten redan visat, när det gällt utackordering genom barnavårdsnämnd av vanartade. Man måste pröva sig fram. De sakkunniga våga därför icke föreslå några mera permanenta anordningar utan anse, att man tills vidare bör nöja sig med en försöksverksamhet.

De sakkunniga hava därvid tänkt sig en utackordering under något mera fasta former, än vad barnavårdsnämnderna i regel torde praktisera. Lämpligt synes vara att inom ett relativt begränsat område placera ett antal skyddshemselever, vilkas vanart icke är svårare, än att ett tillrättaförande under mera fria former är tänkbart. Frågan kompliceras emellertid genom det förhållandet, att skyddsuppfostran även skall giva vederbörande en för hans framtid passande utbildning. I fråga om elever över skolåldern, för vilka utbildning i lantbruk ej är lämplig, låter sig tanken därför svårligen realisera. Ute på rena landsbygden, och det är här eleverna böra placeras, finnas icke de olika möjligheter till yrkesutbildning, som äro nödvändiga, om varje elev skall kunna utbildas i ett för honom lämpligt yrke. Annorlunda ställer sig saken för yngre åldersgrupper. Här gäller det närmast, utom att skaffa väl kvalificerade fosterhem, att finna en folkskola, där vederbörande lärare hyser intresse för mera svårbehandlade barns fostran och utbildning, på samma gång han är väl skickad att göra en insats på detta område.

De sakkunniga hava därför tänkt sig, att försöksverksamheten i första hand bör omfatta skolpliktiga barn och anknytas till några skyddshem, där större möjligheter till utackordering förefinnas, samt bedrivs efter ungefär följande linjer.

Innan barnet utplaceras i enskilt hem, prövas det i vanlig ordning på skyddshemmet. I vissa fall bör denna prövning kunna inskränkas till någon vecka, i andra fall kanske utackordering kan komma i fråga först efter en eller ett

par månaders vistelse på skyddshemmet. Den vård i enskilt hem, som det här gäller, skall vara ett slags parallell till anstaltsvården och ersätta denna, där så är möjligt. Det är alltså här icke fråga om eftervård under villkorlig utskrivning, vilken äger rum sedan eleven på skyddshemmet nått den mognad, att han kan provas ute i det fria livet.

Barnet betraktas under vistelsen i det enskilda hemmet såsom tillhörande skyddshemmet. Samtidigt med beslutet om utackordering intages alltså barnet såsom elev i skyddshemmet. Det skall återföras dit, om dess uppförande giver anledning därtill. Då utackorderad skolhemslev fullgjort sin skolplikt och i övrigt visat ett gott uppförande, bör han likställas med övriga från skolhem villkorligt utskrivna elever.

Fosterhemmen, som icke böra ligga allt för långt från varandra, utväljas med största omsorg. Med hänsyn till det klientel, som det här är fråga om, och för att finna väl kvalificerade fosterföräldrar torde, såsom även av flera barnavårdsnämnder anförts i svaret på de sakkunnigas rundfråga, ersättningen till fosterhemmen böra beräknas något högre än vid vanlig utackordering. De sakkunniga tro sig veta, att en ersättning av omkring 25 kronor för månad är tämligen vanlig vid utackordering genom barnavårdsnämndernas försorg. Det torde därför vid skyddshemselevernas placering i enskilda hem vara berättigat att tänka sig denna summa höjd till exempelvis 30 eller 40 kronor.

För att icke de sålunda utplacerade skyddshemseleverna skola dominera och sätta sin prägel på den folkskola, där de åtnjuta undervisning, bör endast ett mindre antal, exempelvis 4—6 stycken, utackorderas i samma trakt. Vidare bör en effektiv övervakning ordnas. Lämpligast synes vara att till övervakare utses den lärare, som har samtliga eller flertalet av de utplacerade i sin undervisningsavdelning, under förutsättning att han i övrigt är skickad för uppgiften. För övervakningen bör en icke allt för snävt tilltagen ersättning utgå. Ett lämpligt belopp torde vara exempelvis 75—100 kronor per elev och år. I övervakarens skyldighet bör bland annat ingå att så ofta sådant påfordras och minst en gång i månaden besöka fosterhemmet, att stå i ständig kontakt med skyddshemmet samt att överhuvud taget på bästa sätt följa elevens utveckling och vidtaga de åtgärder, som kunna anses önskvärda eller nödvändiga.

De sakkunniga hava diskuterat möjligheten och lämpligheten av att låta den ifrågasatta nya verksamheten anknyta till någon förening med social inriktning. En fördel härav skulle bland annat kunna bliva, att fosterföräldrarna liksom kände ett kollektivt intresse för ett gott resultat av verksamheten. Föreningen skulle också kunna bedriva upplysningsverksamhet bland fosterföräldrarna. De sakkunniga anse emellertid, att denna fråga bör närmare provas först om det kan konstateras, att försöksverksamheten slår väl ut, och man alltså får att göra med en fastare organisation på området.

Kostnaden för den sålunda ifrågasatta fria vårdverksamheten bör bestri-
 das av skyddshemmet, som av barnavårdsnämnden uppbär vanlig ersättning med 300 kronor för år. Att barnavårdsnämndens bidrag således bibehålles

oförändrat, trots att totalkostnaden minskas, är enligt de sakkunnigas mening motiverat därav, att, om nämnden själv fått ombesörja utackorderingen av barnet i fråga, kostnaden därför blivit minst nämnda belopp. Statens bidrag till utackorderingskostnaden, i den mån denna överstiger 300 kronor för år, bör alltså ses såsom ett av barnets relativa svårhanterlighet betingat särskilt understöd för att garantera en efter barnets särskilda behov bättre avpassad vård och fostran.

Såsom redan förut anförts kunna de sakkunniga icke förorda en organisation för utplacering av elever, som avslutat sin skolgång, liknande den i det föregående antydda. I stället vilja de sakkunniga föreslå såsom lämpligt, att dessa äldre elever, där deras vanart tillåter fostran och utbildning under mera fria förhållanden, överlämnas till lantbrukar- eller hantverkarhem, utan att därvid flera elever sammanföras i en viss trakt. Med arbetsgivaren bör då för längre eller kortare tid träffas avtal om vårdnad och bibringande av viss yrkesutbildning. Ett dylikt överlämnande av jordbruks- eller hantverkselever bör således, där så befinnes för ynglingen gagneligt, äga rum under observationstiden. Sådan utackorderad elev torde i regel anses tillhöra yrkeshemmet under den tid, utackorderingen varar.

Vad här föreslagits gäller i allt väsentligt de manliga skyddshemseleverna. För flickorna ställer sig saken annorlunda, då dessa nästan i regel överlämnas till skyddshemmen på grund av sedliga förvillelser. Dock vilja de sakkunniga föreslå, att för erfarenhets vinnande försök i mera begränsad omfattning göres även med utackordering av flickor.

Eftervården.

De sakkunniga hava i det föregående berört anstaltsvårdens brister och därvid även framhållit de svårigheter, som ofta nog möta en från skyddshemmet utskrivnen elev, när han skall försöka reda sig på egen hand i livet. De noga reglerade förhållandena i ett skyddshem kunna medföra rent försvagande verkningar på en elevs förmåga att efter utskrivningen¹ komma till rätta med tillvaron. Det är därför av mycket stor betydelse, att den utskrivne under första tiden av sin vistelse utanför skyddshemmet beredes allt det stöd, som från samhällets sida kan åstadkommas. Det händer icke alltför sällan, att en god och för samhället ganska dyrbar anstaltsvård helt eller delvis spolieras genom att tillräcklig omsorg icke ägnas åt eftervården. De sakkunniga anse därför, att stor vikt bör läggas vid ordnandet av denna angelägenhet.

För nu gällande bestämmelser angående villkorlig och slutlig utskrivning från skyddshem har redogörelse lämnats i förra delen av de sakkunnigas betänkande (sid. 30 och 31). De i kungörelsen den 30 november 1934 (nr 564) meddelade föreskrifterna angående övervakares av villkorligt utskrivnen befohigheter och den övervakades skyldigheter äro av i huvudsak följande innehåll.

¹ När här talas om utskrivning och utskrivnen, avses därmed villkorlig utskrivning.

Övervakaren bör snarast möjligt taga kännedom om de omständigheter, som föranlett beslutet om övervakning, och om de förhållanden, under vilka den övervakade lever. Övervakaren bör för den skull, så ofta sådant påfordras och minst en gång i månaden, besöka den övervakade ävensom sätta sig i förbindelse med dennes anhöriga, arbetsgivare eller andra, som kunna meddela upplysningar om hans anlag och vanor samt förhållande i arbetet. För den övervakades fritid bör övervakaren anvisa god och nyttig förströelse. Med lämpliga till stöd för hemuppfostran inrättade anstalter samt för barns och ungdoms välfärd verksamma föreningar, stiftelser och enskilda personer bör övervakaren åvägbringa samarbete. Om så anses lämpligt, bör övervakaren kalla den övervakade att på bestämda tider infinna sig hos honom. Å andra sidan skall den övervakade städse hålla övervakaren underrättad om sin bostad, på kallelse inställa sig hos honom och ej undandraga sig hans besök, ofördröjligen besvara hans skriftliga medelanden, bemöda sig om att följa hans råd och taga rättelse av hans varningar, ej lämna arbetsanställning utan att dessförinnan hava inhämtat övervakarens råd samt i övrigt söka underlätta övervakningens fullgörande. Övervakaren bör vid uppdragets fullgörande förfara med allvar och nit men också med takt och finkänslighet och så att den övervakade icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller störes i sin lovliga verksamhet.

Vad sålunda stadgats i fråga om övervakning gäller i tillämpliga delar även om tillsyn över slutligt utskriften.

Angående det nu tillämpade förfaringssättet för ordnande av en god eftervård må följande meddelas ur de till sakkunniga inkomna svaren å utsända frågecirkulär. Stockholms stad har för sitt vidkommande inrättat särskilda lärlingshem, ett för gossar och ett för flickor. Till sådant hem överföres skyddshemselev, som vid utskrivningen icke kan överlämnas till föräldrahemmet och som skall besöka skola för yrkesundervisning eller erhålla anställning såsom lärling inom hantverk, industri eller annat yrke. För tid, under vilken eleven saknar arbetsförtjänst, får han kostnadsfritt å lärlingshemmet bostad och kost samt tvätt och lagning av underkläder ävensom läkarvård och läkemedel. Har han arbetsförtjänst, får han därav för nämnda förmåner erlägga avgift med högst två kronor för dag och i övrigt så beräknad, att han utöver erforderligt belopp till spårvägsavgifter och förtäring utom hemmet får behålla skäligt belopp, dock högst två kronor i veckan, till fickpenningar.

I andra delar av landet överlämnas i regel utskrivne elev, som icke kan återställas till sitt föräldrahem, till annat enskilt hem, där han står under övervakning från skyddshemmet eller, om det enskilda hemmet är mera avlägset beläget, av vederbörande barnavårdsnämnd. Samtidigt ordnas med arbetsanställning åt den utskrivne. Om möjligt ordnas därvid så, att den utskrivne även får sin bostad hos arbetsgivaren.

En på ett betryggande sätt ordnad eftervård är enligt de sakkunnigas mening av stor betydelse till förhindrande av, att skyddshemseleven efter utskrivningen återfaller i sina gamla vanor. Den kan också leda till ett förkortande av själva anstaltsvistelsen, vilket är till fördel både för eleven och det

allmänna. I regel bör en elev stå under övervakning minst tre år efter utskrivningen från skyddshemmet, såvida icke åldern lägger hinder i vägen därför.

Det sätt, varpå Stockholms stad för sitt vidkommande löst frågan genom inrättande av lärlingshem, torde säkerligen för en stad av denna storlek vara den bästa möjliga och även kunna tjäna som förebild för andra större städer. En sådan anordning torde nämligen kräva, att staden, där lärlingshemmet inrättas, är tillräckligt stor för att ensam kunna utnyttja platsutrymmet därstädes, och därför i regel icke lämpa sig för andra delar av landet. Att inrätta lärlingshem i mindre städer eller samhällen och dit förlägga elever från vitt skilda trakter för att där söka bereda dem en utkomst torde medföra avsevärda olägenheter. På sådant sätt skulle en del skyddshemselever ånyo sammanföras i ett och samma hem och där, ehuru i friare former, leva ett i förhållande till annan ungdom ganska isolerat liv. Dessutom kunde befaras, särskilt under tider av arbetslöshet, att de sämre, mera arbetsovilliga eleverna i ett lärlingshem efter utskrivningen därifrån kvarstannade i samhället eller trakten däromkring och därigenom i viss mån bidroge till, att lärlingshemmet bleve mindre väl sett av traktens befolkning. Av dessa orsaker torde det kanske för landet i övrigt i allmänhet vara lämpligare att mot visst vederlag anlita enskilda personer för eftervårdens ordnande.

Eftersom beredande av arbetsanställning åt utskrivna skyddshemselever ingår såsom en mycket viktig beståndsdel i en god eftervård, behandlas i följande framställning även denna angelägenhet.

Vad eleverna i skolhemmen för gossar beträffar, komma de i regel att utskrivas i en ålder av 13—15 år. Vid utskrivningen bör av skolhemmets ledning undersökas, huruvida elevens fostran utanför skolhemmet med trygghet kan anförtros uteslutande åt hans föräldrar, eller om eleven i föräldrahemmet bör ställas under övervakning av någon på orten bosatt, för uppdraget lämplig person, som mot skälig ersättning kan vara skolhemmet behjälplig i detta hänseende, eller om han bör överlämnas till annat enskilt hem. En från skolhem utskriven elev bör därjämte kunna beredas arbetsanställning med eller utan sådan särskild övervakning, som nyss sagts. Enär en skolhemselev endast om han visat opålitlighet bör överflyttas till yrkeshem, bör skolhemmens ledning äga möjlighet att bereda utskrivna elever såväl praktisk som teoretisk utbildning. För detta ändamål böra erforderliga medel ställas till skolhemmens förfogande. Eftersom ifrågavarande vårdform i viss mån skall kunna ersätta vård i skyddshem och sådan vård i regel drager en kostnad av 1 200 kronor per elev och år, torde det vara rimligt att bestämma den ersättning, som i förevarande fall skall utgå, till högst 600 kronor per elev och år, varav 75 kronor skulle falla på vederbörande barnavårdsnämnd. Denna barnavårdsnämndens andel i ersättningen bör, enligt de sakkunnigas mening, i första hand uttagas och bidrag av staten således komma i fråga, endast i den mån kostnaden överstiger 75 kronor för år. Den praktiska utbildningen under villkorlig utskrivning bör helst ordnas genom överenskommelser med hantverkare eller andra arbetsgivare, att de mot viss ersättning skola mottaga elever för utbildning. Eleverna böra därvid tillförsäkras i orten vanliga avlöningsför-

måner. Om möjligt bör sådan överenskommelse träffas skriftligt. Vid dennas avfattning torde de i Danmark gällande bestämmelserna om Lærlingeforholdet (Lov den 6 maj 1921) kunna vara till viss vägledning.

Eftersom yrkesutbildningen endast är ett av de medel, som yrkeshemmen skola hava till sitt förfogande för fyllandet av sin uppgift att fostra eleverna till samhällsdugliga människor, bör en elevs utskrivning därifrån i första hand göras beroende av, huruvida han förvärvat den karaktärsstadga och mognad, som äro nödvändiga förutsättningar för en god livsföring. Först i andra hand bör därvid hänsyn tagas till hans på hemmet förvärvade yrkesskicklighet. Han bör dock under sin vistelse på hemmet hava ägt möjlighet att få sitt intresse inriktat på någon av de yrkesgrenar, i vilka där meddelas utbildning, och även hunnit förvärva en icke föraktlig skicklighet i detta yrke. Det blir då av största betydelse för elevens framtid, att efter utskrivningen hans sålunda väckta intresse hålles vid liv och den på yrkeshemmet påbörjade utbildningen fullföljes. Därvid torde i stort sett samma förfaringsätt kunna komma till tillämpning som vid skolhemselevernans utskrivning. Det vore därför önskvärt, om genom överenskommelser med hantverkare och arbetsledare dessa elever kunde tillförsäkras en god fortsatt yrkesutbildning.

För flickornas del hava de sakkunniga tänkt sig utbildningen å skyddshemmen, såväl skolhemmen som hemskolorna, huvudsakligen ägnad åt husligt arbete. Enligt vad de sakkunniga erfarit vid besöken å dessa hem, torde nämligen flertalet av deras elever vid utskrivningen erhålla anställning såsom hembiträden eller i annat husligt arbete, ett förhållande som de sakkunniga anse synnerligen lyckligt även för åstadkommande av en god eftervård. De ledande vid ifrågavarande hem intyga också så gott som samstämmigt den stora betydelse, en god utbildning i de i ett hem förekommande arbeten har för eleverna genom att skänka dem möjligheten att bliva dugliga husmödrar, när de, såsom ofta händer, en gång få ett eget hem att sköta. En del elever, särskilt flickor från större städer, torde dock sakna sinne för husligt arbete eller hava andra starkare intressen och anlag, och för dem synas, i den mån så låter sig göra, möjligheter till utbildning i andra yrken böra beredas.

Vid Stockholms stads skyddshem för flickor på Eknäs förekommer en väl ordnad yrkesutbildning, vilken även torde kunna tjäna som förebild för andra hem. Eleverna vid nämnda hem hava sålunda tillfälle till verklig utbildning, förutom i matlagning och andra hemsysslor, i konfektionssömnad samt tvätt och strykning. Vid andra flickhem måste emellertid hänsyn tagas såväl till hemmets storlek, i det att vid alltför små hem tillfälle till val mellan olika yrken icke torde kunna beredas, som och till möjligheterna att erhålla tillräckligt stor avsättning eller kundkrets för elevernas arbeten. Detta sistnämnda torde vara en oundgänglig förutsättning för åstadkommande av en för en rationell yrkesutbildning nödvändig yrkesteknik och arbetsintensitet. Om sådan utbildning vid något skyddshem anses böra komma till stånd, äro de sakkunniga medvetna om, att detta med nödvändighet måste medföra en ökning av personalen.

Vid skyddshem för flickor, där verklig yrkesutbildning icke kan anordnas,

bör, enligt de sakkunnigas mening, hänsyn ändå tagas till elevernas anlag, så att elev, som visat särskild fallenhet för exempelvis sömnad, finge syssla med sådant arbete mera än övriga elever. På liknande sätt skulle kunna ordnas för de flickor, som visat särskilt intresse för matlagning, tvätt, strykning eller annat vid hemmet förekommande arbete. En begåvad och för kontors- eller affärsarbete intresserad och lämplig flicka torde under sin vistelse på skyddshemmet kunna genom deltagande i korrespondenskurser eller annan undervisning inhämta ett betydande mått av för dylika arbetsuppgifter erforderliga kunskaper. En förvisso både kärkommen och nyttig omväxling för en sådan flicka vore även att låta henne på fritid öva sig i maskinskrivning, stenografi eller språk.

Nu föreslagna anordningar torde säkerligen utan större omkostnader kunna genomföras vid ett skyddshem, om så anses lämpligt och behövt. Allt beror emellertid på den inställning, hemmets ledning har till angivna former av undervisning och utbildning. Förmodligen tillämpas redan det föreslagna förfaringssättet på flera skyddshem.

Det torde alltså icke få räknas med, att yrkesutbildning i samma utsträckning som för gossarna skall kunna meddelas på själva skyddshemmen. I den mån så icke kan ske, synes sådan utbildning även för flickornas del kunna ordnas under villkorlig utskrivning på liknande sätt som för gossarna. I större städer torde således flickor, för vilka annan utbildning än i husligt arbete synes önskvärd, kunna placeras i lärlingshem och i andra delar av landet sörjas för deras inackordering i goda enskilda hem under tiden för yrkesutbildningen. Likaledes böra medel ställas till förfogande att av skolhemmen för flickor och hemskolorna användas enligt samma grunder som ovan föreslagits för gossarna.

Kap. VI. Övergången till den nya skyddshemsorganisationen.

De sakkunniga anse, att stor varsamhet bör iakttagas vid övergången till den nya organisationen av skyddshemsverksamheten. Sålunda torde omorganisationen böra ske successivt under en icke alltför knäppt tillmätt tid. Under själva övergångstiden, innan organisationen slutligt fastläses, bör viss erfarenhet kunna vinnas beträffande en del av de nya anordningar, vilka av de sakkunniga föreslagits och som delvis ifrågasatts få karaktär av försöksverksamhet.

De sakkunniga föreslå, att övergången till den nya ordningen i stort sett skall ske efter följande linjer.

Skyddshemsinspektörsbefattningen uppföres på lönestat redan från den 1 juli 1936. Innehavaren av tjänsten får under det första året av sin verksamhet såsom en mycket viktig uppgift att medverka vid omorganisationsarbetet. För budgetåret 1936/1937 erfordras jämväl anslag för utbyggande av dels de nya yrkeshemmen vid Ljungaskog, Forsane och Sundbo, dels ock de kombinerade skol- och yrkeshemmen i Boda och Johannisberg. Enligt de sakkunnigas beräkningar (se sid. 54—55) kommer kostnaden för den föreslagna utbyggnaden av nämnda hem jämte inventarier att uppgå till sammanlagt omkring 1 361 450 kronor. Hela detta belopp behöver icke finnas tillgängligt under nämnda budgetår, utan anslaget torde kunna jämnt delas på två år. För budgetåret 1936/1937 skulle alltså erfordras ett anslag av 680 725 kronor. Dessutom torde för samma budgetår böra anvisas ett belopp av 14 000 kronor till den fortbildningskurs för skyddshemspersonal, som de sakkunniga föreslagit skola hållas sommaren 1936. Några nya anslag utöver de här angivna synas de sakkunniga icke erforderliga under budgetåret 1936/1937.

Under nämnda budgetår torde en del förberedande arbeten för genomförande av nyordningen lämpligen böra bedrivas. Hit räkna de sakkunniga värdering av de till övertagande av staten ifrågasatta skyddshemmens byggnader, varigenom det av de sakkunniga i förra delen av deras betänkande föreslagna likvidationsförfarandet skulle kunna ske under budgetåren 1937/1938 och 1938/1939. Nya avtal rörande de villkor, enligt vilka stiftelser och sammanslutningar skola bedriva verksamheten vid de av dem innehavda hemmen, torde också böra slutas i god tid före den 1 juli 1937. Likaledes bör värdering ske, på sätt Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, av dels de jordområden vid yrkeshemmen, som staten skall inlösa, dels ock de till jordbruket vid samma hem hörande ekonomibyggnader jämte döda och levande inventarier, för vilka staten vid övertagandet ansetts böra lämna ersättning. Anslag för ändamålet torde emellertid icke behöva anvisas tidigare än för budgetåret 1937/1938.

De sakkunniga hava i sitt förra betänkande förutsatt, att något egentligt jordbruk icke skall förekomma vid skolhemmen för gossar. Emellertid kan det vara lämpligt, att staten under ett antal år, förslagsvis fem, arrenderar de nu drivna jordbruken med döda och levande inventarier. Under denna tid kan erforderlig erfarenhet vinnas, huruvida jordbruk bör finnas vid skolhemmen, och huru stora dessa i så fall böra vara. Enligt vad som vid olika tillfällen uttalats av ledningen för skyddshem, som föreslagits förändrade till skolhem, skulle jordbruket vid dessa hem vara ekonomiskt bärande. Under sådana förhållanden anse sig de sakkunniga kunna utgå ifrån, att jordbrukets inkomster skola täcka de därmed förenade omkostnaderna, varför någon särskild kostnad för arrende icke skulle behöva beräknas.

Efter arrendetidens slut uppkommer frågan, huru skall förfaras med den jord- och skogsareal vid de av staten övertagna skolhemmen, vilken icke kan anses erforderlig för skyddshemmens drift. Enligt de sakkunnigas mening böra underhandlingar i varje särskilt fall komma till stånd mellan staten och de nuvarande huvudmännen. Därvid bör hänsyn tagas till båda parternas berättigade intressen. Kunna de nuvarande ägarna icke få någon ur ekonomisk synpunkt försvarlig användning för den överflödiga arealen jämte eventuellt från skyddshemmens synpunkt onödiga ekonomibyggnader, bör staten inlösa dessa enligt objektiv värdering. Å andra sidan bör överflödigt mark icke få användas för ändamål, som kan vara till men för skyddshemsverksamheten, t. ex. en egnahemsbebyggelse i hemmens omedelbara närhet.

Från den 1 juli 1937 skulle alltså staten övertaga samtliga av de sakkunniga i deras organisationsplan upptagna yrkeshem, skolhem och hemsolor, i den mån dessa icke drivas av stiftelser och sammanslutningar, vilka även i fortsättningen önska ägna sig åt skyddshemsverksamhet.

Det synes de sakkunniga vara tänkbart, att i något fall huvudmannen icke vill överlämna till statsdrift ifrågasatt skyddshem på de föreslagna villkoren. I så fall torde böra upptagas till prövning, huruvida organisationen skall ändras. Sålunda behöva de föreslagna yrkeshemmen icke med nödvändighet förläggas till av de sakkunniga nämnda platser. De beräknade utbyggnadskostnaderna torde i stort sett bliva desamma, även om andra lämpliga skyddshem skulle komma i fråga såsom yrkeshem. Tänkbart är också, att ett skolhem kan ordnas helt genom nyförvärv av mark jämte byggnader, men även att äganderätten till ett skyddshem, vilket föreslagits till skolhem, tills vidare kvarstår oförändrad, i vilket senare fall underhandlingar upptagas om de villkor, på vilka staten tills vidare kan få bedriva verksamheten vid sådant skyddshem.

De till nedläggande föreslagna skyddshemmen synas böra bedriva sin verksamhet till och med budgetåret 1939/1940. Från den 1 juli 1937 skulle i så fall statsbidrag till dessa hem utgå efter samma grunder, som av de sakkunniga föreslagits för av stiftelser och sammanslutningar drivna hem. Provisoriskt avtal om det antal platser, för vilka statsbidrag skall utgå, torde böra träffas i god tid före budgetåret 1937/1938.

Innan något skyddshem slutligt nedlägges, upptages på nytt till prövning

frågan om skyddshemsorganisationens omfattning. Under övergångstiden torde man kunna få rätt omfattande erfarenhet rörande det förtroende, den nya organisationen lyckas erhålla hos barnavårdsnämnderna, vilket i sin tur kommer att taga sig uttryck i beläggningsciffrorna. Någon erfarenhet synes även kunna vinnas om resultatet av den utackordering av skyddshemselever, som de sakkunniga föreslagit och som torde böra taga sin början med budgetåret 1937/1938. Slutligen synes man under denna tid få rätt säkra hållpunkter för bedömning av, huruvida och i vad mån de sjunkande födelsesiffrorna inverka på behovet av skyddshemsplatser.

Intagning av skyddshemselever bör från den 1 juli 1937, d. v. s. den dag, då nyorganisationen träder i verksamhet, ske på så sätt, att till skolhem överlämnas yngre elever, till yrkeshem och hemskolor äldre, allt enligt av de sakkunniga i förra delen av deras betänkande närmare angivna grunder. Endast i undantagsfall och efter skyddshemsinspektörens medgivande böra efter nämnda datum elever intagas vid de till nedläggande ifrågasatta hemmen.

Grovt vanartade elever över femton år, vilka icke kunna vårdas på de vanliga hemmen, torde redan från och med budgetåret 1936/1937 böra överföras direkt till statens uppfostringsanstalt å Bona och alltså icke intagas på åkerbrukskolonien Hall. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, har under de senare åren antalet till Hall överförda svårt vanartade normala elever starkt minskat. Något skäl att längre upprätthålla en organisation på Hall för detta klientel synes därför icke föreligga. Platserna å Hall synas alltså redan från den 1 juli 1936 böra uteslutande användas för psykiskt abnorma elever, varför denna anstalt snarast bör inrikta sig för sin mera begränsade uppgift. Härvid bör jordbruksdriften avsevärt nedbringas. Vidare torde den mera kvalificerade yrkesutbildningen avvecklas. Klart är att, i den mån det sjunkande elevantalet gör det möjligt, även personalens antal bör nedbringas.

Beträffande skyddshemspersonalens i övrigt ställning vid genomförande av den nya organisationen vilja de sakkunniga anföra följande.

I god tid före den 1 juli 1937 ledigförklaras följande tjänster vid de blivande statliga hemmen: föreståndare vid samtliga hem, assistenter vid yrkeshem, husmoder och biträdande lärarinna vid skolhem för gossar samt de i lönegraden B 14 placerade lärarinnorna vid kvinnliga skyddshem. De sakkunniga anse dessa befattningar vara av den vikt, att de böra ledigförklaras. De sakkunniga hava i sitt förslag till skyddshemsorganisation väsentligen tagit hänsyn till hemmens belägenhet, byggnader etc. Däremot hava de sakkunniga helt naturligt varken kunnat eller haft någon anledning att söka bedöma personalens större eller mindre lämplighet för nya uppgifter inom skyddshemsverksamheten. Urvalet av ledande personal bör därför icke vara fullständigt bundet av nuvarande förhållanden, även om de sakkunniga förutsätta, att det endast blir i rena undantagsfall, som en befattningshavare icke i fortsättningen bibehålles vid den tjänst, han nu innehar.

Nu nämnda befattningar böra, enligt de sakkunnigas mening, tillsättas av skolöverstyrelsen, sedan såväl skyddshemmets styrelse som skyddshemsinspektören avgivit yttrande.

Beträffande övriga befattningar vid skyddshem bör det ankomma på skyddshemmets styrelse att avgöra, huruvida dessa skola ledigförklaras eller utan vidare besättas med tidigare innehavare. De sakkunniga förutsätta, att valet av innehavare till dessa befattningar skall ske av skyddshemmets styrelse. Dock synes skyddshemsinspektören böra avgiva yttrande i samtliga fall, där vederbörande befattningshavare skall intaga fostrareställning gent emot eleverna.

I förra delen av sitt betänkande hava de sakkunniga icke framlagt något förslag till personalorganisation eller löner vid det till övertagande av staten föreslagna skyddshemmet Höreda, som är avsett för ynglingar, vilka omhändertagits enligt 22 § d) i barnavårdslagen. Enligt de sakkunnigas mening bör med omorganisation av Höreda anstå ännu någon tid, tills erfarenhet vunnits beträffande verkningarna av 1934 års lag. Denna fråga torde böra göras till föremål för särskild utredning i så god tid, att den kan föreläggas 1937 års riksdag.

Redan i förra delen av sitt betänkande hava de sakkunniga föreslagit, att staten skall övertaga samtliga den tidigare huvudmannen åliggande förpliktelser mot personalen vid de skyddshem, som komma att övertagas av staten. Härav följer, att den personal, som blir obehövlig efter omorganisationen, måste beredas antingen ny anställning eller ersättning i någon form. Bestämda riktlinjer kunna här icke angivas. Frågan torde böra bedömas från fall till fall, sedan man haft tillfälle att konstatera, vilken personal det kommer att gälla, samt innebörden av de huvudmannen åvilande förpliktelser. Emellertid anse de sakkunniga, att personer, som avlagt folkskolläraryxamen, vilket i regel är fallet med den nuvarande ledande personalen vid skyddshemmen, böra kunna av Kungl. Maj:t beredas rätt att söka de lärarbefattningar vid folkskolan, vilka ledigförklaras med så kallad begränsad ansökningsrätt. Givetvis bör detta endast gälla personer, vilka ännu icke uppnått alltför hög ålder, t. ex. 50 år, och som äro fullt skickade att återgå till folkskolans arbetsuppgifter.

För ekonomipersonalen torde det vara ganska lätt att under övergångstiden vinna nya anställningar.

Vid de till nedläggande föreslagna skyddshemmen nedbringas antalet befattningshavare, i den mån ett sjunkande antal elever gör detta möjligt och lämpligt. Även vid dessa hem synes lärarepersonalen under enahanda förhållanden böra beredas rätt att söka ovan angivna tjänster. I fråga om annan personal vid sådana hem torde efter framställning från vederbörande huvudman staten i vissa fall kunna bereda annan anställning.

Kap. VII. Kostnader.

De sakkunniga hava i förra delen av sitt betänkande i huvudsak redogjort för de kostnader, som ett genomförande av den föreslagna skyddshemsorganisationen skulle komma att medföra. Det återstår nu att verkställa närmare beräkningar av vissa engångskostnader samt att undersöka, huru de årliga driftkostnaderna vid de omorganiserade skyddshemmen komma att ställa sig i förhållande till driftkostnaderna vid nuvarande skyddshem och vad omorganisationens genomförande betyder i ökade årskostnader för statsverket.

Engångskostnader.

Vad beträffar de engångskostnader, som ett genomförande av den föreslagna nya skyddshemsorganisationen skulle medföra för statsverket, intages här främsta platsen av kostnaderna för iordningställandet av yrkeshemmen i Ljungaskog, Forsane och Sundbo samt av de kombinerade skol- och yrkeshemmen i Boda och Johannisberg. Förutom de härav föranledda om- och nybyggnadskostnaderna, vilka av de sakkunniga preliminärt beräknats komma att hålla sig mellan 1 och 1½ miljon kronor, komma här i betraktande kostnaderna för inlösen av jord utöver den jordareal av 15—20 tunnland, som hemmens ägare skulle överlåta på staten utan vederlag, jämte tillhörande byggnader och för övertagande av döda och levande inventarier för jordbruket samt för inredning av verkstäder och nyanskaffning av inventarier.

De sakkunniga hava från styrelserna för nämnda hem införskaffat uppgifter å nuvarande värdet av den jord samt de för jordbruket avsedda byggnader och inventarier, vilka skola mot ersättning övertagas av staten.

Med ledning av dessa uppgifter, vilka givetvis vid en blivande inlösen av jordbruket vid ifrågavarande hem måste göras till föremål för närmare prövning, torde sammanlagda lösesumman kunna uppskattas till omkring ½ miljon kronor.

Vad därefter beträffar kostnaderna för om- och nybyggnad av samma hem i och för deras nya ändamål, komma de enligt verkställda beräkningar (se Bil. 2) att uppgå till

vid Ljungaskog.....	kronor	315 000:—
» Forsane.....	»	310 000:—
» Sundbo.....	»	275 000:—
» Boda.....	»	185 000:—
» Johannisberg.....	»	193 000:—

och sammanlagt kronor 1 278 000:—

För att få en uppfattning om kostnaderna för anskaffning av maskin- och verktygsutrustning till verkstadslokalerna vid yrkeshemmen samt de kombinerade skol- och yrkeshemmen hava de sakkunniga från Stockholms stads yrkesskolor införskaffat förslag till dylik utrustning för dels en verkstads-skola för mekaniker, dels en verkstadsskola för möbelsnickare, vardera för 15 lärjungar. Dessa förslag sluta på en kostnad av sammanlagt 10 300 respektive 5 450 kronor. Dessutom har av föreståndaren för Ljungaskog inhämtats, att för komplettering av maskiner och verktyg till därvarande mekaniska verkstad torde erfordras omkring 3 500 kronor. Kostnaden för inrättande vid Boda och Johannisberg av smedja och mindre slöjdverkstad beräkna de sakkunniga till 4 500 kronor vid vardera hemmet. För utrustning till verkstadslokal för ett tredje yrke torde omkring 2 000 kronor komma att behövas för varje hem, där sådan skall nyinrättas. Ifrågavarande kostnader skulle alltså uppgå till

vid Ljungaskog:

för komplettering av maskin- och verktygsutrustning vid mekaniska verkstaden	kronor	3 500:—
för utrustning till snickareverkstad	»	5 450:—
» » » verkstad för skrädderi eller annat ifrågasatt yrke	»	2 000:—
	summa kronor	10 950:—

vid Forsane:

för utrustning till mekanisk verkstad	kronor	10 300:—
» » » snickareverkstad	»	5 450:—
» » » verkstad för skrädderi eller annat ifrågasatt yrke	»	2 000:—
	summa kronor	17 750:—

vid Sundbo samma kostnader
 » | 17 750:— |

» Boda och Johannisberg:

för inrättande av smedja och slöjdlokal
 » | 9 000:— |

Slutligen torde för nyanskaffning av inventarier till de nya förläggningarna vid ifrågavarande hem krävas sammanlagt omkring 28 000 kronor. Därvid har i fråga om sådana inventarier, som kunna tillverkas på skyddshemmen, hänsyn endast tagits till materialvärdet.

Sammanlagt skulle alltså kostnaderna för inredning och utrustning av hemmen uppgå till omkring 83 450 kronor och hela utbyggnadskostnaden till omkring 1 361 450 kronor.

Jämförelse mellan_nuvarande driftkostnader och driftkostnaderna enligt de sakkunnigas förslag.

När de sakkunniga härefter gå att göra en jämförelse mellan det allmännas nuvarande årliga kostnader för skyddshemsverksamheten samt motsvarande kostnader efter omorganisationen, vilja de framhålla de svårigheter, som härvid

möta för erhållande av fullt säkra hållpunkter. Många faktorer äro så ovissa — t. ex. beläggningssiffrorna, möjligheten att genom utackordering och förbättrad eftervård minska den egentliga skyddshemsorganisationen, avkastningen av yrkeshemmens arbetsdrift etc. — att de siffror, sakkunniga i det följande framlägga, endast kunna giva en ungefärlig bild av de ekonomiska konsekvenserna för statsverket av omorganisationen.

Driftkostnaderna hava av de sakkunniga beräknats till 1 200 kronor per elev och år vid samtliga skolhem och hemskolor med undantag för vissa platser på Hornö samt till 1 500 kronor per elev och år vid yrkeshemmen. Givetvis äro dessa beräkningar uppgjorda under förutsättning, att organisationen är fullt utnyttjad. Kostnaden per elev och år stiger ju avsevärt i samma mån som beläggningen sjunker. 1 200 kronor motsvara en dagkostnad av kronor 3:29 och 1 500 kronor en dagkostnad av kronor 4:11.

Enligt de från skyddshemmen inhämtade uppgifterna utgjorde antalet underhållsdagar och den genomsnittliga dagkostnaden vid samtliga skyddshem för flickor utom Skarvik och Tallåsen och vid samtliga skyddshem för gossar utom Hall under vart och ett av åren 1929—1933:

Å r	Underhållsdagar		Dagkostnad	
	Flickor	Gossar	Flickor	Gossar
1929	103 096	240 030	3:86	3:98
1930	114 331	244 911	3:75	3:77
1931	121 915	253 441	3:95	3:79
1932	121 880	252 727	3:69	3:83
1933	123 062	255 871	3:79	3:74

Vid beräkandet av dagkostnaden har för år 1929 icke medtagits Härsjögården och för åren 1931 och 1932 icke Glava, numera Björkåsen, enär dagkostnaden under dessa år vid nämnda skyddshem ställt sig särskilt hög på grund av den låga beläggningen därstädes under de första verksamhetsåren.

I medeltal för vart och ett av ifrågavarande fem år utgjorde alltså antalet underhållsdagar för flickor 116 857, motsvarande 320 elever, och för gossar 249 396, vilket motsvarar 683 elever, samt dagkostnaden vid skyddshemmen för flickor kr. 3:81 och vid skyddshemmen för gossar kr. 3:82. Om även städerna Stockholms och Göteborgs skyddshem undantagas, blir för övriga skyddshem genomsnittliga antalet underhållsdagar för flickor 94 969, motsvarande 260 elever, och för gossar 216 099, motsvarande 592 elever, samt genomsnittliga dagkostnaden för flickor kr. 3:78 och för gossar kr. 3:81.

För att få en jämförelse mellan den genomsnittliga dagkostnaden vid skyddshemmen för gossar under årsperioden 1929—1933 och den av de sakkunniga beräknade dagkostnaden vid de föreslagna skolhemmen för gossar och yrkeshemmen, synes det riktigaste vara att söka få fram en medelsiffra för samtliga gossar, såväl skolhem som yrkeshem. Härvid medtagas icke städerna Stockholms och Göteborgs skyddshem. I sitt förra betänkande räknade

de sakkunniga med sammanlagt i medeltal 526 elever vid skolhemmen för gossar, yrkeshemmen samt de kombinerade skol- och yrkeshemmen. Emellertid varierar alltid elevantalet vid olika tider. Vid uppgörandet av kostnadsberäkningar måste man därför räkna med ett något högre antal platser på de olika hemmen. I detta sammanhang bör erinras om att genom skyddshemmet Margretelunds användande för något efterblivna äldre elever ökade vårdmöjligheter erhållas. Härigenom äger viss avlastning rum både från yrkeshemmen och skolhemmen. De sakkunniga utgå från följande beläggnings-siffror och därav föranledda kostnader:

	äldre elever	skolelever
Statliga yrkeshem	165	—
» skolhem	—	240
» komb. hem	35	50
Icke statliga hem	45	30
	<hr/>	<hr/>
Summa	245	320

De icke statliga hem, som beräknats hysa sammanlagt 45 äldre elever och 30 skolelever, äro Margretelund och Råby. Med hänsyn till att utbildningen vid dessa hem endast skall ske i jordbruk, räkna de sakkunniga med att de äldre eleverna ej skola draga högre kostnad än skoleleverna eller 1 200 kronor per år.

Den sammanlagda kostnaden skulle därför ställa sig sålunda:

200 elever	å 1 500	300 000:—
365 »	» 1 200	438 000:—
		<hr/>
	Summa kronor	738 000:—

Om summan för goss hemmen fördelas på de 565 elevplatserna, erhålles per elev en årskostnad av 1 306 kronor och en dagkostnad av kr. 3'58.

För flickorna kommo de sakkunniga i sitt förra betänkande till ett genomsnittligt platsbehov av 229. Av ovan angivna skäl anse de sakkunniga sig böra höja denna siffra till 250. Av dessa platser skulle ett antal av förslagsvis 15 avsedda för mödrar med barn vid Hornö skyddshem, draga en kostnad av 1 500 kronor per plats eller sammanlagt 22 500 kronor. Återstående 235 elevplatser beräknas kosta 1 200 kronor per plats och år, vilket gör sammanlagt 282 000 kronor. Den totala kostnaden för flickhemmen skulle följaktligen bliva 304 500 kronor.

När de sakkunniga räknat med ett visst belopp per år och elevplats, sammanhänger detta med att skyddshemmens kostnader sjunka endast obetydligt vid ett minskat elevantal. De flesta omkostnads-posterna äro fasta. Vid beräkning av statens ersättning till de av stiftelser och sammanslutningar drivna hemmen hava de sakkunniga också i sitt förra betänkande utgått ifrån, att statsbidraget skall beräknas efter ett visst antal platser och utgå oförändrat antingen plats är belagd eller icke. Det är allenast barnavårdsnämndernas avgift, som ställts i beroende av, att vård faktiskt lämnas.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga fästa uppmärksamheten på, att Råby och Margretelunds skyddshem för gossar samt Morängens, Sjötorps, Mossebo, Härsjögårdens, Gälegårdens och Hornö skyddshem för flickor nu omhänderhavas av stiftelser och sammanslutningar, och att de sakkunniga räkna med att så skall bliva fallet även i fortsättningen. Beträffande dessa hem inträder på det stora hela taget ingen annan ekonomisk förändring än att staten övertager de skyddshemsavgifter av 700 kronor per elev och år, som det hittills ålegat landstingen och vissa städer att bestrida.

Till driften av dessa hem hava hittills lämnats bidrag i form av skyddshemsavgift och statsbidrag med sammanlagt 1 200 kronor per elev och år, utan att — bortsett från Hornö, vilket berörts i annat sammanhang — svårigheter, så vitt de sakkunniga hava sig bekant, uppstått i ekonomiskt hänseende. Till några av dessa hem utgå dessutom enligt särskilda överenskommelser ersättning av staten för icke belagda platser samt i form av hyra och underhållsbidrag. Det är de sakkunnigas mening, att liknande överenskommelser nu skola träffas rörande samtliga ifrågavarande, i enskilda institutioners ägo befintliga skyddshem, och de sakkunniga hysa förhoppningar om, att dessa institutioner alltjämt skola vara villiga att med samma bidrag som hittills och dessutom bidrag till underhåll och ersättning för icke belagda platser, där sådant bidrag och ersättning för närvarande icke utgå, alltjämt ombesörja verksamheten vid hemmen i fråga. De sakkunniga anse sig så mycket mera kunna räkna på sådan medverkan, som den föreslagna ersättningen för icke belagda platser är så mycket högre än den nuvarande. Det bör måhända här framhållas, att, även om de sakkunniga uttalat sig för, att lönerna vid icke statliga hem böra avvägas i nära anslutning till de för statliga hem föreslagna lönestaterna, det icke torde komma i fråga att gent emot de enskilda institutioner, vilkas skyddshem ledas och förestås av diakonissor, vilka visserligen äro rätt lågt avlönade men i gengäld tillförsäkrats andra förmåner av betydande värde och som gent emot sina arbetsgivare intaga en helt annan ställning än andra befattningshavare, påyrka sträng tillämpning av nämnda lönestater. Av sådan anledning torde därför någon nämnvärd ökning i dessa hems driftkostnader icke behöva uppstå.

På grund av vad ovan anförts beträffande icke statliga hems ekonomiska förhållanden, anse de sakkunniga, att en i allt väsentligt riktig ekonomisk jämförelse erhålles, om man å ena sidan tager den nuvarande organisationen med utbrytande av förenämnda enskilda hem, städerna Stockholms och Göteborgs skyddshem samt åkerbrukskolonien Hall och hemmet Skarvik-Tallåsen och å andra sidan de av sakkunniga föreslagna statliga skolhemmen, yrkeshemmen och hemskolorna. Vid den jämförelse mellan lönekostnaderna före och efter omorganisationen, som nedan skall göras, kommer också att förfaras på detta sätt.

Den nuvarande organisationen, med nyss nämnda undantag, drog under åren 1929—1933 i avlöningskostnader i medeltal per år omkring 380 000 kronor för de manliga hemmen och omkring 90 000 kronor vid de kvinnliga hemmen eller sammanlagt omkring 470 000 kronor. I denna siffra är inlagt värdet av

naturaförmåner, varvid dock bör observeras, att värderingen ej alltid skett efter enhetliga grunder. Häremot komma att i den nya organisationen svara:

8 skolhem för gossar	å 16 160	129 280:—
3 yrkeshem » »	» 52 000	156 000:—
2 komb. hem » »	» 34 000	68 000:—
5 hem för flickor	» 19 200	96 000:—
	Kronor	449 280:—
Dyrtidstillägg, beräknat efter 10 proc.		44 928:—
Extra arbetskraft till skolhemmen för gossar vid star- kare beläggning.....		30 792:—
	Summa kronor	525 000.—

Enligt denna sammanställning skulle alltså lönekostnaderna stiga med omkring 55 000 kronor eller drygt 10 %. Anledningen till stegringen är dels de något höjda lönerna, dels ock den väsentligen förbättrade yrkesutbildning för gossar, som de sakkunniga anse vara av stor betydelse att få till stånd och som medför ökning av personalen vid yrkeshemmen. De sakkunniga tillåta sig att i detta hänseende hänvisa till vad som därutinnan anförts å sid. 8 och 9. Att stegringen å andra sidan icke behöver beräknas bliva större sammanhänger med de mera ensartade uppgifter som de olika hemmen skola få enligt de sakkunnigas förslag. Tack vare detta kan en förbättrad utbildning av klientelet erhållas utan att lönekostnaderna behöva höjas mera avsevärt.

Emellertid inträder vid de blivande statliga hemmen en viss stegring av lönekostnaderna. När trots detta och oaktat dagkostnaderna vid skyddshemmen under senare år angivits så höga, de sakkunniga ändå ansett sig kunna räkna med en driftkostnad av 1 200 kronor per elev och år vid skolhemmen och hemskolorna och 1 500 kronor per elev och år vid yrkeshemmen, har detta sin grund i flera omständigheter.

Till en början äro de sakkunniga icke säkra på, att de av skyddshemsstyrelserna uppgivna dagkostnaderna alltid äro fullt jämförbara med den av de sakkunniga beräknade dagkostnaden. De sakkunniga hava nämligen icke räknat med utgifter för ny-, till- och ombyggnader, för nyanskaffning av inventarier, för ränta och amortering av kapital, som nedlagts i skyddshems byggnader eller inventarier, eller för avskrivning av värdet å byggnader och inventarier. Huru därmed förhåller sig i fråga om de av skyddshemsstyrelserna uppgivna dagkostnaderna är emellertid osäkert. Eftersom några direktiv för dagkostnadens beräkning icke lämnats, torde man nog få räkna med, att även kostnader av nyss angivet slag i viss utsträckning ingå i de uppgivna dagkostnadsbeloppen, varigenom dessa blivit högre, än de rätteligen borde varit.

Anmärkas bör vidare, att de sakkunniga räknat med att i regel kostnaden per elev och plats skall sammanfalla, d. v. s. att organisationen i stort sett skall vara tagen i anspråk i full utsträckning. Vid skyddshemmen händer det nu i vissa fall, att kostnaden per elev blir onormalt hög genom att antalet

skyddslingar vid en del hem tidvis är i förhållande till organisationen mycket ringa.

Beträffande skolhemmen för gossar, där de sakkunniga räknat med en kostnad av 1 200 kronor per elev och år, bör observeras, att dessa hem efter omorganisationen få en avsevärt mera begränsad uppgift än vad nu är fallet med motsvarande skyddshem.

Bidrag till vissa icke statliga hem och till särskilda ändamål.

Till städerna Stockholms och Göteborgs skyddshem skall, enligt de sakkunnigas förslag, utgå bidrag med 900 kronor per elev och år. De sakkunniga anse sig böra räkna med ett medeltal elever vid nämnda hem av 175, varför det årliga statsbidraget skulle bli 157 500 kronor.

De sakkunniga hava föreslagit, att till hemmet för psykiskt abnorma å Hall skall utgå årligt statsbidrag för 100 platser efter 900 kronor för plats jämte avlöningsbidrag med samma belopp som för närvarande, eller 41 100 kronor för år. Det sammanlagda statsbidraget till Hall skulle alltså bli 90 000 kronor + 41 100 kronor eller 131 100 kronor för år.

Beträffande hemmen å Skarvik och Tallåsen hava de sakkunniga tillstyrkt ett årligt statsbidrag av 1 200 kronor per plats för 50 platser samt 1 500 kronor per plats för 10 platser. Det sammanlagda statsbidraget till dessa hem skulle således uppgå till 60 000 kronor + 15 000 kronor eller 75 000 kronor.

I annat sammanhang hava de sakkunniga angivit de riktlinjer, efter vilka de tänkt sig att arvode skall utgå till de olika hemmen för biträde av psykiatriskt särskilt skolad läkare. Den sammanlagda kostnaden för detta ändamål skulle belöpa sig till 14 200 kronor.

Kostnaden för överflyttning av elever skall jämväl gäldas av staten. De sakkunniga beräkna, att omkring 50 elever årligen skola överflyttas från ett hem till ett annat, framför allt från skolhem till yrkeshem samt från olika skyddshem till hemmen för psykiskt abnorma. I medeltal torde överflyttningskostnaderna komma att belöpa sig till 60 kronor per elev. Den årliga utgiften för staten skulle därigenom komma att uppgå till 3 000 kronor.

Slutligen tillkomma bland driftkostnaderna utgifter för personalens utbildning. En kurs för lägre personal hava de sakkunniga beräknat skola kosta 14 000 kronor. Dylik kurs bör ordnas med några års mellanrum. Dessutom tillkommer stipendiekostnader för personer, vilka skola specialutbildas för skyddshemmens ledande befattningar. Sådant stipendium bör, enligt de sakkunnigas förslag, utgå med 1 000 kronor för år. Med hänsyn till dessa båda utgiftsposter beräkna de sakkunniga den årliga medelkostnaden för utbildning av personal till omkring 10 000 kronor.

Mera tillfälliga kostnader för omorganisationen.

Under själva övergångstiden som av de sakkunniga föreslagits till tre, i visst hänseende till fem år, räknat från den 1 juli 1937, torde de statliga kostnaderna komma att ställa sig något högre än vad fallet blir efter väl genomförd omorganisation. Sålunda blir det flera hem, till vilka bidrag skola utgå. Därtill kommer, att även personalens antal måste bli större under denna tid. Genom försiktighet vid anställandet av ny personal samt klok avveckling av gammal torde dock merutgifterna kunna begränsas. Några siffror är det av helt naturliga skäl icke möjligt för de sakkunniga att anföra.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga fästa uppmärksamheten vid, att någon kostnad kan komma att uppstå för ersättningar eller förtidspensioner till entledigad personal. De sakkunniga utgå dock ifrån, att detta skall ske endast i undantagsfall. Såsom de sakkunniga i annat sammanhang anfört bör det i regel icke möta oöverkomliga svårigheter att bereda övertalig personal andra anställningar.

Storleken av de eventuella kostnader, som här kunna komma i fråga, kunna icke angivas utan en ingående undersökning. Sålunda måste man i varje särskilt fall hava kännedom om, vilka rättsliga förpliktelser vederbörande huvudman har gentemot den befattningshavare, vilkens entledigande kan ifrågasättas. Men man måste dessutom veta, vilka tjänstemän som sakna kvalifikationer ifråga om de nya uppgifter, som skulle kunna bli dem anförtrodda efter omorganisationen. Av dessa skäl torde ifrågavarande spörsmål böra upptagas till närmare prövning först senare och i annat sammanhang.

Kostnader för fostringsåtgärder utanför skyddshem.

Av det föregående har framgått, att de sakkunniga i sitt förslag till organisation — oavsett Hall och Skarvik-Tallåsen samt städerna Stockholms och Göteborgs skyddshem — endast räknat med 565 elevplatser för manliga skyddslingar samt 250 för kvinnliga. Detta innebär en avsevärd sänkning av det nuvarande antalet skyddshemspatser och understiger jämväl betydligt det nuvarande medeltalet skyddshemselever.

Denna minskning av platsbehovet skulle möjliggöras dels genom utackordering av skyddshemselever, dels ock genom att de sakkunniga beräknat något förkortad skyddshemsvård. De sakkunniga hoppas, att vårdtiden skall kunna ytterligare minskas, i den mån av de sakkunniga föreslagna utackorderingsverksamhet och eftervårdande åtgärder komma att — rätt tillämpade — visa sig ändamålsenliga. Det är de sakkunnigas förvissning, att en sådan förkortning av själva skyddshemsvården skall medföra avsevärda fördelar ur fostringssynpunkt. I ekonomiskt hänseende torde förslaget medföra vissa besparingar.

Emellertid föranleda sådana åtgärder en successiv överflyttning av kostnaderna för ren anstaltsvård till kostnader för utackorderingsverksamhet och

eftervårdande åtgärder. Det är dock för de sakkunniga ogörligt att redan nu bedöma storleken av denna kostnadsförskjutning eller storleken av den utgiftsminskning som härav skulle uppstå. Uppenbart är dock, att avsevärda besparingar härigenom torde kunna göras. Sålunda beräkna de sakkunniga, att vårdkostnaden per år för en skyddshemselev lägst uppgår till 1 200 kronor, medan kostnaden för utackorderingsverksamhet eller eftervårdande åtgärder i intet fall får överstiga 600 kronor per elev och år. Härav följer, att för varje elev, som i stället för att intagas på ett skyddshem beredes be tryggande vård och utbildning genom utackordering, och för varje elev, vars vårdtid på ett skyddshem kan förkortas genom en god eftervård, en besparing för det allmänna göres av minst 600 kronor per elev och år.

Omfattningen av den i det föregående föreslagna försöksverksamheten med *utackordering genom skyddshemmens försorg* av mera lättbehandlade barn kan av naturliga skäl icke ens tillnärmelsevis angivas. Att verkställa någon hållbar beräkning av de kostnader, en sådan försöksverksamhet skulle komma att medföra, låter sig därför för närvarande icke göra. Härför fordras närmare erfarenhet beträffande denna nya vårdform. När de sakkunniga ändå ansett sig böra göra en kostnadsberäkning även för denna gren av skyddshemmens verksamhet, måste den med nödvändighet bli mer eller mindre godtycklig.

Ett sålunda utackorderat barn skall enligt förslaget betraktas såsom elev vid skyddshemmet, vilket för detsamma äger att av barnavårdsnämnden uppbära vanlig avgift eller 300 kronor för år. Totalkostnaden för en sådan utackordering av skolpliktigt barn anse de sakkunniga i genomsnitt böra kunna hålla sig omkring 500 kronor för år, varav alltså 200 kronor skall bestridas av staten. I detta belopp ingå då också kostnaderna för resor m. m. samt arvode till lärare för överykning av den utackorderade. Om man, såsom för-siktigheten bjuder, tills vidare räknar med, att utackordering skall förekomma endast från sex av de tretton föreslagna skolhemmen eller skolhemsavdelningarna för gossar samt att utackordering från varje hem kommer att omfatta fem gossar, skulle alltså anordnandet av en försöksverksamhet på ifrågavarande område för dessa hems vidkommande draga en sammanlagd kostnad för år av 15 000 kronor, varav 9 000 kronor skulle falla på barnavårdsnämnderna och 6 000 kronor på staten.

Eftersom de sakkunniga äro mycket tveksamma beträffande möjligheten att på liknande sätt ordna med utackordering av skolpliktiga flickor, anse de sig icke böra räkna med, att flera än tio flickor per år skola komma i fråga till dylik utackordering från de föreslagna skolhemmen för flickor. Detta skulle efter samma beräkningsgrund som för gossarna medföra en sammanlagd kostnad av 5 000 kronor, därav 3 000 kronor på barnavårdsnämnderna och 2 000 kronor på staten.

Vad därefter beträffar utackordering av gossar, vilka avslutat sin skolgång, torde kostnaden därför komma att ställa sig något lägre, enär de i regel själva böra kunna genom sitt arbete bidra till sitt uppehälle. Några andra kostnader för deras utackordering torde därför icke behöva uppkomma

än resekostnader samt ersättning till vederbörande arbetsgivare för dennes åtagande att svara för den utackorderades fostran och utbildning. En genomsnittlig kostnad av 400 kronor för år torde därför vara tillräcklig. När det gäller att beräkna antalet av sådana utackorderade, möta alltså samma svårigheter. De sakkunniga anse sig dock kunna räkna med att sammanlagt omkring tjugu gossar skola komma att utackorderas från de sju föreslagna yrkeshemmen och yrkeshemsavdelningarna. Den årliga kostnaden härför skulle alltså uppgå till 8 000 kronor, fördelade med 6 000 kronor på barnavårdsnämnderna och 2 000 kronor på staten.

Av redan i det föregående anförda skäl torde någon motsvarande försöksverksamhet för de äldre flickornas vidkommande icke böra anordnas, förrän nödig erfarenhet vunnits rörande utackorderingen av gossar och skolpliktiga flickor.

En sammanställning av de beräknade kostnaderna för ifrågavarande försöksverksamhet, omfattande sextio barn, giver alltså till resultat, att av statsmedel skulle för år erfordras 10 000 kronor, medan barnavårdsnämnderna skulle bidra med 18 000 kronor.

Givetvis dröjer det någon tid, sedan staten övertagit skyddshemsverksamheten, innan den nya vårdform, det här är fråga om, kommer i tillämpning. För budgetåret 1937/1938 torde därför endast ett mycket ringa belopp behöva anslås för verksamheten.

Kostnaden för *eftervården* torde komma att ställa sig relativt hög för skolhemmens elever, enär de sakkunniga, som tidigare nämnts, utgå ifrån, att en skolhemselev icke bör överflyttas till ett yrkeshem endast av den anledningen, att han där skall erhålla utbildning, utan att för en sådan överflyttning därjämte bör fordras, att han visat sådan opålitlighet, att en villkorlig utskrivning ej kan ifrågakomma. Likaledes böra flickorna efter avslutad skolgång icke kvarhållas i skolhem eller överflyttas till hemskola under annan förutsättning, än att de på grund av opålitlighet icke kunna villkorligt utskrivas. Av dessa anledningar måste eftervården för skolhemmens elever oftast innefatta utbildning.

Liknande torde emellertid förhållandet bliva med en del av hemskolornas elever. Vid hemskolorna torde nämligen endast undantagsvis förekomma annan yrkesutbildning än i husligt arbete, varför de elever, vilka anses böra utbildas i annat yrke, i regel måste erhålla denna utbildning under tiden för villkorlig utskrivning.

Lägst torde kostnaden komma att bliva för övriga normala elever, vilka genom den fostran och utbildning de erhållit i skyddshemmen, förvärvat sådan arbetskunskap, att de i regel själva böra kunna försörja sig. För dessa elever torde därför kostnad böra beräknas endast för resor och övervakning samt eventuell vistelse i lärlingshem.

Beträffande slutligen från hem för psykiskt abnorma villkorligt utskrivna elever är det givetvis synnerligen svårt att bedöma, i vad mån kostnader för deras eftervård uppkomma. Man torde få räkna med att en mycket stor del av dessa elever måste överföras till andra vårdanstalter. Någon mera dyr-

bar yrkesutbildning torde heller icke annat än i sällsynta fall komma i fråga. Sannolikt är även, att utskrivning av de elever, varom här är fråga, ofta uppskjutes så, att tiden för eftervården blir ganska kort.

På grund av det anförda samt med hänsyn till att övervakningen av villkorligt utskrivna elever icke kommer att ställa samma krav på övervakaren som övervakningen av de genom skyddshemmets försorg utackorderade, hava de sakkunniga ansett sig kunna beräkna den årliga kostnaden för eftervården till i genomsnitt 350 kronor för elev. Härvid bör uppmärksammas, att de olika kategorierna av eleverna torde komma att draga rätt olika kostnader, samt att utgiften för eftervården för samma elev sjunker med tiden. Under första året blir utgiften relativt stor för att sedan minska eller helt försvinna.

Beträffande antalet av de elever, för vilkas eftervård kostnad skulle uppstå, utgå de sakkunniga från i förra betänkandet angivna siffror å antalet för varje år i skyddshem nyintagna elever, varvid hela organisationen, alltså även städerna Stockholms och Göteborgs skyddshem, medtages.

Med ledning av dessa siffror hava de sakkunniga beräknat, att ungefärliga antalet av de elever, som varje år komma att villkorligt utskrivas från skolhemmen, skulle bliva 95 gossar och 30 flickor eller sammanlagt 125. Om för var och en av dessa elever i genomsnitt tre års eftervård beräknas bliva erforderlig, skulle 375 elever årligen ifrågakomma för detta ändamål. Efter samma beräkningsgrund skulle för varje år komma att villkorligt utskrivas från yrkeshemmen omkring 115 och från hemskolorna omkring 90 elever eller sammanlagt 205 elever. Med hänsyn till dessa elevers högre ålder vid utskrivningen torde det för deras vidkommande kunna räknas med i genomsnitt endast två års övervakning. Årligen skulle alltså 410 äldre elever bliva föremål för eftervård. Läggas härtill förut angivna yngre elever, eller 375 stycken, blir summan 785. Denna siffra vilja de sakkunniga med hänsyn till villkorlig utskrivning från hem för psykiskt abnorma höja till 850.

Samtliga dessa elever komma emellertid icke att draga kostnader för eftervård. I vissa fall kan en elev tänkas bliva överlämnad direkt till föräldrahemmet. I andra fall har en elev på skyddshemmet inhämtat den arbetskunskap, att han kan försörja sig själv.

För att få åtminstone någon hållpunkt vid bedömandet av det antal elever, som komma att draga kostnad för eftervård, hava de sakkunniga inhämtat, att under budgetåret 1933/1934 statsbidrag utgick för sammanlagt 171 villkorligt utskrivna manliga elever och 76 kvinnliga eller tillhoppa 247 elever. Åtta hem för manliga och nio hem för kvinnliga elever hava icke erhållit något som helst bidrag för ifrågavarande ändamål. Skulle dessa uppgifter läggas till grund för en beräkning, borde alltså siffran 850 betydligt sänkas. Anledningen till att statens bidrag i så ringa utsträckning tagits i anspråk, torde emellertid vara, att skydshem, enligt vad de sakkunniga inhämtat, i regel icke begära bidrag för eftervård under längre tid än ett år. De sakkunniga räkna emellertid med kostnad för eftervård under i regel två till tre år. Hänsyn måste också tagas till, att eftervården enligt de sakkunni-

gas förslag skall få en väsentligt ökad betydelse. Sålunda kommer i vissa fall yrkesutbildningen att nästan helt läggas till tiden för den villkorliga utskrivningen. Med hänsyn härtill anse sig de sakkunniga kunna räkna med, att kostnad skall årligen uppstå för eftervården av 600 elever. Då utgiften av de sakkunniga beräknats till i medeltal 350 kronor, skulle hela det årliga erforderliga beloppet bliva 210 000 kronor.

Jämlikt av de sakkunniga i annat sammanhang framställt förslag skall av vederbörande barnavårdsnämnd utgå intill 75 kronor per år för villkorligt utskrivnen elev. Hela den i det föregående nämnda kostnadssiffran, 210 000 kronor, kommer därför icke att utgå av statsmedel. Tänker man sig, att barnavårdsnämndernas bidrag skulle utgå med fulla 75 kronor för det antal elever, de sakkunniga räknat med, eller 600, bleve nämndernas utgift tillhoppa 45 000 kronor. Med hänsyn till att kostnaden för villkorligt utskrivnen elev något år är så ringa, att 75 kronor icke kan uttagas, bör man räkna med allenast 40 000 kronor från barnavårdsnämnderna, varför den staliga utgiften för eftervård skulle bliva sammanlagt 170 000 kronor.

Slutligen vilja de sakkunniga erinra om, att för närvarande kostnaden för eftervården av villkorligt utskrivnen elev utgör högst 350 kronor för år, varav barnavårdsnämnden betalar 300 kronor och staten 50 kronor.

Sammanställning av statens kostnader m. m.

De sakkunniga vilja till slut göra en sammanställning av de statliga utgifter, som skulle bliva en följd av ett genomförande av de sakkunnigas förslag. I sammanställningen upptagas icke de hyresbidrag, vilka nu utgå till en del av stiftelser och sammanslutningar drivna hem och som i allmänhet till fem sjundedelar kvittas mot räntefordringar å uppburna statslån, enär beträffande dessa bidrag och räntor någon ändring icke är ifrågasatt. Av samma anledning äro ej heller kostnaderna för Höreda och Drottning Sophias skyddshem medtagna.

Gosshem:

200 elever vid yrkeshem	à 1 200	240 000:—
365 elever vid andra hem	» 900	328 500:—

Flickhem:

235 elever	» 900	211 500:—
15 »	» 1 200	18 000:—

Stockholm och Göteborg:

175 elever	» 900	157 500:—
----------------------	-------	-----------

Hem för psykiskt abnorma:

100 elever (Hall)	» 900	90 000:—
Avlöningsbidrag		41 100:—
50 elever (Skarvik-Tallåsen)	» 1 200	60 000:—
10 » » »	» 1 500	15 000:—

Övriga kostnader:

Utackordering av skyddshemselever	10 000:—
Eftervård under villkorlig utskrivning	170 000:—
Biträde av psykiatrici	14 200:—
Utbildning av personal	10 000:—
Överflyttning av elever	3 000:—
Avlöning till skyddshemsinspektör	10 500:—
Summa kronor	1 379 300:—

Statens kostnader för vård under budgetåret 1933/1934, bortsett från de undantag som gjorts ovan, utgjorde:

Bidrag enligt 1925 års kungörelse	253 900:—
Tilläggsavgift till Skarvik och Tallåsen enligt särskild överens- kommelse	5 500:—
Avlöningsbidrag till Hall	41 100:—
Ersättning för icke belagda platser	15 100:—
Arvode till skyddshemsinspektör	5 000:—
Bidrag till verkstadsskolor (8:e huvudtiteln)	14 700:—
Summa kronor	335 300:—

Härav framgår att ett genomförande av de sakkunnigas förslag skulle medföra en ökad årlig kostnad för statsverket av 1 044 000 kronor. Denna ökning betyder emellertid en avlastning av utgifter av ungefär samma storlek för landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting. De sakkunniga vilja beräkna utgiftsminskningen på följande sätt:

Stockholm och Göteborg, 175 platser à 700:—	122 500:—
Landstingen samt övriga städer som icke deltaga i landsting, 1 080 platser (medeltalet för budgetåren 1932/1933 och 1933/1934) à 700:—	756 000:—
Dessutom torde landstingen och städerna (utom Stockholm och Göteborg) hava haft en utgift för egna skyddshem, avgift för fasta platser vid andra skyddshem etc. som utöver 700 kr. per elev kan beräknas till omkring 150 kr. per elev och år .	162 000:—
Summa kronor	1 040 500:—

Jämlikt de sakkunnigas beräkningar skulle alltså statens merutgift väsentligen uppkomma genom en motsvarande minskning av utgifterna för landstingen samt de städer, som icke deltaga i landsting. Ytterligare bör observeras, att även barnavårdsnämnderna skola få sina utgifter minskade vid ett genomförande av de sakkunnigas organisation. Såsom i annat sammanhang påpekas, beror denna utgiftsminskning i viss utsträckning av en förskjutning från anstaltskostnader till utgifter för eftervård. Eftersom varje elev i skyddshem kostar barnavårdsnämnd 300 kronor årligen, under det att högsta bidraget till eftervårdande verksamhet utgör 75 kronor per elev och år, måste

barnavårdsnämnderna göra besparingar, i samma mån den av de sakkunniga föreslagna organisation genomföres.

De sakkunniga vilja slutligen göra yfterligare ett par anmärkingar beträffande sina kostnadsberäkningar.

Utgifterna för psykiatriskt biträde och utbildning av personal, sammanlagt beräknade till 24 200 kr., höra icke direkt samman med den föreslagna organisationen. Observeras bör, att krav på personalutbildning redan tidigare framställt av skyddshemsverksamhetens centrala ledning. De av de sakkunniga föreslagna höjda bidragen för vissa platser vid Hornö samt Skarvik-Tallåsen hava heller icke samband med nyorganisationen.

Sammanfattningsvis vilja de sakkunniga beträffande driftkostnaderna uttala, att de hysa den förhoppningen, att den förbättrade organisationen skall kunna genomföras utan merkostnader för det allmänna.

Redan i sitt förra betänkande framhöllo de sakkunniga, att ett överflyttande från landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting, till staten av vissa utgifter på samma gång medförde någon skatteutjämning. I detta fall gäller det något mera än en miljon kronor, som skulle gäldas av staten i stället för tidigare av landstingen och nämnda städer. Utan att i detalj hava undersökt, huru befrielsen för landstingen och delvis för nämnda städer från utgifterna för skyddshemsändamål inverka på utdebiteringen inom de olika enheterna, vilja dock de sakkunniga ånyo erinra om denna synpunkt.

Förslag
till
Lag
angående ändring i vissa delar av barnavårdslagen.

Härigenom förordnas, att 64 § i barnavårdslagen skall upphöra att gälla samt att 35, 43, 44, 45 och 81 §§ samma lag skola i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

35 §.

1 mom. Jämlikt 22 § c) eller d) omhändertagen, som ifrågasättes till intagning i skyddshem, varom förmåles i 5 kap., skall genom barnavårdsnämndens försorg för observation intagas i det närmast belägna skyddshem, till vilket han på grund av sin ålder eller eljest bör hänföras, enligt vad därom i 43 § eller särskilt meddelade bestämmelser närmare föreskrives. Sådan observation må icke vara längre än tre månader.

Visar det sig under observationstiden tveksamt, vilken vårdform som må vara i det särskilda fallet lämpligast, skall den, om vilken är fråga, för ytterligare observation överlämnas till någon av de särskilt inrättade centrala observationsavdelningarna. I annat fall har styrelsen för det skyddshem, där observationen ägt rum, att besluta om lämplig vårdform.

Omhändertagen, som varit underkastad observation, kan antingen intagas i det skyddshem, där observationen ägt rum, eller av detta skyddshem överlämnas till annat för normala avsett skyddshem eller till jordbrukshem eller hem för psykiskt abnorma eller till allmän uppfostringsanstalt eller ock, därest omhändertagandet ägt rum jämlikt 22 § c), till enskilt hem. Den, som intagits i skyddshem, benämnes i denna lag skyddshemselev.

I stället för att intagas i skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt må omhändertagen av barnavårdsnämnden överlämnas till enskilt — — — beslut i ärendet.

2 mom. Har för — — — allmän uppfostringsanstalt.

3 mom. Närmare föreskrifter angående observation av omhändertagen samt vanartat barns överlämnande till enskilt hem genom skyddshems försorg meddelas av Konungen.

43 §.

1. För beredande av skyddsuppfostran enligt denna lag skola finnas av staten eller annan upprättade anstalter (skyddshem).

Särskilda skyddshem eller avdelningar av skyddshem skola finnas för mottagande av dels vanartade barn i skolpliktig ålder (*skolhem*), dels vanartade gossar, som avslutat sin skolgång och vid omhändertagandet icke fyllt aderton år (*yrkeshem*), dels vanartade flickor, som avslutat sin skolgång och vid omhändertagandet icke fyllt aderton år (*hemskolor*), dels personer, som omförmälas i 22 § d), dels psykiskt abnorma, dels ock efterblivna vanartade (*jord-*

brukshem). För observation av mera svårbedömda fall skola inrättas särskilda avdelningar vid härför lämpliga skyddshem.

2. Städerna Stockholm och Göteborg skola själva upprätta för dem erforderliga skolhem, yrkeshem och hemskolor.

3. Skyddshemselev över femton år, som vid omhändertagandet icke fyllt aderton år, må, om han visat särskilt svår vanart, överlämnas till allmän uppfostringsanstalt. Skyddshemselev över aderton år må under samma förutsättningar även överlämnas till särskilt för personer, som omförmälas i 22 § d), avsett skyddshem.

4. Personer, som omförmälas i 22 § d) och som intagits i skyddshem, må, då särskilda förhållanden det påkalla, överflyttas till allmän uppfostringsanstalt. Sådan person må, om så skulle befinnas lämpligt, omedelbart intagas i allmän uppfostringsanstalt ävensom, om han intagits i sådan anstalt, därifrån överflyttas till särskilt för ifrågavarande ålder avsett skyddshem.

5. Konungen meddelar närmare bestämmelser angående intagning i skyddshem och i allmän uppfostringsanstalt ävensom angående överflyttning av elev från ett skyddshem till skyddshem av annat slag eller till allmän uppfostringsanstalt och från sådan anstalt till skyddshem.

44 §.

1 mom. För skyddshem skall finnas av Konungen fastställt eller utfärdat reglemente. Skyddshem, som upprättats av annan än staten, skall vara godkänt av Konungen. Högsta antalet elever, som må samtidigt vara intagna i ett skyddshem, bestämmes av Konungen.

Elever av olika kön må ej intagas i samma skyddshem.

2 mom. Skyddshem skall stå under ledning av en styrelse, som har att besluta om den lämpligaste vårdformen för dit överlämnade barn.

Den närmaste skötseln av hemmet utövas av en föreståndare eller föreståndarinna. I övrigt skall vid hem, som upprättats av staten, finnas personal i enlighet med den för varje hem fastställda staten och vid av annan upprättade hem den personal, som Konungen bestämmer. De vid sistnämnda hem anställda befattningshavarnas kompetens skall prövas av statlig myndighet. Närmare bestämmelser därom meddelas av Konungen.

Inom skolhem skall meddelas skolundervisning, motsvarande den som förekommer i sjuårig folkskola, och därpå följande fortsättningsskola i enlighet med gällande bestämmelser om folkundervisningen.

Inom yrkeshem skall meddelas utbildning i jordbruk med ladugårdsskötsel och trädgårdsskötsel samt snickeri och mekaniskt verkstadsarbete ävensom i något ytterligare yrke.

Eleverna i hemskola skola huvudsakligen sysselsättas med allmänt husligt arbete, varjämte, där så låter sig göra, tillfälle för dem skall finnas till utbildning i något eller några speciellt kvinnliga yrken.

3 mom. = nuvarande 4 mom.

45 §.

För — — — föranleder därtill.

Villkorlig — — — slutligt utskrives.

Villkorlig utskrivning av barn, som i skolpliktig ålder av skyddshem överlämnats till enskilt hem, må ej äga rum förrän efter fullgjord skolplikt men skall då ske, oavsett huru lång tid som förflutit från överlämnandet, därest barnet i övrigt visat gott uppförande. Beträffande barn, som sålunda överlämnats till enskilt hem efter avslutad skolgång, må villkorlig utskrivning ej äga rum.

Närmare — — — av Konungen.

4 mom. Barnavårdsnämnd, vilken är missnöjd med beslut av styrelse för arbetshem rörande någons intagning i arbetshemmet, äger över beslutet anföra besvär hos länsstyrelsen inom trettio dagar från det nämnden erhållit del av beslutet.

5 mom. Då styrelse för skyddshem avslagit framställning om slutlig utskrivning av skyddshemselev, må den, som beslutet rör, inom trettio dagar från det han erhållit del av beslutet anföra besvär hos länsstyrelsen i det län, där skyddshemmet är beläget.

Barnavårdsnämnd (ungdomsnämnd) eller skyddshemsstyrelse, vilken är missnöjd med beslut av styrelse för skyddshem rörande omhändertagens intagning, äger över beslutet anföra besvär hos den myndighet och inom den tid, som i nästföregående stycke stadgas.

6 mom. Envar äger rätt att om missförhållande, vars avhjälpande ankommer på styrelse för skyddshem, göra anmälan hos skyddshemsinspektören eller länsstyrelsen.

7 mom. = nuvarande 6 mom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

Program

för totala lokalbehovet för yrkeshem i Sundbo, Forsane och Ljungaskog.

A. *Elevhem.* Eleverna fördelas i två förläggningar, fullt skilda åt, en för omkring 35 elever och en för omkring 25 elever.

Vartdera elevhemmet skall innehålla erforderliga sovrum, därvid de yngre eleverna sammanföras i gemensamma sovsalar, de äldre förläggas dels i särskilda rum med endast en sovplats i varje, dels i större rum med sovplats för minst 3 i varje.

Till varje förläggning höra dessutom matsal med erforderlig köksavdelning samt dagrum.

Beträffande köksavdelningen bör ur driftssynpunkt matlagningen centraliseras till endera av förläggningarna, där fullständig köksavdelning med tillhörande förrådsrum ordnas. I den andra förläggningen inrättas endast erforderliga rum för utportionering av maten samt rum för diskning och ett mindre tekök.

Vidare erfordras nödiga utrymmen för tvätttrum, w.c., torkrum, förråd, sjukrum, vaktrum, rum för centralvärmeledning m. m.

B. *Gymnastik- och samlingsal*, gemensam för båda förläggningarna.

I samband med gymnastiksalen ordnas erforderliga avklädningsrum samt duschrum och eventuellt badstu.

Rum för biografapparat anordnas.

C. *Arbetslokaler.*

1 mekanisk verkstad,

1 snickareverkstad,

1 verkstad för något lättare yrke såsom sadelmakeri, skrädleri eller skomakeri.

D. *Bostäder.*

1 föreståndarebostad om 4 rum och kök;

2 assistentbostäder om 3 rum och kök;

8—9 lägenheter för befattningshavare om 2 rum och kök;

1 bostad för husmoder om 2 rum;

4 bostäder för kvinnlig personal om vardera 1 rum;

1 till 2 gästrum;

1 isoleringsrum.

E. *Tvättstuga* med torkrum samt stryk- och mangelrum.

F. *Nödiga lantbruksbyggnader* för befintligt jordbruk.

G. *Växthus* och övriga utrymmen för en ordinär trädgårdsanläggning.

H. *1 skolsal.*

Sundbo.

Befintliga byggnader tillhörande Sundbo skyddshem.

I. *Internatsbyggnad* av sten i 2 våningar med källarvåning under hela byggnaden. Innehåller i bottenvåningen: matsal med köksavdelning, 2 st. dagrum, syrum, 1 gästrum, 1 kontor samt 2 st. personalrum; i övre våningen:

6 st. sovsalar med plats för 36 till 37 bäddar, 1 sjukrum, 1 vaktrum, avklädningsrum och tvättrum samt 3 st. personalrum; i källarvåningen: förrådsrum till köksavdelningen, badavdelningen bestående av badstu och 1 rum för karbad, tvättrum och avklädningsrum, värmecentral, snyggningsrum med torkrum, 2 st. slöjdsalar, 2 st. verkstadsrum samt 1 st. mangel- och strykrum.

II. *Skolhus* av trä i en våning och inredd vind under brutet tak. Värmeledning anordnad. Innehåller i bottenvåningen: 2 st. skolsalar och 1 st. materialrum; i övre våningen: bostad om 2 rum och kök; i källarvåningen: en mindre hushållskällare.

III. *Verkstadsbyggnad* av trä i 2 våningar. Innehåller i bottenvåningen: lokal för mekanisk verkstad och smedja samt tvättstuga; i övre våningen: snickareverkstad och torkvind.

IV. *Föreståndarebostad* i särskild byggnad av sten i en våning och inredd vindsvåning. Innehåller 4 rum och kök, badrum och hushållskällare.

V. *Nödiga lantbruksbyggnader.*

VI. *2 st. växthus.*

Samtliga byggnader befinna sig i gott stånd.

Befintliga byggnader å Westerbergiska egendomen.

VII. *Huvudbyggnad* av trä i en och en halv våning med källare under hela huset. Innehåller i bottenvåningen: 4 rum och kök; i vindsvåningen: tvenne gavelrum samt vindskontor.

VIII. *Flygelbyggnad* av trä i en våning och ej inredd vind. Innehåller: 1 rum, 1 mindre kammare samt kök.

IX. *Ladugårdsbyggnad* omkring 100 m. lång.

Bostadsbyggnaderna befinna sig i gott stånd och hava välbyggda grundmurar vilande på fast botten. Ladugårdsbyggnaden innehåller värdefullt friskt byggnadsmaterial, såsom väggtimmer golvbjälkar och takstolar.

Förslag till utbyggnad av Sundbo skyddshem till yrkeshem i enlighet med ovan angivet program.

A. *Elevhem.* Den nuvarande internatsbyggnaden (I) bibehålles med i huvudsak nuvarande disposition och användes som elevhem för yngre elever. De tvenne personalrummen i bottenvåningen användas som bostad för husmoder. I slöjdsalarna i källarvåningen anordnas tvättstuga med torkrum samt stryk- och mangelrum. Nuvarande stryk- och mangelrum användes som förrådsrum till köksavdelningen. Köksavdelningen, som är rymlig och väl disponerad, blir huvudkök för yrkeshemmet. Se bil. a.

De äldre eleverna förläggas i särskild byggnad, som erhålles genom tillbyggnad av huvudbyggnaden å Westerbergiska egendomen (VII). Denna byggnad är vackert belägen och på lagom avstånd från internatsbyggnaden å Sundbo. Förslag till förändring och tillbyggnad. Se bil. b.

B. *Gymnastik- och samlingsal.* Nybyggnad uppföres, som förlägges å plats belägen ungefär mitt emellan de båda elevhemmen. Se bil. c.

C. *Arbetslokaler.* Nuvarande verkstadslokalen i verkstadsbyggnaden (III) utökas på bekostnad av tvättstugan. Torkvinden användes för virkesförråd och virkestork. I skolhuset (II) slopas en av skolsalarna och sammanslås med intill liggande materialrum och det erhållna utrymmet disponeras som lokal för annat yrke. Se bil. d.

D. *Bostäder.* Se IV befintliga byggnader. Nybyggnader i form av enfamiljshus om 3 rum och kök utföres för 2 assistenter och om 2 rum och kök för 6 st. befattningshavare. Se e och f.

I flygelbyggnaden å Westerbergiska egendomen (VIII) erhålles ytterligare 1 bostad om 2 rum och kök. Se bil. g.

Arbeten för vinterboning av vindsvåningen utföres. Se vidare bil. a och bil. d beträffande bostäder för husmoder och befattningshavare.

E. *Tvättstuga* m. m. Inredes i nuvarande internatsbyggnadens källarvåning (I).

F. Se V befintliga byggnader.

G. Se VI befintliga byggnader.

H. Se II befintliga byggnader.

Beräkning av kostnaderna för utbyggande av Sundbo skyddshem till yrkeshem.

Ändringsarbeten i nuvarande internatsbyggnaden	3 000:—
Ändringsarbeten i nuvarande skolhuset	1 000:—
Ändringsarbeten i nuvarande verkstadsbyggnaden	500:—
Nybyggnad av gymnastikhus	55 000:—
Nybyggnad av 2 st. bostadshus om 3 rum och kök för assistenter å 15 000:—	30 000:—
Nybyggnad av 6 st. bostadshus om 2 rum och kök för befattningshavare å 12 000:—	72 000:—
Inköp av Westerbergiska egendomen	18 000:—
Ändrings- och tillbyggnadsarbeten i huvudbyggnad å Westerbergiska egendomen	72 000:—
Vinterboning m. m. i flygelbyggnad å d:o	4 700:—
Ritningar, administration och oförutsedda utgifter	19 800:—
	<hr/>
	276 000:—
Avgår för värde av byggnadsmateriel i ladugården å Westerbergiska egendomen	1 000:—
	<hr/>
	Summa kronor 275 000:—

Kostnaderna äro beräknade för nybyggnaderna inklusive *invändiga* vatten- och avloppsledningar samt värmeledning.

Med hänsyn till önskvärdheten att successivt kunna utbygga anläggningen har befattningshavarnas bostäder föreslagits utförda som enfamiljshus.

Då en del av byggnadsarbetena äro av den karaktären, att de lämpa sig som arbetsobjekt för eleverna, har ett visst avdrag härför ansetts kunna göras vid beräkningen av byggnadskostnaderna. Avdraget har antagits till 20 % av de beräknade kostnaderna för arbetslöner på byggnadsplatsen. Liknande avdrag har gjorts i efterföljande kostnadsberäkningar för Forsane, Ljungaskog, Boda och Johannisberg.

Forsane.

Befintliga byggnader tillhörande Forsane skyddshem.

I. *Internatsbyggnad* av trä i 2 våningar och delvis inredd vind. Innehåller i bottenvåningen: matsal med köksavdelning, dagrum och snygningsrum; i övre våningen: 3 st. sovsalar med plats för c:a 25 bäddar, 2 st. tvättrum, 1 badrum, vaktrum, förråd och syrum; i vindsvåningen: 2 st. personalrum, 2 st.

isoleringsrum samt 1 torkrum. Källare finnes endast under en mindre del av byggnaden och användes för värmecentral och grönsakskällare.

II. *Skolhus* av trä i en och en halv våning. Innehåller i bottenvåningen: 1 skolsal, 1 materialrum, 1 bostad om 3 rum och kök; i övre våningen: 1 gästrum. Under en del av huset finnes hushållskällare. Värmeledning är installerad med värme från centralen i internatsbyggnaden.

III. *Verkstadsbyggnad* av trä i en våning. Innehåller lokaler för mekanisk verkstad och snickeriverkstad.

IV. *Föreståndarebostad* med kontor.

V. *Bostadshus*: lägenheter för 2 st. befattningshavare vardera om 2 rum och kök.

VI. *Nödiga lantbruksbyggnader*.

Samtliga byggnader befinna sig i gott stånd med undantag för ladugården.

Förslag till utbyggnad av Forsane skyddshem till yrkeshem i enlighet med ovan angivet program.

A. *Elevhem*. Nuvarande internatsbyggnaden (I) disponeras som elevhem för yngre elever, varvid en del förändringsarbeten erfordras för dess ändamålsenliga utnyttjande.

Den nuvarande köksavdelningen är otidsenlig och saknar förrådslokaler och lämpar sig därför ej som huvudköksavdelning. Enligt bifogade förändringsförslag erhålles i bottenvåningen: en mindre köksavdelning, matsal, dagrum, 1 arbetsrum och 1 bostad om 2 rum och kök för befattningshavare; i övre våningen: 8 st. sovsalar med plats för 3 till 4 bäddar i varje sal, medgivande tillsammans plats för 32 bäddar.

I källarvåningen anordnas i nuvarande grönsakskällare, med särskild ingång utifrån, ett snyggningsrum för eleverna med trappförbindelse till hall i bottenvåningen. Se bil. h.

Nybyggnad uppföres för 25 till 28 äldre elever fördelade i dels enkelrum dels sovsalar med plats för 3 bäddar i varje. I denna byggnad inredas erforderliga lokaler för huvudkök samt bostad för husmoder, kokerska och köksbiträde. Se bil. i.

B. *Gymnastik- och samlingsal*. Nybyggnad uppföres i enlighet med förslag till gymnastikbyggnad för Sundbo. Se bil. c.

I källarvåningen inredes härutöver tvättstuga med torkrum samt stryk- och mangelrum samt 1 rum för annat yrke. Se bil. k.

C. *Arbetslokaler* (se III; och B).

D. *Bostäder* (se II; IV; V och A).

Nybyggnader i form av enfamiljshus uppföras för 1 assistent om 3 rum och kök (enligt ritn. bil. e för Sundbo) samt för 4 st. befattningshavare bostäder om 2 rum och kök (enligt ritn. bil. f för Sundbo).

I samband med assistentbostad i nuvarande skolhuset (II) anordnas ett rum i övre våningen för kontor. Se bil. l.

E. *Tvättstuga* (se B).

F. *Lantbruksbyggnader* (se VI). Ny ladugårdsbyggnad uppföres. Se bil. m.

G. *Växthus*. Nybyggnad uppföres.

H. (Se II).

Beräkning av kostnaderna för utbyggnad av Forsane skyddshem till yrkeshem.

Ändringsarbeten i nuvarande internatsbyggnaden	20 000:—
D:o i nuvarande skolhuset.....	5 000:—
Nybyggnad av elevhem för äldre elever.....	91 000:—
D:o för gymnastik- och samlingsal.....	63 000:—
D:o 1 assistentbostad	15 000:—
D:o 4 st. befattningshavarebostäder à 12 000:—	48 000:—
D:o ladugård och svinhus	30 000:—
D:o Växthus	7 000:—
Tillbyggnad av verkstadsbyggnad	10 000:—
Ritningar, administration och oförutsedda utgifter.....	21 000:—
	<hr/>
	Summa kronor 310 000:—

Ljungaskog.

Befintliga byggnader tillhörande Ljungaskogs skyddshem.

I. *Internatsbyggnad* i 2 våningar av sten. Innehåller i bottenvåningen: dagrum, 2 st. skolsalar med materialrum, en mindre gymnastiksal samt en bostad om 2 rum och kök med egen ingång direkt utifrån; i övre våningen: 3 st. sovsalar, tvättrum, vaktrum och förrådsrum; i vindsvåningen: 2 st. isoleringsrum; i källarvåningen: värmecentral samt mindre hushållskällare.

II. *Matsals- och bostadsbyggnad* av trä i en våning med souterrainvåning och inredd vindsvåning. Huvudvåningen innehåller: matsal för eleverna, serveringsrum, 1 gästrum, 2 sjukrum samt föreståndarebostad, bestående av 3 rum, ett kontorsrum samt en glasveranda; källarvåningen innehåller: köksavdelning med förrådsrum, mangel och strykrum, bageri samt slöjdsal; vindsvåningen innehåller: 6 personalrum samt förrådsrum.

III. *Mekanisk verkstad*. En byggnad av trä i en våning.

IV. *Nödiga lantbruksbyggnader*.

Samtliga byggnader befinna sig i gott stånd med undantag för matsalsbyggnaden, som är i behov av en genomgående renovering.

Förslag till utbyggnad av Ljungaskogs skyddshem till yrkeshem i enlighet med ovan angivet program.

A. *Elevhem*. Nuvarande internatsbyggnad (I) disponeras som elevhem för yngre elever, varvid en del förändringsarbeten, huvudsakligen bestående av uppdelning i mindre enheter av de stora sovsalarna, erfordras. I bottenvåningen disponeras den ena av skolsalarna samt gymnastiksalen för annat yrke. Övre våningen uppdelas i mindre sovrum, varvid plats kan beredas för omkring 36 bäddar. Se bif. förslag bil. n.

Nuvarande matsals- och bostadsbyggnad (II) avses tillhöra förläggningen för yngre elever. Köksavdelningen med tillhörande rymliga förråds-källare avses bli huvudkök för yrkeshemmet.

Den nuvarande föreståndarebostaden förändras till bostad om 3 rum och kök för assistent.

I vindsvåningen inredes dublett för husmoder. Nuvarande slöjdsalen i källarvåningen uppdelas i utrymmen, som dels tillföras köksavdelningen dels användas som rum för lagning av linne (arbetsrum).

Förslag till ombyggnad bif. bil. o.

Nybyggnad uppföres för äldre elever med 24 platser fördelade i dels enkelrum dels sovsalar med plats för 3 bäddar i varje. Erforderliga lokaler för

dagrum och matsal med tekök samt rangerings- och diskrum. I samband med denna byggnad ordnas en bostad om 3 rum och kök för assistent. Se bif. förslagsritn. bil. p.

B. *Gymnastik och samlingsal.* Nybyggnad uppföres i enlighet med förslag till gymnastiksal för Sundbo. Bil. c. I källarvåningen inredes härutöver tvättstuga med tork-, stryk- och mangelrum samt badavdelning. Bil. q.

C. *Arbetslokaler.*

Mekanisk verkstad. Nuvarande verkstaden tillbygges.

För snickeriverkstad uppföres nybyggnad, som förutom verkstadslokal bör innehålla utrymme för virkeslager, och virkestork.

För annat yrke ordnas lokaler i nuvarande internatsbyggnaden (se A).

D. *Bostäder.* Ny föreståndarebostad om 4 rum och kök samt kontor uppföres enligt bif. förslag (se bil. r).

2 st. assistentbostäder (se A).

Nybyggnader i form av enfamiljshus om 2 rum och kök uppföres för 6 å 8 st. befattningshavare. Typ Sundbo bil. f. (För närvarande hava två befattningshavare egna bostäder i närheten av skyddshemmet.)

E. *Tvättstuga* (se B).

F. (Se IV).

G. *Växthus.* Nybyggnad härför uppföres.

H. *Skolsal* (se A).

Beräkning av kostnaderna för utbyggande av Ljungaskogs skyddshem till yrkeshem.

Ändringsarbeten i nuvarande internatsbyggnaden.....	7,000:—
D:o i nuvarande matsalsbyggnaden	15,000:—
Nybyggnad av elevhem för äldre elever	91,000:—
D:o av gymnastik- och samlingsal	63,000:—
Tillbyggnad av mekanisk verkstad	2,000:—
Nybyggnad av snickeriverkstad	8,000:—
D:o av föreståndarebostad	30,000:—
D:o av 6 st. bostäder för befattningshavare å 12,000:—	72,000:—
D:o av växthus	7,000:—
Ritningar, administration och oförutsedda utgifter	20,000:—
	<hr/>
	Summa kronor 315,000:—

Program

för totala lokalbehovet för kombinerat skol- och yrkeshem i Boda och Johannisberg.

Eleverna fördelas i 2 st. förläggningar, fullt skilda åt, en för skolhem med elever under 15 år, och en för yrkeshem med elever över 15 år. Lokalbehovet är i stort sett detsamma som för yrkeshemmen, dock ställer ej anläggningarna för yrkesutbildningen samma krav på lokaler.

Boda.

Befintliga byggnader tillhörande Boda skyddshem.

1. *Internatsbyggnaden* av trä i två våningar. Genom byggnadens läge i en backslutning har å nedre sidan tillkommit en souterrainvåning helt ovan

mark. Souterrainvåningen innehåller: rum för skrädderi, stryk- och mangelrum, badrum, förråd och dagrum, hushållskällare samt rum för värmecentral. Bottenvåningen innehåller: köksavdelning med personalrum, 1 större och 1 mindre matsal, samt 3 sovsalar med tvättrum och vaktrum; i övre våningen: bostad för föreståndaren, bestående av 4 st. rum dessutom 1 sjukrum, 1 personalrum, 2 st. arrester samt förrådsrum och torkvind.

II. *Skolhus* av trä i 2 våningar med källare under hela byggnaden. Innehåller i bottenvåningen: 1 gymnastiksal gående genom 2 våningar, 1 skolsal med förrum, 1 förrådsrum och 1 rum för expedition (kontor); i övre våningen: 1 bostad för lärare, bestående av 4 rum och kök samt hall; i källarvåningen: värmecentral samt förråds-källare.

III. *Bostäder*. Utöver ovannämnda finnes en byggnad av trä i 2 våningar, innehållande en lägenhet om 2 rum och kök i varje våning.

IV. *Nödiga lantbruksbyggnader*.

Samtliga byggnader befinna sig i gott stånd.

Förslag till utbyggnad av Boda skyddshem till kombinerat skol- och yrkeshem.

A. *Elevhem*. Nuvarande internatsbyggnad disponeras som skolhem för omkring 24 elever, varvid en del förändringar erfordras. Köksavdelningen avses bli huvudkök. Förbindelsetrappa ordnas till köksavdelningens förrådslokaler. Den nuvarande lilla matsalen uppdelas i tvenne rum, ett för kokerska och ett för köksbiträde. I souterrainvåningen ordnas i nuvarande badrum ett snyggningsrum med torkrum. Klädförrådet sammanslås med nuvarande dagrummet till ett större dagrum. I övre våningen omändras nuvarande föreståndarebostaden till bostad för assistent om 3 rum och kök samt tambur. Personalrummet och ett av föreståndarens rum ordnas som dubblett för husmoder. Förslagsritn. bil. s.

Nybyggnad uppföres för omkring 20 elever fördelade i dels enkelrum, dels sovsalar med plats för 3 bäddar i varje; erforderliga lokaler för matsal med tillhörande mindre köksavdelning och dagrum. I källarvåningen disponibla utrymmen användas för eventuellt annat yrke. I samband härmed bostad för assistent om 3 rum och kök. Förslagsritn. bif. bil. t.

B. *Gymnastik och samlings-sal* (se II).

C. *Arbetslokaler*: Smedja med mindre slöjdverkstad uppföres. Skrädderiverkstad (se A).

Lokal för eventuellt annat yrke (se A).

D. *Bostäder*. Den nuvarande bostaden i skolhuset (se II) avses tagas i anspråk som föreståndarebostad.

2 st. assistentbostäder (se A).

Bostäder för befattningshavare 2 st. om 2 rum och kök (se III).

Ytterligare erforderliga bostäder om 2 rum och kök för befattningshavare till ett antal av 4 st. erhålles genom nybyggnad av enfamiljshus av samma typ som för Sundbo (bil. f).

Bostäder för husmoder och personal (se A).

E. *Tvättstuga*. I skolhusets (II) källarvåning inredes tvättstuga, tork-, mangel- och strykrum samt bad och duschavdelning. Se ritn. bil. u.

F. *Lantbruksbyggnader* (se IV).

G. *Växthus*. Nybyggnad uppföres.

H. *Skolsal* (se II).

Beräkning av kostnaderna för utbyggande av Boda skyddshem till kombinerat skol- och yrkeshem.

Ändringsarbeten i nuvarande internatsbyggnaden	12 000:—
Nybyggnad för yrkeshem	83 000:—
D:o för 4 st. enfamiljshus om 2 rum och kök à 12 000:—	48 000:—
Inredning av tvättstuga, bad m. m. i skolhusets källarvåning	15 000:—
Växthus	7 000:—
En smedja med slöjdverkstad	5 000:—
Ritningar, administration och oförutsedda utgifter	15 000:—
Summa kronor	185 000:—

Johannisberg.

Befintliga byggnader tillhörande Johannisbergs skyddshem.

I. *Internatsbyggnad* av trä i 2 våningar. I källarvåning finnes endast lokaler för värmecentral.

Byggnaden innehåller i bottenvåningen: bostad för föreståndaren om 4 rum. Ett arbetsrum för lagning av kläder, 1 läsrum, 1 gästrum, 1 badrum, 1 personalrum samt ett kontorsrum; i övre våningen 6 sovsalar samt ett mindre tvättrum.

II. *Skol- och matsalsbyggnad* av trä i 2 våningar. Källarvåning inredd under hela byggnaden. Bottenvåningen innehåller: två matsalar, en större för eleverna och en mindre för personalen, med tillhörande köksavdelning samt ett dagrum; i övre våningen: 1 assistentbostad om 3 rum och kök samt 2 st. skolsalar; i källarvåningen: utrymmen för centraluppvärmning, torkrum, badrum, dagrum samt förrådsställare. Till köksavdelningen hör en visthusbod.

III. *Sjukstuga*. Byggnad av trä i en och en halv våning. Innehåller i bottenvåningen: 2 sjukrum, ett mindre sköterskerum och en sommarmatsal; samt i övre våningen: 3 enkelrum; källarvåning finnes.

IV. *Snickeriverkstad*. Byggnad av trä i en och en halv våning och med källare under hela huset. Plats för 10 elever.

V. *Tvättstuga*.

VI. *Nödiga lantbruksbyggnader*.

VII. *Växthus*.

Samtliga byggnader befinna sig i gott stånd. Köksavdelningen i skol- och matsalsbyggnaden (II) behöver dock renoveras. Likaså är värmeledningen i internatsbyggnaden i behov av förnyelse.

Förslag till utbyggnad av Johannisbergs skyddshem till kombinerat skol- och yrkeshem.

A. *Elevhem*. Nuvarande internatsbyggnad bibehålles i huvudsak oförändrad och avses som skolhem för omkring 29 elever. Den stora sovsalen uppdelas i tvenne mindre sovsalar samt tvättrum. Torkrum anordnas. Se bil. v.

Skol- och matsalsbyggnaden avses tjäna de yngre eleverna med köksavdelningen som huvudkök för anläggningen. Köksavdelningen moderniseras. Bil. x.

Nybyggnad för yrkeshem uppföres för omkring 18 elever med förläggning i dels enkelrum dels sovrum med plats för minst 3 bäddar i varje. Utrymme beredes för matsal med mindre köksavdelning, dagrum samt för en assistentbostad om 3 rum och kök. Bil. y.

B. *Gymnastik- och samlingsal*. Nybyggnad uppföres i enlighet med förslag till gymnastikbyggnad för Sundbo. Bil. c. I källarvåningen reserveras utrymme för en framtida mekanisk verkstad. Bil. z.

C. *Arbetslokaler* (se IV och B).

Nuvarande sommarmatsal i sjukstugan (III) kan eventuellt disponeras för annat ändamål.

En smedja och mindre verkstad för grövre arbeten uppföres.

D. *Bostäder* (se I, II och III).

I sjukstugan (III) inredes i övre våningen dubblett för husmoder. Övriga tvenne rum disponeras för kokerska och köksbiträde. Bil. å.

För befattningshavare uppföres tvenne enfamiljshus om 2 rum och kök av samma typ som föreslagits för Sundbo. Bil. f.

E. *Tvättstuga* (se V).F. *Lantbruksbyggnader* (se VI).G. *Vårthus* (se VII).H. *Skolsal* (se II).

Beräkning av kostnaderna för utbyggande av Johannisbergs skyddshem till kombinerat skol- och yrkeshem.

Ändringsarbeten i nuvarande internatsbyggnaden	14 500:—
Modernisering av kök i nuvarande skol- och matsalsbyggnad	1 000:—
Nybyggnad av yrkeshem för äldre elever	74 000:—
Nybyggnad för gymnastik- och samlingssal m. m.	58 000:—
Smedja och slöjdverkstad	5 000:—
Inredning av dubblett i sjukstuga	700:—
Nybyggnad för bostäder åt tvenne befattningshavare à 12 000:—	24 000:—
Ritningar, administration och oförutsedda utgifter	15 800:—
	Summa kronor 193 000:—

Stockholm den 4 december 1935.

Birger Jonson.

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...
8. ...
9. ...
10. ...

11. ...
12. ...
13. ...
14. ...
15. ...
16. ...
17. ...
18. ...
19. ...
20. ...

21. ...
22. ...
23. ...
24. ...
25. ...

Statens offentliga utredningar 1935

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag ang. åtgärder mot statsfientlig verksamhet. [8]
Yttranden över preliminärt förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. [13]
Lagberedningens förslag till lag om skuldebrev m. m. [14]
Betänkande med förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. [15]
Betänkande med förslag till lag om arbetsavtal. [18]
Betänkande och förslag rörande verksamheten vid skyddshemmen m. m. Förre delen. Skyddshemmens organisation m. m. [35]
Promemoria ang. avveckling av bestående fideikommiss. [50]
Promemoria ang. ändrade bestämmelser rörande verkställighet och förvandling av bötesstraff. [56]
Betänkande med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt. [59]
Promemoria ang. avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen jämte vissa andra straffpåföljder. [60]
Betänkande och förslag rörande verksamheten vid skyddshemmen m. m. Senare delen. Fostningsåtgärder utöver den egentliga skyddshemsverksamheten m. m. [64]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. [5]
Yttrande och förslag rörande formulär för tjänstgöringsbetyg som av länsstyrelserna utfärdas. [17]
Utredning ang. införande av ett dagordningsinstitut m. m. [21]
Förslag till nya avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen. [25]
Betänkande med förslag till ändring i vissa delar av uppdragsförordningen. [27]
1934 års nämnd för städtingsutredning. Förslag rörande allmänna grunder för ordnandet av städtings- och rengöringsarbetet inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm samt beräkandet av ersättning för nämnda arbete. [37]
Promemoria ang. omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna. [57]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Betänkande med förslag till ändrad organisation av den statliga verksamheten för bekämpande av olovlig införsel av spritdrycker m. m. [24]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. [2]
Kortfattad framställning av organisationsaekunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhälleliga hjälpverksamhetens organisation m. m. [3]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. [6]
Konjunkturuppsvingets förlopp och orsaker 1932—1934. [16]
Betänkande med förslag till lag om arbetstiden i jordbruk och trädgårdsskötsel (lantarbetslöslag) m. m. [48]
Betänkande med förslag rörande ändringar i vissa delar av hälsovårdsstadgan samt anordnande av förbättrad bostadsinspektion i städer och stadsliknande samhällen m. m. [49]
Den ekonomiska och sociala utvecklingen under år 1934. [51]
Bostadsproduktionsaekunnigas betänkande med förslag till lag om sparförordningar m. m. [54]

Hälso- och sjukvård.

Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag ang. förebyggande mödra- och barnavård. [19]
Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag ang. statsunderstödd dispensärverksamhet. [33]
Betänkande ang. folktandvård. [46]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande ang. behörighet att utföra elektriskt installationsarbete m. m. [53]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med förslag ang. åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. [1]
Promemoria ang. tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. [4]
Utredning med förslag om egnahemskonsulenter hos hushållningssällskapen. [28]
Betänkande ang. husdjursförsöksverksamhetens organisation. [29]
Berättelse över statens spannmålsnämnds verksamhet m. m. under år 1934. [30]
Jordbrukskreditutredningen. Betänkande med förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor m. m. [32]
Betänkande med vissa synpunkter och förslag i fråga om den primära fastighetskrediten. [34]
Sociala jordutredningens betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 ang. förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. [47]
Betänkande med förslag till mejeristadga samt vissa andra åtgärder till mejerihanteringsens befrämjande. [55]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. [9]
Betänkande ang. råvaruförsörjning, produktion och arbetarantal m. m. vid skogsindustrierna. [36]

Industri.

Handel och sjöfart.

Betänkande ang. import- och parthandelsmonopol å brännolja. [61]
De svenska enhetsprisföretagen. [63]

Kommunikationsväsen.

Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2. Broar. [7]
Betänkande med förslag till förordning ang. allmän automobiltrafik. [12]
Betänkande med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga m. m. [23]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Grunder för kollektiv och individuell pensionsförsäkring. [20]
Utredning med förslag rörande dyrtorsgraderade folkpensioner. [62]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

Utredning och förslag ang. rundradion i Sverige. [10]
Betänkande med utredning och förslag ang. inrättande av en statsvetenskaplig examen. [11]
Utredning och förslag rörande frågan om avgift för hemlån av böcker från bibliotek. [22]
Betänkande med förslag rörande det svenska naturskyddets organisation och statliga förvaltning. [26]
Betänkande med förslag till lag om domkapitel m. m. [31]
Betänkande med utredning och förslag ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. [44]
Utredning och förslag rörande läroböcker vid allmänna läroverk och folkskolor m. fl. undervisningsanstalter. [45]
Betänkande med undersökningar och förslag i anledning av tillströmningen till de intellektuella yrkena. [52]
Betänkande och förslag ang. obligatorisk sjuårig folkskola. [58]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 1. Inledande avdelning m. m. [38]
Del 2. Arméorganisationen. [39]
Del 3. Marinorganisationen. [40]
Del 4. Flygvapnets organisation. [41]
Del 5. Värnplikten m. m. Bilagor. [42]
Del 6. Särskilda yttranden. [43]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.